

Bojna služba,
raztreseno vojevanje, nova
puška
in
slovensko-nemški in nemško-slo-
venski slovarček.

(S 4 podobami.)

Spisal in založil

Andrej Komel,

c. kr. stotnik pri 7. peš-polku bar. Maroičiču.

Drugi popravljeni in pomnoženi natis.

V Celovcu 1873.

Natienna tiskarnica družbe sv. Mohora.

Bojna služba,

raztreseno vojevanje,
nova puška

in

slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarček.

(S 4 podobami.)

(Felddienst, zerstreute Fechtart, das neue Gewehr
und das slovenisch-deutsche u. deutsch-slovenische
Wörterverzeichnis mit 4 Abbildungen.)

Spisal in založil

Andrej Komel,

c. k. stotnik pri 7. peš-polku baronu Maroičiču.

Drugi pomnoženi in popravljeni natis.

V Celoveu 1873.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora.

41793

355.5

KOMEL Andre

Bojna služba, raztreseno v

70090930 / So DOM Č

190.930/1981

Predgovor k drugi izdavi.

Ni dolgo, kar sem c. k. vojaške predpise ali pravilnike poslovenil. To mojo poskušnjo ni le samo občinstvo sploh, temuč tudi visoka gospôda prav blagovoljno sprejela. Vsa moja knjižica se je v 14 dneh spoprodala in dobil sem posebno od **Njih cesarske visokosti nadvojvoda Albrehta** in od ces. kralj. deržavnega vojnega ministra barona **Kuhna** pohvalna pisma. To mi je dalo serčnost in veselje, da sem napravil drugi natis te-le knjižice.

Obilno sem pomnožil slovarček in skerbno sem marsikaj popravil — pa vendar pri mojej največi skerbi in marljivosti mi se je vtegnila še semtertje kaka besedica spodleteti. Zategavoljo prosim, naj se tudi ta drugi natis blagovoljno prevzame in presoja.

Tako naj stopi knjižica v drugič na beli dan na slavo naši ces. kr. vojski in dragi domovini.

V Celovcu, dne 18. avgusta 1872.

Andrej Komel.

Kazalo.

	Stran
Predgovor.	
Slovensko-nemški slovarček	I
Nemško-slovenski slovarček	XI
Uvod, (Einleitung)	1
I. glavni del.	
I. del.	
Marši	3
II. del.	
O prevozih, (Von den Transporten)	17
III. del.	
O taboru in o staniščih, (Lager und Kantonirung)	26
IV. del.	
O naznanilni službi, (Nachrichtendienst)	41
Naznanila (Meldungen und Rapporte)	44
V. del.	
O patrolah, (von Patrouillen)	48
VI. del.	
O varnostni službi na maršu (Sicherheitsdienst am Marsche)	59
VII. del.	
O sprednjih poštih (Vorposten)	74
II. glavni del.	
Raztreseno vojevanje, (zerstreute Fechtart)	102
Kako se brani stanišče? (Vertheidigung einer Stellung)	127
III. Doklada, (Anhang).	
Nova puška (Beschreibung des neuen Gewehres)	150

Slovarček

slovensko-nemški.

- Admiral, Admiral.
Admiralka, Admiralin.
Armada, Armee.
Batrijski tabor, Lager einer Batterie.
Berzost, Schnelligkeit.
Bitni tabor, Gefechtslager.
Bobnanje večerno, Zapfenstreich.
Bobnar, Tambour.
Boj, Kampf.
Bojevati, kämpfen.
Bojišče, Kampfplatz.
Bojna straža, Feldwache.
Breg, Ufer.
Brod, Furt, prod, Sandbank auch Ueberfuhr.
Častnik, Charge (Offizier).
Četa, dvočeta, Rotte, Rottenpaar.
Čelo, Tête.
Četnik, Major.
Čerta, Linie, Strich.
Cerkev, Kirche.
Davor, ein Kriegsgott bei den alten Slaven.
Deržava, Staat.
Desetnik, Korporal; poddesetnik, Gefreiter.
Deželna bramba, Landwehr.
Deželni brambovec, Landwehrmann.
Disciplina, strahovalni red, Disziplin.
Divizija, Division.
Dobra pot, erhaltener Landweg.

Domoljub, Patriot; domoljubnost, Patriotismus, Vaterlandsliebe.

Dopolnitni okraj, Ergänzungs-Bezirk.

Dopolnitni kader, Ergänzungs-Cadre.

Dopust, Urlaub; dopustnik, Urlauber.

Dvokolni, dvokolovozni, zweigeleisig, zweispurig; dvokolna železnica, doppelspurige Eisenbahn.

Enokolen, eingleisig, einspurig; enokolna železnica, einspurige Eisenbahn.

Enoletni prostovoljec, enoletnik, Einjährig-Freiwill.

Farovž, Pfarrhaus.

Frata, eine kahle Gebirgs-Gegend.

Ganiti, rühren, bewegen.

Glasonoša, Ordonnanz, Botschafter.

Glavar okrajni, Bezirks-Hauptmann.

Glavna cesta pervega reda, Chaussée I. Classe.

Glavna vojska, Haupttruppe, Hauptarmee.

Gled, pogled, Blick.

Gledé, betreff, bezüglich.

Globel, Vertiefung.

Globina, globočina, Tiefe.

Gozd, gojzd, Wald.

Grad, Burg, Schloss, eine feste Stadt.

Graja, Verzäunung.

Griva, Erderhöhung, Bankett.

Groziven, drohend, gefährlich.

Hod, marš, Marsch, Marschbewegung.

Hom, homec, Hügel.

Hostovje, hosta, ein grosses dichtes Gehölz.

Hraber, tapfer, wacker, muthig, kühn.

Hrabrost, Tapferkeit.

Izbun, Allarm.

Izhod, Osten; izhoden, jutrov, östlich.

Izjemno, ausnahmsweise.

Izkazati se, sich ausweisen; izkaz, svedočba, Ausweis.

Izpahati, ausstauben.

- Izpeljava, Ausführung.
 Izplata, Auszahlung; izplatiti, izplačati, izplačevati, auszahlen.
 Izpraševanje, Prüfung; izpraševati, prüfen.
 Izpust, Entlassung.
 Izveršiti, izverševati, vollziehen, veranstalten.
 Izvestje, Meldung, Rapport.
 Izvestiti, melden, rapportiren.
 Izvestni predpis, Meldungs-Vorschrift.
 Javiti, melden.
 Javljenje, Meldung.
 Jestvenica, Marketenderei.
 Jezero, See.
 Jezdec, Reiter.
 Jug, Süden; jugo-izhod, Südost; jugo-zapad, Südwest.
 Južen, südlich; jugo-izhoden, südöstlich; proti jugu, südwärts.
 Kapelica, Kapelle.
 Kapnica, Cisterne.
 Kazalec, Zieler.
 Kažipot, Wegweiser.
 Kerčma, Wirthshaus.
 Kerdelo, Truppe; kerdela, Truppen.
 Kerdelna gibanja, Truppenbewegungen.
 Kerdelni oddelk, Truppenabtheilung.
 Klanec, (soteska), Hohlweg.
 Ključ za čitanje map in zemljevidov, Schlüssel zum Lesen der Pläne und Karten.
 Kolodvor, Bahnhof.
 Komanda dopolnitnega okraja, Ergänzungs-Bezirks-Commando.
 Konec, Queue.
 Konji, Pferde; konji oficirski, Offizierspferde.
 Konjik, Reiter.
 Konjištvo, Kavallerie.
 Križ, Kreuz.

Kupé, vozonski oddelek, Coupée.

Ladja ali barka, Schiff.

Lice, Front, Gesicht, Wange, die rechte Seite d. Tuches.

Locen, Anhaltering.

Laket, Ellbogen.

Lokva, luža, Pfütze, Lache.

Lovska hiša, Jägerhaus.

Lumbarda, schweres Geschütz, Kanone.

Mah, Schwung, Hieb, Streich, Wink.

Major, tisočnik, Major.

Mapa, zemljevid, Karte.

Marš, Marsch; maršna vredba, maršna dispozicija,
Marschdisposition.

Maršni čertež, Marschdisposition; maršna čerta,
Marschlinie.

Meč, Schwert.

Mečar, Schwertfeger.

Mednarodn, international.

Mehkužen, weichlich.

Menjati, ablösen, wechseln, tauschen.

Menjba, Ablösung, Wechsel, Tausch.

Merilo, Massstab.

Mesto, Stadt.

Miljnik, Meilenzeiger.

Mitnica, Mauthaus.

Močvirje, Sumpf, Morast.

Mostovž, Balkon, Gang.

Most, Brücke; most na čolnih, Schiffsbrücke; most
na kozah, Jochbrücke; most na vervi, fliegende
Brücke.

Nabirati vojake, Assentiren.

Način, Art, Weise.

Nadomestna reserva, Ersatzreserve.

Naloga, Aufgabe.

Na novo presoditi, superarbitriren; nova presoja,
Superarbitrirung.

- Nasprotnik, Gegner; sovražnik, Feind.
 Naredba, naprava, Art, Veranstaltung.
 Narednik, šikovnik, Feldwebl.
 Nastaniti, einquartiren.
 Napeljavec, Anführer, Aufführer.
 Nadkonjik, Rittmeister.
 Nadoficir (nadčastnik), Oberoffizier.
 Načert, Plan.
 Naklada, Verladung.
 Naznaniti, naznanilo, melden, Meldung.
 Nenadan, unvermuthet, unerwartet.
 Nožnica, Schwertscheide.
Občinski predstojnik, Gemeinde-Vorsteher.
 Oborožiti, bewaffnen.
 Obnaša, obnašanje, Konduite; spričalo v obnaši,
 Konduite-Liste.
 Obris, Skizze, Abriss, Plan.
 Obrisati, skiziren, den Plan zeichnen.
 Odpad, Abfall.
 Odprava, Abfertigung.
 Oficir, (častnik), Offizier.
 Ogleduh, Spion.
 Ognišče, Kochfeuer, Kochherd.
 Okrajna gosposka, Bezirksbehörde.
 Okrogli verh, Kuppe.
 Orožje, Waffe.
 Otok, Insel.
 Oznanilo, Kundmachung; naznanilo, Rapport.
Pakaža, pertljaga, Bagage.
 Parobrod, Dampfschiff; parostroj, Dampfmaschine.
 Patrolovodja, Patrouillführer.
 Pertljaga, pakaža, Bagage.
 Pešhod, (marš), Fussmarsch.
 Plot, Zaun; živ plot, lebendiger Zaun.
 Podoficir (podčastnik), Unteroffizier.
 Posadka, Garnison.

- Potovni hod (marš), Reismarsch.
 Poddesetnik, Gefreiter.
 Podpolkovnik, Oberstlieutenant.
 Podrazdelek, Unterabtheilung.
 Podvojiti (hitro stopati) verdoppeln.
 Pogajavec, posredovalec, Parlamentär.
 Pogoj, Bedingung.
 Polk, Regiment; polkovni tabor, Lager eines Regiment.
 Polkovnik, Oberst.
 Ponikva, Mulde.
 Poprava, Berichtigung; popraviti, berichtigen.
 Potok, Bach.
 Posestnik podedovanih kmetij, erbrechtlicher Besitzer.
 Postaja, Station.
 Potni list, Reisepass.
 Poveljnik, Commandant.
 Pozor, „pazit“, „Habt Acht“.
 Poveljništvo, Commando; poveljništvo pomorstva
 ali pomorsko poveljništvo, Marine-Commando.
 Prapor, Fahne.
 Pratež, Gepäck, Train.
 Predpis, Vorschrift; pravilnik, Reglement.
 Predstava, Präsentirung.
 Pregaziti, prebrestiti, durchwaten.
 Preiskovalna komanda, Streif-Commando; preisko-
 valna patrola, Visitir-Patrouille.
 Prevoz, Transport, Ueberfuhr.
 Prevornica, Querbalken.
 Preskušnja, izpraševanje, Prüfung.
 Priprega, Vorspann.
 Promotrevanje, Recognoscirung.
 Promotrevati, recognosciren.
 Prod, Sandbank.
Raport, Rapport, Meldung.
 Rastreseno vojevanje, rastreseni red, zerstreute
 Fechtart.

- Razglas, Verlautbarung.
 Razgledba, razgledovanje, Recognoscirung.
 Razpotje, Kreuzweg.
 Razvidnostni urad, razvidnostna gosposka, Evidenz-
 Behörde.
 Razvodnik, Gefreiter.
 Reka, Fluss.
 Reservnik, Reservist.
 Rov, Vertiefung, Graben.
 Redna, redovna komisija, Linien-Commission.
 Redovna vojska, Linien-Heer.
 Reserva sprednje straže, Vorhut-Reserve; reserva
 sprednjih pošt, Vorposten-Reserve.
 Samoten zapor, Einzelarrest.
 Sedlo, Sattel.
 Selo, Weiler.
 Sever, polnoč, Norden; severn, polnočen, nördlich.
 Skupljenje, Einziehung.
 Skupna vojska (armada), gemeinsame Armee.
 Slaba pot, nicht erhaltener Landweg.
 Sleme, gorski herbet, Gebirgsrücken.
 Snid, snidenje, Vergatterung.
 Smodnik, Pulver.
 Soteska, Engweg, Engpass.
 Sovražnik, Feind.
 Splošnja vojna, allgemeine Wehr.
 Sprava, Sack und Pack.
 Sprednja patrola, Vorpatrouille.
 Sprednji pošti, Vorposten, sprednja straža, Vorhut.
 Stanovnik, prebivalec, Einwohner.
 Stotnik, kapitan, Hauptmann.
 Stranišče, sekret, Abort, Abtritt.
 Stražar, Schnarposten.
 Stranska glavna patrola, Seitentrab.
 Stranska patrola, Seitenpatrouille.
 Stranska stražna reserva, Seitenhut-Reserve.

Založnica pomnoživna, Augmentations-Magazin.

Zamena, Austausch, zameniti, austauschen.

Zapad, Westen; zapaden, westlich.

Zaseda, Hinterhalt.

Zastava, Fahne.

Zastavonosac, zastavnik, Fahnenträger.

Zbiranje, Vergatterung.

Zbirališče, Versammlungsort.

Zemljovid, Landkarte.

Zemljomersko znamenje, Triangulirungs-Zeichen.

Znak, znamenje, Signal.

Znamenje za razredbo, Orientirungszeichen.

Zračna sisaljka, Luftpumpe.

Železnica, Eisenbahn.

Žep, Tasche, Sack.

Župan, Bürgermeister.

Slovarček

nemško-slovenski.

- Abhang, pobesa.
Abrichten, uriti, vaditi, učiti.
Abrichtungs - Reglement, vasilni pravilnik, učilni pravilnik.
Abrücken, odstop.
Abtheilung, razodelek, oddelek.
Abschied, doslužno pismo.
Abtreten, odstopiti.
Abwechslung, menjava.
Abwehr, obramba.
Action, boj.
Activ, delaven, dejansk; active Dienstleistung, dejanska služba.
Allarm, izbun, hrup, Allarmschlagen, k orožji bobnati; Allarmblasen, k orožji trobiti.
Allarmplatz, izbunišče.
Angreifen, napadati, napasti.
Angreifer, napadnik.
Angriff, napad.
Antreten, nastopiti.
Anziehen, pritegniti.
Aerarische Montur, cesarsko-vojaška obleka.
Arm, rama, rame.
Armee, vojska, armada.
Armee-Commandant, vojskni poveljnik.
Armee-Corps, voj.
Armatur, orožje.

- Armiren, oborožiti.
 Arrest, ječa.
 Arrestant, jetnik.
 Arretiren, zapreti, vjeti.
 Arriergarde, zadnja straža.
 Arsenal, orožnica, arsenal.
 Artikel, člen, členek, točka; Kriegsartikel, vojna postava.
 Assentplatz, nabirališče, stavno mesto.
 Attaque, napad.
 Auditor, vojaški sodnik, pravnik vojniški.
 Augmentations-Magasin, pomnoživna založnica.
 Auf, na noge! vstavi! kviško!
 Aufspringen, poskočiti.
 Ausfall, izpad.
 Ausfallen, napasti.
 Avancement, povišanje, napredovanje.
 Avantgarde, sprednja straža.
 Avis, naznanilo, poročilo, izvestje.
 Avanciren, napredovati, pomakniti, povišan biti.
Bagage, pakaža, pertljaga.
 Bahnfrei, prosta pot.
 Bandage, obeza, zavoj.
 Barake, staja, koliba, kočira.
 Barikade, barikada, zavala, zagrada.
 Barriere, pregraja, pregrada, zagraja.
 Barometer, zrakomer, vremenik.
 Bastion, boštija, bastan.
 Bataille, borba, bitva.
 Bataillon, bataljon.
 Batterie, baterija, topovnica.
 Bankett, banket, griva, rob perstni.
 Befehl, ukaz, povelje, zapoved.
 Begrüssen, pozdraviti.
 Berührung, tik.
 Bewegen sich, gibati se.

- Bivouak, tabor, prenočišče na bojišči.
 Bivouaquiren, taboriti, prenočiti na bojišči, bivakovati.
 Blokade, blokada, obloženost, obleganje.
 Blösse, odkritje; Blösse geben, odkriti se.
 Bombardement, bombardovanje, streljanje s topovi.
 Bousolle, kompas, veternica.
 Branche, branža, pravilni oddelek.
 Bravour, hrabrost, junaštvo, korenjaštvo.
 Bresche, prelom, predor, prestrel, predertje.
 Brigade, brigada.
 Brustwehr, persobran.
Cantonnement, stanovanje vojakov.
 Capitulant, kapitulant, vojak, ki se na pogodbo uda.
 Capituliren, udati se na pogodbo, pogoditi, pogajati.
 Cartel, pogodba, izmenjevanje vjetih, pogodba zaradi
 vzajemne izročitve.
 Casematte, kasemata, skladišče v zidovji, terdnjava.
 Certificat, spričba, svedočba.
 Cediren, dovoliti, prepustiti, dati.
 Cerkle, kritje, kroglo.
 Charge, šarža, (častnik).
 Chargiren, streljati.
 Chef, vodja, načelnik.
 Chlok, napasti z golimi sabljami.
 Citadelle, terdnjavica.
 Compas, kompas.
 Colonne, kolona, oddelek vojski.
 Commandant, poveljnik.
 Commandiren, ukazati, ukazovati, veleovati, veleti.
 Complot, zarota.
 Concentriren, se združiti, zbrati, skupiti, zbirati se.
 Construction, sklad, sestava, naprava, naredba.
 Contingent, del vojske.
 Contreordre, ukazni preklic.
 Convoi, spremljevalna trupa.
 Coup, udar, napad, naskok.

- Croquiren, načertati, narisati.
 Debordiren, zajeti, prestreči, prekositi.
 Decken, kriti.
 Deckung, kritje.
 Desarmiren, razorožiti.
 Decoration, svetinja; decoriren, poslavljenje, poslavilo.
 Defensive, obrana, obranitev.
 Defilée, klanec, soteska.
 Defiliren, defilirati v redu, v redu mimo koga iti.
 Degradation, odstava, znižanje.
 Delogiren, pregnati.
 Demoliren, podreti, razrušiti, razdjati, razsuti.
 Demonstration, nasprotovanje, demonstracija; der
 Feind macht eine Demonstration gegen die
 Stadt, sovražnik žuga mestu, se dela, obnaša,
 kakor da bi hotel mesto napasti.
 Deplogiren, razviti, razsuti se.
 Depesche, naglo izvestje, naglo naznanilo.
 Dépôt, zaloga.
 Detachment, oddelk, del kerdela, truma.
 Demoralisiren, spriditi, spačiti, skaziti.
 Direct, ravno, neposredno, naravnost.
 Disziplin, strahovalni red, podati se na milo in ne
 milo, pokornost.
 Discretion, molčljivost, tajnost, obzir, premissljenost.
 Dislocation, premestitev.
 Dispensiren, oprostiti, prizanesti.
 Disposition, načert, vstanovljenje.
 Distance, daljina, oddaljenost, daljava.
 Divergiren, raziti, razhajati se.
 Dominiren, izmoleti, v moči, v oblasti imeti.
 Doppel, dvojen, dvojnati, dvo.
 Doppelgriff, dvoprijem.
 Doppelhieb, dvošek.
 Doppelschraube, dvovit.
 Doppelsprung, dvoskok.

- Doppelter Abstand, dvojni razstop.
 Dorn, jeziček, tern.
 Drängen, pritiskati, gnječati se.
 Drehen, verteti, obračati, sukati se; Drehscheibe,
 vertetna tarča.
 Drehung, obrat.
 Durchziehen, protegniti.
 Durchzug, proteg.
Eben, raven.
 Ebene, ravan.
 Effectiv, djansko, resnično.
 Effect, nasledek, vtisek.
 Egal, jednako.
 Einreihen, uverstiti.
 Einreihung in das stehende Heer, vdruženje v stojno
 vojsko.
 Einseitig, enostransk.
 Eintheilen, razdeliti.
 Eintheilen in Reihen, razverstiti.
 Eisenbahnhof, kolodvor.
 Ellbogen, laket.
 Ellbogen heben, laket vzdigniti.
 Engarde, na obrambo.
 Entgegen, proti, naproti.
 Entgehen, uiti, uteči, ubežati.
 Entlassung, odpust.
 Entlassungsgesuch, prošnja za odpust.
 Entwaffnen, razorožiti.
 Erheben sich, vzdigniti se.
 Ersatzreserve, nadomestna reserva.
 Escorte, spremljalci. [gosposka].
 Evidenzbehörde, gosposka za razvidnost, razvidnostna
 Evidenzhaltung, razvidilnica.
 Echapiren, uteči, ubežati.
 Etage, nadstropje.
 Evolution, razvoj, razvitje, kretanje.

- Exerzieren, uriti se, vaditi se, vežbati se.
 Exerzierplatz, vadilišče vojaško.
 Explodiren, razpočiti se, raznesti se, razgnati.
 Exhibiren, vložiti.
 Expedition, odprava, odpošiljanje.
 Equipage, kočija, koles, svez in konji.
 Fanal, znamnje, izbuna.
 Fahne, zastava, prapor.
 Faschine, protje, vejovje, hrastje, brinovje, fašina.
 Fechtboden, borišče.
 Fechter, borivec.
 Fechthandschuh, borivska rokovica.
 Fechthut, borivski klobuk.
 Fechtkunst, borstvo.
 Fechtmeister, borivski učitelj.
 Fechtsprung, borivski skok.
 Fechtstange, borivski drog.
 Finte, lest.
 Flanke, stran; dem Feinde in die Flanke fallen,
     sovražnika napasti v bok od strani.
 Flankenschwung, stranski kol ebelj.
 Flankensprung, stranski skok.
 Flankenreihe, stranska versta.
 Flanquer, raztreseni, stranski strelci, puškarec.
 Forciren, siliti, prisiliti, s silo gnati, dognati.
 Formation, tvorina, podoba, razpostavljanje.
 Fort, terdnjavnica.
 Fortification, ograda obzidje, obkop, terdujava.
 Fourage, Futter, klaja, kerma, piča.
 Fourier, vojaški pisar, tudi kvatiraš pri dvoru.
 Fortificiren, vterditi.
 Fortbewegung, pomikanje.
 Fronte, čelo, lice, sprednja stran.
 Frontmarsch, pohod v stritnih verstah.
 Fühlen, čutiti.
 Fuss, noga.

- Fussbewegen, noge kerčiti, (noge gibati).
 Fussdrehen, noge obračati.
Gallerie, galerija, prehodi.
 Galloplauf, dir.
 Galloplausen, dirjati.
 Gang, hoja (pri borenju: tečaj).
 Ganze Wendung, cel obrat.
 Garnison, posadka.
 Geburtsort, rojstni kraj, Bezirk, okraj, Land, dežela,
 Jahr, leto.
 Gefechtslinie, pologa borjenja.
 Gegen, proti nasproti.
 Gegenhieb, protisek.
 Gegenzug, proti hoja.
 Gewöhnlicher Gang, navadna hoja.
 Gleichseitig, enakostranski.
 Gleitbahn, dera.
 Gleiten, dersati.
 Gouverneur, deželni poglavar.
 Granate, granata.
 Graben, prekop.
 Griff, deržalo.
 Gruppe, skupina.
 Gruss, pozdrav, grüssen, pozdraviti.
Horizont, obzor.
 Hospital, bolnišnica, postrežnica.
 Halbe Deckung, polovično kritje, polkritje.
 Halbkreis, polkrog.
 Halbkreisdeckung, polkrožno kritje.
 Handbeugen, roko ugibati.
 Handbewegung, gibanje z roko, rokogibanje.
 Handhabe, ročaj.
 Handschuh, rokavica.
 Handwaffe, ročno orožje.
 Hauen, sekati.
 Hauptieb, glavni sek, udarec.

XVIII

Herablassen sich, spuščati se.

Heer, Vojska; Heeresführer, vojskovodja; vojvoda

Heergeräth, vojaška bertljaga, vojaške potrebe

Heeres-Inspector, vojskni nadzornik, nadglednik

Hieb, mah, sek, udarec.

Hiebfechten, borjenje na sek.

Hinaufgehen, iti gori.

Hinauflaufen, teči gori.

Hineinlaufen, vteči, teči notri.

Hineinspringen, vskočiti.

Hintersprung, skok od zadej.

Hochspringen, skakati kviško, visoko.

Hochsprung, skok na visoko, daleč.

Hocke, počep.

Hocken, počepiti, čepiti, počepati.

Hüftdeckung, spodnje, oprečno kritje.

Hüfthieb, spodnji, prečni sek.

Hüpfen, poskakovati, skakljati.

Hüftsteigen, poskakovaje lesti.

Identität, enakost; identisch, ravno tisti.

Immobil, ležeč, nepremakljiv, v miru.

Impuls, nagon.

Inactiv, nedelaven.

Innen, notraj, znotraj.

Innendeckung, znotranje kritje.

Innenkreis, notranji krog.

Innenblösse, notranje odkritje.

Invasion, vpad.

Institut, naprava, naredba, zavod.

Insubordination, nepokornost, upor.

Insurrection, ustaja, upor.

Intervalle, presledek, prostor, med.

Invalide, invalid, oslabeni vojak, ki ni več za službo.

Invalidenhaus, nemočnica.

Incomplet, nepopoln.

Inegal, nejednak, neraven

- Instradiren, predznamenovati, poslati.
 Kaliber, debelost puške ali topa, kaliber.
 Kamerad. tovarš, pajdaš, drug.
 Kampf, boj.
 Kampfbewegung, gibanje pri boju.
 Kämpfen, bojevati se, boriti se, biti se.
 Kämpfer, bojevalec, borilec.
 Kampfstellung, vstop pri borbi.
 Kartätsche, karteča.
 Katzensprung, mačji skok.
 Kehrseite, rob.
 Kletterbaum, plezalno drevo.
 Klettern, plezati.
 Klettertau, plezalna verv.
 Klimmen, popenjati se.
 Klinge, rez.
 Klingenrücken, herbet.
 Klingenschärfe, ostrina.
 Klingenschneide, rezilo.
 Knie, koleno.
 Kniebeugung, koleno upogibati.
 Kniebeugen, upogib kolena.
 Knieen, klečati, poklekniti.
 Kniefall, poklekljej.
 Knieaufschwung, vzlet s kolenom.
 Knieheben, dvigniti koleno, dvigati koleno.
 Kniescheibe, šipica.
 Knieschnellen, izprožiti s kolenom.
 Kniesprung, kolenji skok.
 Kniestrecken, koleno stegniti, stegovati.
 Knopf, butek, gumb.
 Knoten, vozal.
 Kolonne, kolona.
 Kolonnenmarsch, pohod v kolonah.
 Kolonnenstellung, vstop v kolone.
 Kommandiren, veleči, zapovedovati.

- Kommandowort, povelje.
 Kopfbewegung, gibanje z glavo.
 Kopfdeckung, kritje zgoraj.
 Kopf drehen, obračati glavo.
 Körper, telo.
 Kreis, kolo, krog.
 Kreißbogen, okrogli obok, krožni obok.
 Kreishieb, krogli sek.
 Kreuz, križ.
 Kreuz am Pferde, herbet na konji.
 Krieg, vojna; in den Krieg ziehen, na vojno iti; es entstand der Krieg, vojna se je vnela; Krieger, vojak, vojščak; Kämpfer bojnič, bojevalec, borec; kriegerisch, bojevalen, nabojen; kriegsmässig, vojaški, vojniški; Kriegerstand, vojaški stan, vojaštvo; Kriegsangelegenheit, vojniška reč; Kriegsanstalten, vojniške priprave; Kriegsartikel, vojni člen, vojna postava; Kriegsaufgebot, poklic na vojno; Kriegsbedarf, vojna potreba, potrebščina za vojno; Kriegsbereitschaft, vojna pripravljenost; Kriegsdienst, vojna služba; Kriegsentschädigung, odškodba za vojno; Kriegserklärung, napoved vojne, vojno naznanilo; Kriegseröffnung, začetek vojne; Kriegsflotte, vojno brodovje; Kriegsfuss, priprava za vojno; Kriegsgebrauch, vojna šega; Kriegsgebühr, vojna plača; Kriegsmarine, pomorsko vojaštvo; Kriegsgericht, vojna sodba; Kriegsgeschrei, vojni krik; Kriegsgesetz, vojna postava; Kriegsglück vojna sreča; Kriegshafen, vojni pristav; Kriegsheer, vojska, armada; Kriegsheld, junak, vitez; Kriegsjahr, vojno leto; Kriegskanzlei, vojaška pisarnica; Kriegskasse, vojaška denarnica; Kriegskommissär, vojaški komisar; Kriegskosten, vojni stroški; Kriegskundig, zveden, znajden v vojni; Kriegs-

kunst, umno vojskovanje, vojna veda; Kriegslist, vojaška zvižaja; Kriegsliste, imenik vojščakov; Kriegsmacht, vojaška moč, vojska; Kriegsmann, vojak, vojniki; Kriegsmarine, vojno mornarstvo; Kriegsminister, vojni minister; Kriegsministerium, vojno ministerstvo; Kriegsoperation, vojno povzetje, početje; Kriegsordnung, vojni red; Kriegspflicht, dolžnost vojne službe; Kriegsrath, vojni zbor, vojno svetovalstvo; Kriegsrecht, vojno pravo; Kriegsschaden, škoda po vojni; Kriegsschar, vojaška truma; Kriegsschauplatz, bojišče, borišče; Kriegsschiff, bojna, vojna ladja; Kriegsstaat, vojaška država; Kriegsstand, vojaški, vojni stan, vojaščina; Kriegssteuer, vojnina, vojni davek; Kriegsübung, vojna vaja, vojna vadba; Kriegsunruhen, vojni nemir; Kriegswaffe, vojno orožje, bojno orožje; Kriegswesen, vojaštvo, vojništvo; Feldzeichen, bojno znamenje; Kriegszeit, čas vojne; Kriegszucht, vojaški red; Kriegszug, Feldzug, vojna, (vojska) Kriegszulage, vojni priklad; Kriegszustand, vojni stan.

Kurze Deckung, kratko kritje.

Kurzer Hieb, kratki sek.

Lage, pologa, lega.

Lager, tabor.

Langer Hieb, mah.

Lange Kreisdeckung, dolgo krožno kritje.

Laboratorium, delavnica kemijska, lekarska.

Lafette, prema, podstavek, lafeta.

Ladwehrrekrut, novinec deželne brambe.

Landwehrpass, brambovski list.

Landwehr-Evidenz-Offizier, oficir brambovske razvidnice.

Latrine, stranišče v šotoru.

- Legen die Hand, položiti roko.
 Leiter die, der, lestva, voditelj.
 Leiterbaum, lestvenik.
 Lieferant, zalagavec, predkupovallec, oskerbovalec.
 Liegen, ležati.
 Linie, čerta.
 Links, schwenkt euch, zasuk na levo.
 Links um, na levo.
 Logiren, stanovati, prebivati.
 Local, mesten.
 Manifest, cesarjev, vladarjev razglas, proglas.
 Manoeuvre, vojaška vaja, vojaško vežbanje, bitka,
 manevra.
 Marine, pomorstvo ; Marine - Commando, poveljništvo
 pomorstva.
 Marodeur, zaostali in vpešani vojak.
 Marquetender, vojaški gostilnik, marketendar.
 Marquetenderei, vojaška gostilnica.
 Maskiren, prevariti, vojaško opravilo skriti.
 Mass, mera, razstop.
 Manchetten, naročki.
 Marsch, hod, pohod.
 Maske, krinka, šema.
 Material, gradivo, priprava, potrebščina.
 Magnetnadel, igla magnetična, igla dralna.
 Mandat, povelje, ukaz.
 Manipulation, opravilo.
 Mappe, mapa, krajovid, zemljoivid.
 Mappeur, maporisec.
 Markiren, risati, zaznamovati.
 Matraze, žimnica.
 Menage, jedilo, gospodinstvo.
 Meliren, mešati. [obraževanje.
 Militärische Ausbildung, vojaška izučba, vojaško iz-
 Mitte, središče, sreda.
 Mittelpunkt, osredje.

Militär, vojaštvo, vojaščina, Militär - Appellations-Gericht, vojaška predsodnija; Militär-Aerar, vojaški zaklad; Militär-Arzt, vojaški zdravnik; Militär-Exekuzion, iztirjatva, ekzekucija z vojaško pripomočjo; Militär-Flüchtling, vojaški begun, ubežnik; Militär - Gericht, vojaška sodba; Militär-Grenze, vojaška granica; Militär-Individuum, vojaška oseba; militärisch, vojaški, vojniški; Militär-Jahr, vojaško leto; Militär-Commandant, vojaški poveljnik; Militär-Commando, vojaško poveljstvo; Militär-Pflicht, vojaška dolžnost; Militär-Polizei-Wache, vojaška policijska straža; Militär-Stiftung, vojaška ustanova.

Miliz, brambovec.

Mobil, pripravljen, gotov, gibljiv.

Mobilisiren, pripraviti, prigotoviti, gibljivo narediti.

Moment, trenutek, minuta.

Momentan, na mah, za trenutek, za časek.

Muskete, puška.

Muskel, mišica.

Nachgreifen, poprijeti.

Nachgriff, poprijem.

Nachhauen, odseči.

Nachhieb, odsek.

Nachmann, naslednik.

Nachschub, odloč.

Nachsprung, odskok.

Nachstoss, odpod, potislej, potisek.

Nachstossen, odbosti.

Nachen, tilnik.

Nationale, popis osebe.

[prinesti.

Natura, narava; in Natura etwas bringen, reč samo

Nebenmann, sosed, vstričnik.

Nebenrotte, četa ob strani.

Neutral, nestransk, nevtralen.

Neutralität, nestrانost, nevtralnost.

- Niederlassen sich, spuščati se, spustiti se.
 Niedersprung, skok navzdoli.
 Niveau, ravna, planja.
 Norden, sever, polnoč.
 Nördlich, severno, polnočno.
 Nordost, severo-iztok.
 Nordöstlich, severo-iztočno; Nordwest, severo-zapad;
 Nordwestlich, severo-zapaden.
 Nordpol, severna osa.
Oberarm, nadlahtje.
 Oberleib, nadtrebušje.
 Oberoffizier, nadoficir; Unteroffizier, podoficir.
 Oberschenkel, stegno.
 Oberschenkelhang, vesa na stegnih.
 Obertheil, zgornj del.
 Object, predmet.
 Obligat, službeno, dolžnostno.
 Observation, opazovanje, motrenje.
 Occupation, obseda.
 Occupiren, posesti, obsedati, obsesti.
 Offiziers-Stellvertreter, oficirski zastopnik, namestnik.
 Operation, početje, delo, opravilo.
 Operiren, početi, opravljati.
 Ordnung, red.
 Ordre, povelje, ukaz.
 Ordoniren, ukazati.
 Organisation, uredba, uravnava.
 Orientiren, izpoznati se, ravnati se, orientirati se.
 Osten, izhod, jutro, iztok.
 Oestlich, izhodno, jutrovo, iztočno; ostwärts, proti
 iztoku, jutru.
Paar, dvojica.
 Pallisade, kol, kolje, zaseka.
 Panier, zastava.
 Parapet, persobran.
 Paralell, vstričen, paralel.

- Pardon, milost, pomiloščenje.
 Pariren, prestreči.
 Parlamentär, vojaški posrednik, pogajavec.
 Passage, prehod, pot, cesta.
 Passiren, iti, prehoditi, prehajati, potovati.
 Patrontasche, tabolka, strelnica.
 Patrouille, patrola, obhodna straža.
 Patrone, naboj, strel, patrona.
 Pension, doslužba, pokojnina.
 Percussion, kres; Percussionsgewehr, kresna puška.
 Periodisch, občasno, periodično.
 Perpendikulär, navpično.
 Pfahl, kol.
 Pfeil, puščica.
 Pfeilbogen, lok.
 Pfeilstiel, puščišče.
 Pferd, konj.
 Piquet, Bereitschaftswache, opazovalna straža v taboru.
 Pilotage, kolje.
 Placiren, vستي se, nastaniti se.
 Plan, načert, čertež, osnovni obris.
 Plateau, planota, gorska ravnina, planja.
 Position, postavljenje, nastaniti se.
 Positiv, točno tako, gotovo, konečno, pozitivno.
 Posten, straža, motrišče.
 Practicabel, kar se da ipeljati, porabljivo.
 Prelen den Fuchs, lisico metati.
 Proclamation, oglas, razglas, oklic.
 Profil, podoba, vid od strani.
 Prolongation, podalšanje.
 Proviant, živež posebno za vojsko.
 Progressiv, napredovalno, postopen.
 Protegiren, braniti, obraniti, podpirati.
 Pyramide, skupina.
 Quarré, četveroogelnik, čvetorokolje, karé.
 Quarthieb, notranji sek.

- Quartier, stanovanje, sprejem.
 Quartlage, polaga dlani.
 Quadrat, kvadrat, četverovogel, četverovoglina.
 Queue, konec kolone.
 Querwage, razovka vprečna.
 Querzweiggriff, vprečni dvoprijem.
 Railliren, zbrati se, zbirati se.
 Rangiren, vrediti.
 Radschlagen, kozelec metati.
 Rapport, naznanilo, izvestje, raport.
 Rappier, topi meč.
 Raum, prostor.
 Ration, živež za enega moža vsak dan.
 Rasiren, podreti, razdreti, poseči, pobriti.
 Ratification, poterjenje, podpis.
 Ravin, klanec.
 Rayon, krog, okrog, okraj, okolica.
 Redute, reduta.
 Reck, drog.
 Reckschwingen, vihtenje na drogu.
 Reckübung, vaje na drogu.
 Recognosciren, pregledati, pomotriti.
 Reconvalescent, prebolnik, ozdravljenik.
 Reglement, pravilnik, predpis, pravilo.
 Reif, obroč.
 Reihe, versta.
 Reihenkolonne, uverstena kolona; Reihen- und Doppelreihen - Kolonne, uverstena in dvoverstena kolona.
 Reihenkörper, zbor.
 Reihemarsch, pohod v verstah.
 Reihenstellung, razstava v verstah.
 Reihenweise, po verstah.
 Rekrut, novinec.
 Rennbahn, tekališče.

- Rennen, tekati, teči.
 Reteriren, umakniti se, umikovati se.
 Renforciren, pomnožiti.
 Renfort, pomnoženje.
 Reusiren, po sreči se iziti, dognati, doseči, premagati, zviteziti.
 Relation, izvestje, poročilo.
 Recontre, mali spor, nenadni napad.
 Renommé, slava, slavno ime.
 Reorganisation, prevravnanje, preuredba.
 Requiriren, tirjati, pobirati s silo.
 Reserve, založna armada, zaloga, rezerva.
 Retirade, umikanje.
 Retraite, domu iti.
 Revers, pismeno zagotovilo, svedočba.
 Revier, okraj, okrog, okolica.
 Revolte, upor, kramula.
 Revue, pregled, ogled vojne.
 Rideau, zaslomba, višina.
 Richtung, namer.
 Ring, krog.
 Ringen, boriti se.
 Ringer, borec, borivec.
 Rippe, rebro.
 Rist, herbet, nart.
 Riesthieb, mah v pologi zgornji.
 Ronde, Runde, krog, okrog, ponočna straža, patrola.
 Rotte, četa.
 Rottenpaar, dvočeta.
 Route, er wird seine Route über Laibach, über Cilli, über Gonobitz nehmen, on pojde skoz Ljubljano, skoz Celje, skoz Konjice.
 Rücken, herbet pri rezalu; rücken, premakniti se.
 Rücklauf, tek nazaj.
 Rückmarsch, pohod povratni, hod „nazaj“.
 Rückschritt, korak povratni.

- Rückwärtsschieben, obsun od zadej, potisniti nazaj.
 Rückwärtsmarsch, pohod nazaj, hod „nazaj“.
 Rückzug, umik.
 Rumpf, trup.
 Rutschbahn, darsališče, rutschen, derčati, dersati.
 Salutiren, po vojaško pozdraviti.
 Salve, ostrel, pozdravilni strel.
 Schema, predpis, vzor, načert.
 Signal, znamenje, znak.
 Situation, stan, položaj.
 Skizze, obris, načert.
 Soutien, pomoč.
 Soutenieren, podpirati, pomagati.
 Spion, ogleduh.
 Speciell, posebno.
 Steril, nerodovitno.
 Strapaze, trud, muka.
 Subordination, pokornost.
 Subjectiv, subjektiven, osoben.
 Supponiren, misliti si, prevzeti.
 Supposition, predjetje, predpolagati.
 Süden, jug, poldne.
 Südlich, južno, poldnevno.
 Südwest, jugo-zapadno.
 Säbel, sablja.
 Säbelgefäss, sabljin roč.
 Säbelgefecht, bor s sabljami.
 Säbelkorb, sabljin koš.
 Säbelkorb, sabljin križ.
 Säbelscheide, sabljina nožnica.
 Schaft, kopjišče.
 Schärfe, ostrina.
 Schärfen, brusiti.
 Schaukel, gugalnica.
 Schauturnen, telovadba na ogled.
 Scheere, škarje.

- Scheibe, tarča.
 Scheide, nožnica.
 Schenkel, stegno.
 Schief, napošev.
 Schienbein, piščal.
 Schiessbogen, lok.
 Schiessbuch, zapisnik strelni.
 Schiessen, streljati.
 Schiessgeräthe, strelno orodje.
 Schiessgewehr, puška.
 Schiessplatz, strelišče.
 Schlagen, odbiti, biti, tepsti.
 Schlagen den Ball, žogo biti.
 Schlag, vdar.
 Schneide, ostrina.
 Schnellen, šterkniti.
 Schnellgang, hitra hoja.
 Schnellgehen, hitro hoditi.
 Schnellauf, hitro tek.
 Schnellaufen, hitro teči.
 Schnelltritt, urni korak.
 Schräg, poprečen.
 Schrägmarsch, poprečni pohod.
 Schraube, vertelo, šravba.
 Schritt, korak.
 Schrittwechsel, menjava koraka.
 Schwimmschule, plavarnica.
 Schulter, rama.
 Schulterblatt, pleče.
 Schulterdeckung, kritje plečno.
 Schuss, strel.
 Schusswaffe, strelno orožje.
 Schwebe, pomol.
 Schwebebaum, gred.
 Schweben, moletí.
 Schwenken, zasukati.

Schwenkung, zasuk.

Schwerpunkt, težišče.

Schwert, meč.

Schwertstreich, sek, mah.

Schwimmen, plavati.

Schwingen, kolebati.

Schwung, kolebljej.

Schwungbaum, drevo za kolebanje.

Schwungseil, verv za kolebanje.

Secondhieb, sek zunanji.

Seil, verv.

Seite, stran.

Seitendeckung, stransko kritje.

Seitenmarsch, stranski pohod, stranski hod.

Seitensprung, stranski skok.

Spitze, bodečina.

Springen, skakati.

Springeschnur, vervica za skakanje.

Springstab, palica za skakanje.

Sprung, skok.

Sprung von der Stelle, skok z mesta.

Sprung mit Anlauf, skok z naletom.

Sprung mit geschlossenen Füßen, skok s sklenjenimi nogami.

Sprung mit Vortritt, skok s predskokom.

Sprung rückwärts, odskok.

Sprung seitwärts, stranski skok.

Sprung vorwärts, predskok.

Sprungbein, skočna noga.

Sprungbrett, deska za skakanje.

Stab, palica.

Stampfen, teptati.

Stand, stopa.

Ständige Stellungen - Commission, stalna naborska komisija.

Stange, drog.

- Standart, stališče.
 Stärke, moč.
 Stärke der Klinge, moč rezala.
 Stehsprung, skok v stoje.
 Stechen, bosti.
 Stehen, stati.
 Stehendes Herr, stalna vojska.
 Stossen, vbosti, suniti.
 Stossarm, roka bodna.
 Stossfechten, bor s sunom.
 Stossklinge, bodno rezalo.
 Stosswaffe, bodalo, bodno orožje.
 Stossdegen, meč z ostrim koncem.
 Strecken, vzravnati se, stegniti, stegovati se.
 Strick, prevozda, verv.
 Stringiren, prestreči.
 Sturmloch, naskok.
 Sturmlochbrett, deska naskočna.
 Sturmschritt, naskočni korak.
 Sturmsprung, naskočni skok.
 Stützen sich, opirati se.
 Süden, jug, poldne; südlich, južen, poldneven, pol-
 danski; südwärts, proti jugu, proti poldnu.
 Südwest, jugo-zapad -lich, jugo zapaden, Süd-
 wind, jug, južni veter.
 Taktik, umetnost vojevanja, taktika, umno vojsko-
 vanje.
 Tableau, popis, zapis, pregled, obris.
 Tau, verv.
 Tempo, mera časa.
 Terrain, svet, zemljišče, tla.
 Terrasse, stopnja, odstavek, greda, platišče.
 Tête, na prvem kraju biti, na lice.
 Tiefe, globost, globina.
 Tiefspringen, skakati globoko. [puškarec.]
 Tirailleur, strelec posamesni na sprednjej rajdi,

- Todtenriesensprung, veleskok smertni.
 Todtensprung, premet.
 Tornister, telečak.
 Topographie, mestopisje.
 Tracieren, načertati, obrisati.
 Tragen, nesti.
 Train, vlak.
 Tritt, stopaj.
 Trittbrett, stopinja.
 Truppenabtheilung, kerdelski oddelek.
 Turnanstalt, telovadnica.
 Turnaparate, telovadne naprave.
 Turnen, telovaditi.
 Turner, telovadec.
 Turnplatz, telovadišče.
 Turnschule, telovadna učilnica.
 Typus, umotvor, izgled.
 Uebergriff, preprijem.
 Ueberheben, predvigniti se.
 Ueberspringen, preskočiti.
 Uebersprung, preskok.
 Uebertragen, prenesti.
 Ueberwinden, premoči, premagati.
 Ueberwinder, premagalec.
 Unterarm, komolec, laket.
 Unterlaufen, podteči.
 Untergriff, podprijem.
 Unterschenkel, piščal.
 Unterschwing, poddvig.
 Varriren, meniti, premeniti, menjavati, premenjavati.
 Vedette, vedeta, stražar na konji, motritelj.
 Verdoppeln, podvojiti, hitro stopati.
 Verlocken, zvabiti, zapeljati.
 Verlockung, zvabilo.
 Versorgen, shraniti (sabljo).
 Vierreihe, čveterostop, čveteroversta.

- Volontär, samovoljec.
 Voltigiren, skakati na konja.
 Voltigirtisch, skakalna miza.
 Vorarm, predlaketje.
 Vorbeugen, prikloniti se.
 Vorbeugung, priklon.
 Vorderarm, predlaketje.
 Vorneigen, predkloniti se.
 Vordermann, sprednik.
 Verschieben, predsuniti, predpotisniti.
 Vorsprung, predskok.
 Vorturner, predtelovadec.
 Vorwärts, naprej.
 Vorzeiger, Ueberbringer dieses, pokazalec, prinese tega.
Wache, straža.
 Waggon, vozon.
 Wage, vaga, tehtnica.
 Wälzen sich, valjati se.
 Weittiefsprung, skok daleko globoki.
 Wechseln, menjati.
 Wechselseitig, obojestranski.
 Weg, pot.
 Wehren, braniti.
 Wehrpflichtiger, brambeni podverženec.
 Weithochsprung, skok daleko visoki.
 Weitspringen, skakati daleko.
 Weitsprung, skok na daleč.
 Wenden, obračati.
 Wendung, obrnitev.
 Werfen, metati.
 Westen, zapad.
 Westlich, zapadno.
 Westwärts, proti zapadu.
 Westwind, zapadnjak, večerni veter.
 Wettkampf, borba za stavo.

Wettkämpfer, boritelj za stavo.

Wettlauf, tek za stavo.

Wettlaufen, teči za stavo.

Widmungsschein, namenilnica.

Winden, motati, viti.

Zahltag, platni dan.

Zaun, plot, zagraja.

Zehengang, hod po perstih.

Zehenhang, vesa na perstih.

Zehenstand, stoja na perstih.

Zeigefinger, kazalec.

Zelt, šotor.

Zertheilen, razdeliti.

Ziehen, vleči.

Ziehung, vleka.

Zeughaus, orožnica.

Ziehen, potegniti sabljo.

Ziel, tarča, cilj, Zieler, kazalec.

Zickzacklauf, tek križem.

Zug, vod, truma, teča.

Zuständigkeits - Gemeinde, pristojna občina, -Bezirk,
-okraj, Land, dežela.

Zuständigkeits-Heeres-Ergänzungs - Bezirk, pristojni
vojaški nadopolnitni okraj.

Zustellen, izročiti, doprinesti.

Zwieback, suhar, dvopek.

Uvod. (Einleitung.)

● vojni. (Vom Kriege.)

Kadar dve državi zavoljo kake stvari v prepir pridete in kadar se na noben način pogoditi ne morete — vsaka z orožjem svojo pravico doseči skuša — in ena se bojuje z drugoj.

Oba nasprotnika ali obe državi pomnožita svojo armado s tim, da pokličeta na dopustu (urlaubu) bivajoče vojake in rezerviste, ktere potem hitro z orožjem oborožita.

Vse terdnjave se za brambo vredijo — nakupijo se potrebni konji — armade se na vojskino mero napravijo, in imenuje se vojskovodja.

Potem se armada v divizijah in v vojih snide in na mejo onih krajev pošlje, kjer bi se nasprotne armade srečati in biti mogle.

To se zgodi ali po pešmarših ali po železnicah ali po ladijah ali po prevozih (transportih) na vozeh.

Za časa vojne se armada po vaséh ali mestih nastani ali vkvartira.

Ob času priprav, to je, dokler se še ni vojna pričela, morajo se vojaki marljivo va-

čiti (eksercirati) in manevrirati in tako se morajo vojaki, ki so na odpustu bili, za vojno pripraviti. —

Kadar si sovražnika napovesta vojno, — začne se boj ali vojna. V sovražnikovo zemljo se pošljejo ogleduhi (Spione) in patrole — da izvedó, kje sovražnik stoji.

Vojna se začne, — zavoljo nevarnosti ne sme armada več po vaseh ležati, (kantonirati) ampak odmakne se v tabore (Lager), da je bolj varna.

Iz tega se vidi, da se za časa vojne maršira, vtaboruje (lagern) in bojuje (kämpfen); službe za varnost (sigurnost) se začnó upelevati.

Na kak način se vse to najboljše izveršuje, uči nas sledeči predpis (Reglement).

I. D e l.

Marši.

Kerdelska gibanja se ali po pešmarših ali 1* po železniških, — po povodnih ali po transportnih vozeh izveršujejo.

Pešmarši.

Kako se pešmarši ali hodi vredujejo?

Pešmarši ali hodi so trojni:

1. Marš o mirnem času iz enega mesta v drugo (Friedensmärsche).

2. Potovalni marši (Reisemärsche).

3. Vojni marši (Kriegsmärsche).

O mirnem času se potuje, kadar se posadke (Garnison) premenjajo.

Potovalni marši se izverševajo, preden se boj začne, in sicer zato, da se kerdela na pripravnih mestih zberó.

Vojni marši se nastopijo ob času boja, da se armada ali sovražniku približa ali se oddalji od njega.

Marš o mirnem času.

Marš o mirnem času se nastopi na povelje, to je, vojskni poveljnik dobi maršni načrt (Marschplan).

* številka članka dotičnega c. kr. pravilnika.

Ta list obsega predpis, po katerem se hoditi mora; namreč: •

1. Dan, kdaj se marš nastopi.
2. Število maršev in dni, v katerih se počiva (Rasttage).
3. Daljava vsakega marša (Länge der Märsche).
4. Imena mest, trgov ali vasi, kjer se prenočiti mora (Marschstation).
5. Dan, v katerem kerdelo v novo posadko doiti mora (Eintrefftag).
6. Naredbe, kako se bojo vojaki preživljali in plačevali (Art der Verpflegung und Geldanweisung).
7. Naredbe zastran železnice, vozov in parobrodov in kar se za-nje plačati mora (Eisenbahn-, Vorspanns- und Dampfschiffs-Anweisung).

Priprave za marš.

Dan pred odhodom se vse stvari, postelje in kasarnsko orodje (Kaserngeräthe) v založnice ali magacine spravijo in oddajo.

Pakaža se mora, kakor hitro mogoče, že zvečer pred odhodom na voze spraviti.

Kako se vredijo in preskerbijo stanišča (kvartiri)?

Kadar ima polk (regiment) ali večje ker-

delo marširati, pošlje se en stotnik (kapitan) popred, da vredi stanovališča (kvartire).

Da se vredijo in preskerbijo stanišča, odpošlje se od vsakega bataljona tudi en oficir, za vsako kompanijo en podoficir in dva vojaka, in za vsaki štab enega bataljona en podoficir.

Kadar kvartiraši (Quartiermacher), to je, tisti ljudje, ki imajo stanovališča vrediti, na postajo ali štacijo pridejo, morajo se takoj berž k županu podati in pri njem za toliko ljudi in oficirjev stanovališč poprositi, kolikor jih potrebujejo.

Ravno tako morajo županu naznaniti, kdaj in kateri vojaki da pridejo; potem se priskerbé lističke za stanišča (kvartire).

Poveljnik kvartirašev (komandant) da ondi po svojih ljudeh stanovališča pregledati.

V hišah, kjer bi se bolezní nalezle, ne sme se nikdo nastaniti (vkvartirati).

Vsaka kompanija se, kolikor mogoče, blizo nastani (vkvartira), to je, vsi vojaki ene in tiste kompanije morajo se blizo vkupaj nastaniti; ravno tako se morajo tudi oficirji blizo svoje kompanije nastaniti.

Jezdecí ali konjiki, ljudje, ki so na konjih, morajo se blizo hlevov (štal) vkvartirati.

Kadar je čas, da se hrana ali menaža kuha, mora se mesto za kuhanje odločiti in stvari za hrano nakupiti.

Vse to se od krajnega glavarja ali župana z lepo izprosiiti ima.

Kakor hitro se drugi dan potujoča kerdela postaji (štaciji) bližajo, podajo se vsi kvartiraši pod vodstvom najstarejega častnika (Charge) proti kerdelu in vsak oficir in podoficir se pri svojem poveljniku oglasi (melda) in stanovališče (kvartir) na znanje da. Ako se kerdelo po več krajih (mestih) vkvartira, morajo kvartiraši svoja kerdela na razpotji pričakovati in je po najkrajšem potu do stanovališča peljati.

Kvartiraši se morajo vsak tretji ali četrty dan menjati (ablösen) in to na dan počivanja. —

Red na maršu (Marschdisciplin).

Eno uro pred odhodom se da „juterno znamenje“ (Signal, Tagwache), pol ure pozneje se da znamenje „za zbiranje“ (Vergatterung); na to znamenje se vsak vojak pri svojem vodu (Zug) snide in vsi vojniki se po imenu preberejo; potem se vodi na mesto ali kraj

odpeljejo, ki je odločen, da se kompanija snide in vversti.

Ako bi kateri vojak ne bil nazoč, pošlje se en vojak ali podoficir v njegov kvartir, da ga poišče.

Oficirji in podoficirji morajo prvi na zbirališču (Sammelplatz) biti.

Daljina ali dolgost enega marša v mirnih časih traja dve ali štiri milje.

Na vsakem maršu morajo vojniki v redu biti, to je, vsak v svojem redu in v predpisani daljnosti ali distanci; — postop ali hoja mora biti lahek in žitek — posebna pozornost se mora pri postopu ali hoji tudi na zdravje in varovanje vojakov imeti.

Navadno marširajo pešci (infanterija) v dvoverstni koloni (in Doppelreihen-Kolonnen); konjištvo (kavaleristi) po četrin in topništvo (kanonirji) top za topom in mora se na levi strani ceste marširati.

En oficir hodi na čelu kolone, da bi se bolje mera ali takt obderžal. Navadno se vsaka milja v dveh urah prehodi (domaršira); konjiki domarširajo vsako miljo v eni in pol uri. —

Od kompanije maršira oficir in podoficir, ktera imata ta dan službo, na koncu kompanije (an der Queue der Compagnie).

Vse šarže (Chargen) morajo neprestano za red skerbeti, nobeden ne sme samovoljno iz verste stopiti, vsak vojak mora svojo daljnost (distanco) vzdržati in paziti, da se kolona ne podaljša in da eden družemu izstopovati ne zabranjuje.

Kadar se da s trobento ali bobnom znamenje „za polakšenje“ (auf das Signal: abblasen), onda je vsakemu vojaku dovoljeno zložno ali komod hoditi, razgovarjati se in puško po svoji volji nositi, paziti pa mora, da onemu, ki za njim hodi, hoje ne zabranjuje.

Na znamenje „pozor!“ (Habtacht) prestande vsaka zložnost (Bequemlichkeit) in kerdelo se po predpisu vredi.

Na koncu vsakega bataljona hodi oficir, in narednik (feldvebelj), ki imata nadzorništvo ali inšpekcijo in en zdravnik; vsi imajo dolžnost gledati, da nobeden ne zaostane. Na voze se samo taki ljudje vستي smejo, ktere zdravnik za bolne spozna in kateri hoditi ne morejo.

Na predlog ali priporočbo zdravnika dopusti se oslabelim vojakom telečake ali tornistre na voze položiti — oni morajo pa med počitkom (Rast) v svojo versto se podati; ravno tako se vsak, kateri je bil zaostal, k svojej kompaniji pošlje.

B. Potovalni marši (*Reisemärsche*).

Potovalni marši se izveršujejo takrat, kadar je treba zbrati armado, preden se vojna začne.

Razločujejo se od maršev v mirnem času v tem, da se kerdelo ne more vkvartirati, ampak se tako vredí, da se en del mora vtaboriti (lagern) in da je kerdelo vedno za boj pripravljeno.

Vredenje, izverševanje in služba je pri potovalnih marših taka, kakor pri marših v mirnem času.

Potovalni marši se tako delé, kakor sledeči vojni marši:

1. V navadne marše, kateri samo dve do štiri milje trajajo in vsak tretji ali četerti dan se enkrat počiva (*gewöhnliche Märsche*).

2. V berze ali hitre marše (*Eilmärsche*) čez štiri milje na dan; vsak četerti ali peti dan se en dan počiva. Pri jezdecih ali konjikih traja pot čez pet milj.

3. V težke marše (*Gewaltmärsche*), ki do dvanajst milj ali 48 ur trajajo in pri katerih se po dne in po noči hodi. Počiva se samo 4 ali 5 ur; v tem času se mora menaža kuhati. Pri konjikih traja pot do 48 milj.

C. Vojni marši (*Kriegsmärsche*).

Ti marši se delé:

1. V marše „naprej“, da se dohiti sovražnik (nasprotnik), da se na njega udari in se preganja.

3. V marše „nazad“ (Rückmärsche), da se odmakne od sovražnika in se ogne njegovim napadom.

3. V marše „na stran“ (Flankenmärsche), če je treba kako mesto na strani doseči; tisle trije marši vtegnejo tudi navadni, berzi ali težki marši biti.

Pri vojnih marših (Kriegsmärsche) je vedno mogoče, da se zadene na sovražnika; tadaj so strategični in taktični obziri pred vsem merodajni ali odločivni; na zložnost se ne sme gledati, temuč ta se mora imenovanim obzirom podvreči.

Vojni marši se zaukazujejo s tim, da se napravi vredba ali dispozicija maršev, po kateri se hoditi mora.

Maršna dispozicija ali vredba maršev (Marschdisposition) obsega sledeče reči:

1. Maršni namen in maršna čerta (Marschziel und Marschlinie), to je: kam se hodi in po katerem potu.

2. Maršni red (Marschordnung).

3. Čas odhoda in prihoda (Aufbruchs- und Eintreffstunden).

4. Počitki (Rasten).

5. Način zavoljo brane (Verpflegung), to

je, kako se bo kerdelo s potrebnimi rečmi preskerbovalo?

6. Povelje zarad varnosti na maršu (Vorsichtsmassregeln).

7. Po okolščinah posebne naredbe (Besondere Verfügungen).

Red (disciplina) na maršu (Marschordnung).

Kadar se ima iz tabora (Lager) izmarširati, mora se znamenje „skupljenja“ (znamenje se zbrati, Signal-Vergatterung) dati, ogenj v šotoru ali taboru pogasiti; kerdelo se takoj spravi, oboroža in stopi v verste.

Vsako jutro se mora naznanjati, koliko ljudi spada na hrano (menažo). —

Po letu se ob dveh ali treh, po zimi pa ob šestih ali sedmih zjutraj mora odmarširati.

Menaža se po prihodu v novi tabor ali v novo štacijo skuha; samo kadar se ob desetih ali ednajstih pred poldnem odmaršira — takrat se menaža pred odhodom skuha in zavžije. Pri težkih marših (Gewaltmärsche) se dvakrat menaža skuha, ako je mogoče.

Pri vojnih marših (Kriegsmärschen) je najbolj imenitno: 1. berzost (Schnelligkeit), 2. red (Marschdisziplin); kerdelni poveljnik pusti nekterekrali kerdelo pred seboj mimo prehoditi (vorbeimarschieren) in se prepriča, ali je vse v redu ali ne.

Po noči je treba, da je vse bolj pozorno in si vsi več prizadevajo. „Izkazovanje časti“ (Ehrenbezeugung) se o bojnem času ne skazuje.

Na nepoznani zemlji so glasonoši (Boten) in dobri zemljevidi (Landkarten) jako imenitni in jako potrebni.

Vsi oficirji marširajo v svojem kerdelu in morajo s podoficirji za red skerbeti.

Ob merzlem vremenu se berzo maršira, v vročini, proti vetru in po zeló stermih potih se mora počasno hoditi.

Skoz velike kraje in mesta se mora v predpisanem redu in brez polakšanja marširati. Sluge oficirjev (Offiziersdiener) marširajo skupaj na koncu bataljona — trobentarji in bobnarji trobijo ali bobnajo „popotni marš“ (Reisemarsch).

Kadar se pregazi (durchwaten) kaka vôda, morajo ljudje pred-se na obrežje reke, ne pa v vodo gledati; — prelazek se mora najprej po konjskih skusiti. Pešci (infanteristi) pregazijo v zatvorenih redovih.

Kadar se čez vojne mostove iti ima, ne sme se redno stopati ali korak deržati, ker bi se most lahko poderl.

Dolgost kolone. (Kolonnenlänge.)

26 Bataljon v vojnem stanu (Kriegsfuss) v dvoverstni koloni (Doppelreihenkolonne) potre-

buje 400 korakov, škadron konjikov 150, baterija osem topov (kanonov), 400 korakov dolg prostor. Brigada obstoječa iz sedem bataljonov pešcev in baterija potrebuje prostor 3500, in divizija 10.000 korakov ali miljo pota.

Bataljoni gredó eden za drugim na 50 ali 100, in brigada za brigado na 500 korakov; zato je treba, da bataljon za bataljonom v taboru pod orožje stopi in se odpravi, a ne vsi na enkrat. V bližini sovražnika se v pokračeni marškoloni maršira, to je, polovica kompanije, druga blizo druge (halb Compagnien auf gleiche Höhe); prostori vmes se zadržijo, ker se vsaki čas pričakovati mora, da se na sovražnika zadene in potreba nastane, ž njim boriti se.

Odmah ali precej, ko se kerdelo v bitvo razredi — prestane marš in počne se borenje, bitva v taborišču. —

Kako se vredeuje pratež? (Marsch der Trainkolonne.)

Več vozov, ki se eden za drugim vozijo, 7 se imenuje pratežna kolona in deli se:

1. V pratež z vozmi blizo kerdela, ki se bori (bije); na te vozove se streljivo (municija) naloži (Gefechtstrain).

2. Pratež z vozmi, na ktere se pakaža za kerdelo naloži (Bagagetrain).

3. Pratež z vozmi, na ktere se hrana, to je: stvari za menažo in kruh naloži (Verpflegstrain).

Omenjeni pratež se deli v mali in veliki. Pod mali pratež spada 1. in 3. točka (Punkt); pod veliki pa spada ostali pratež, to je: vozovi s pakažo.

Na čelu pratežne kolone se vozijo vozi s streljivom, za njimi pakaža, za pakažo pa vozovi s hrano.

Vsak voz je 3 korake oddaljen od drugega. S tremi konji vprežen voz potrebuje 14, voz pa s štirimi konji vprežen 20 korakov prostora.

79 Za pratežno stražo se rokodelci, to je: čevljarji in krojači kompanije zaporedoma izvolijo. Poveljnik jim je štabni vodnik (Stabsführer). Straža ne sme nikogar brez dovoljenja na voz pustiti; tudi straži ni dovoljeno, da bi se na vozéh vozila, pa dovoljeno jej je, telečake (tornistre) na voz djati.

80 Ako se prigodi, da se kaj pri vozu potere, postavim kako kolo, tedaj se morajo stvari potertega voza na ostale vozove preložiti; ako bi pa to ne bilo mogoče, najeme se v bližnji vasi od župana (poglavarja) voz, na kterega se vse stvari preložijo; potem se vozovi dalje odpeljejo.

Pri pratežu marširajo tudi računski naredniki (*Rechnungsfeldwebel*).

Kdaj, kje in kako se počiva. (Rast.)

Po vsakej pol uri marša se 5 do 10 minut, po vsaki sledeči uri marša tudi 5 minut, na pol marša se pa eno uro počivati mora.

Kadar je marš daljši kakor 3 milje, takrat se po vsakej tretji uri eno uro počiva.

Blizo mesta, kjer se počiva, mora biti voda, da se ljudje napijé in hladen prostor, da se ohladiti morejo.

Vodo in druge potrebne stvari donášajo ljudje, ki so posebno za to odločeni od vsakega voda (*Zug*) ali drugi, kolikor jih je treba; ti ljudje se odločijo po podoficirju in se po nadzornem naredniku (*Inspections-Feldwebel*) vodijo.

Pri majhnem in kratkem počitku ostane kerdelo na cesti, pri večem ali dolgem pa se na kako senožet ali na kako drugo prostorno mesto vstopi in postavi.

Kjer se kompanija na svoje mesto postavi, naredi piramide, tornistri se odložijo in pod piramide denejo; tobolke (*Patrontaschen*) in ostala oprava (orodje) se na piramide natakne.

Na znamenje „skupljenja“ (na znamenje se zbrati, Vergatterung) teče vsak k svoji kompaniji in se postavi v svojo versto.

*Kako se je obnašati v stanišču (kvartirju)?
(Benehmen im Quartiere.)*

Kadar se doide na postajo (štacijo), mora se kerdelo precej, kakor hitro mogoče, v stanišča pustiti.

Pred odpustom se vojakom naznanijo potrebne naredbe: odločiti se mora potem ura, o kateri bo drugo jutro treba odmarširati.

Če ni velika potreba, se znamenja (signalni) posebno po noči nikdar ne dajejo.

Oficirji in podoficirji se še le potem podajo na svoj kvartir, kadar so vsi vojaki vkvartirani ali nastanjeni.

Vojaki se morajo v stanovališču lepo in priljudno obnašati.

Ob dnevih počivanja se morajo kerdelski oddelki skerbno pregledati in preiskovati; posebno potrebno je, da se oblačila in orožje, kjer je treba, popravijo. —

II. D e l.

O prevozih. (Von den Transporten.)

*A. O prevozih na železnici ob mirnem času.
(Eisenbahn-Friedenstransporte.)*

1. Kako se na vozone poseduje? (Einwaggoniren.)

Kadar se kerdelo po železnici ima odposlati, mora se 24 ur poprej oficir ali podoficir na kolodvor odposlati, da se z uradniki o nakladanju (Verladung) pogodi.

Kerdelo nastopi pred železniške vozone, oficirji stopijo iz verste, narednik (feldvebelj) prevzame povelje kompanije, zapové, da se vojaki razredé in eden za drugim stopijo; potem razdeli vojake v vozonske razdelke (kupéje) in v vozone.

Vozon za oficirje I. in II. reda obsega 24 oseb, vozon za vojake III. reda 32, vozon za robo, premenjen za osebe, 36 mož.

Narednik ukaže: „k nogi!“ (beim Fuss)! odložiti telečake, kateri se ali na levo ali na desno ramo obesijo, kakor to nanesó vstopnice v vozone. Za vsaki vozon se odloči poveljnik, kateri pri vozonskih vratih ima sedeti in pozimi odeje ali koltre prevzame od narednika (feldvebeljna).

Vojaki potem vstopijo, med tem prime vsak z eno roko za deržalo pri vratih, v drugi roki pa derži puško in se zažene tako v vozonski oddelek.

Vsi prostori se morajo napolniti, in sicer prvi ti, ki so vhodu nasproti.

2. Vožnja. (*Fahrt.*)

Telečak in mavha za kruh (Brodsack) se položi pod klop tobolka na herbtu (Patrontasche), se porine na trebuh, puška pa se pri sebi med nogami pusti.

Nobeden ne sme brez dovoljenja izstopiti, nobeden ne vrat odpreti, pri tovornih vozonih se noge ne smejo izvesiti, tudi se ne sme nobeden na poprečno bruno (Querbalken) pred durmi nasloniti.

Če se znamenje da: „počitek“ (Rast), potem na „desno“ ali na „levo“, mora se na zapovedanej strani izstopiti.

Pred mora vozonski poveljnik po podoficirjih napovedati, kako dolgo se bojo tukaj mudili; tudi se mora po podoficirjih zaukazati, naj si vsak številko (numero) svojega vozona, v katerem se vozi, zapazi.

Če je treba, se izhodi iz kolodvora zaprejo in nikdo se ne izpusti.

Ako se med počitkom menažira, morajo se vojaki po vodih (Zügen) k menaži peljati.

Konji se morajo napojiti in nakermi; — možje pa, ki so na opravku bili, se potem premenijo, da tudi menažirati morejo.

Ko pride čas, na vozone zlesti, da se znamenje „klic“ (Ruf) in „snid“ (Vergatterung); na to znamenje se mora vsak hitro v vozon podati. Kupéjski in vozonski poveljnik naznani oficirju „dneva,“ da je vse skupaj.

3. *Kako se iz vozona izstopi? (Auswaggoniren.)*

Ako se vozoni premenijo, mora se eno postajo (Station) poprej to vojakom naznaniti, da se vedó prej na to pripraviti, kako obleči in preobvesiti. Ravno to se mora storiti na predposlednji postaji.

Na znamenje na „desno“ ali „levo“, se telečak na desno ali levo ramo porine; z eno roko se prime deržalo, z drugo pa puška, potem se izstopi. Telečaki se hitro na rame obesijo, pri tem mora eden družemu pomagati. Odeje se naredniku oddajo.

Na znamenje „snid“ (Vergatterung) se kompanije zberó, in ostanejo le vojaki, ki pakažo prenašajo pod poveljstvom oficirja pri vozonih.

*B. Prevozi na železnici v bojnem času.
(Eisenbahn-Kriegstransporte.)*

Ti prevozi se izveršujejo;

1. Da se veliki kerdelni oddelki na dalječ odkazanem mestu (bojišču) naglo snidejo;

2. da se manjša kerdela berzo in nenadno premestijo. Za prvi slučaj se prevažata „večkratno,“ to se pravi: vozovlaki se prazni vračajo in kerdelo za kerdelom prevažajo. Za drugi slučaj se prevažata „poredoma“, to se pravi: vsi vozoni, kolikor jih je treba, se v postaji zberó in potem se vozovlak za vozovlakom odpošilja tako dolgo, da se celo kerdelo prevozi.

Koliko kerdelov se po železnici prevažati more, odvisi:

1. od tega, ali je železnica eno- ali dvo-kolovozna;

2. od števila hlaponov in vozonov;

3. od velikosti kolodvorov in njih naprav;

4. od števila in spretnosti železniških uradnikov.

En hlapon za vojniške namene mora najmanj 6000 centov vleči, zarad tega 50—60 polnih vozonov.

S tacim vozovlakom se lahko prevozi: v bojnem času 1 bataljon ali škadron ali

baterija — ali trideset vozov (Fuhrwerke) — 300 volov ali 3—4000 centov pakaže.

Ko se kaka vojna začne, napravijo se centralno železniško-prevažno vodstvo, čertni povereniki (komisarji) in etapna vredovalna poveljništva.

Če je treba, se privatno prevažanje ustavi; v 24 urah se „za poredoma“ odpelje 10—15 vozovlakov. O prevažanji, ko se vsi potrebni vozoni v postaji zberó in se vlak za vlakom po malih prestankih odpelje, odpošlje se v vsakih 10 minutah 1 vozovlak, pa ne več nego 20 vozovlakov v 24 urah.

Železniški prevozi kažejo le takrat kaj dobička, če je daljava večja, nego en marš, takrat je mogoče 6krat preje in 6krat več vojniov na odločeno mesto spraviti, kakor po maršu. Ob dnevih, ko je bitva, se po železniških vozovlakah, k večemu 1 divizija o pravem času na bojišče spravi.

Ako se v tej priliki na sovražnika zadene, morajo se vozoni popustiti in nazaj odposlati.

Kerdelski poveljniki morajo povelja železniških uradnikov strogo spolnovati; najbolj potrebno in prvo je to, da se godi vse točno in berzo.

1 bataljon potrebuje eno uro, 1 škadron

konjikov poldrugo uro, 1 baterija dve uri za to, da se v vozzone spravi.

Železnica se le na više povelje sme razdjati.

Prevozi na vodi. (Wassertransporte.)

Ti so ali:

1. samo prevozi čez reko od enega brega do drugega;

2. kratke vožnje do 6 ur, ali

3. dolge vožnje.

Koliko kerdelskih oddelkov se na ladijo poda, zavisi od tega:

1. Kakošna da je voda, ali je globoka, plitva, dereča itd.

2. Koliko je ladij in kako so velike.

3. Kakošne so okolnosti; ali se lahko ali težko do vode in do ladije pride, kakšno je vreme, burja, megla itd.

Najboljše ladije so parobrodi, pri katerih so čolnici privezani.

Kako se na ladijo spravlja? (Einschiffen.)

Poveljnik tistega kerdela, ki se na ladijo poda, mora prej ladijo in prostor pregledati in se s poveljnikom ladije sporazumeti. Ta poveljnik, akoravno je častnik niže stopinje, vendar na ladiji le on sam zapoveduje.

Pri daljših vožnjah mora zdravnik celo

kerdelo pregledati, in bolniki morajo zaostati. Na vojne ladije se ne smejo nabite ali nabasane puške seboj vzeti, samo oficirji vzamejo seboj svoje orožje. Tudi streljivo se mora oddati.

Vožnja. — (Fahrt.)

Odločeni prostori se ne smejo zapustiti, parostroju se ne sme nikdo bližati. Snažno mora biti vse in povsod, tudi se morajo vsi odpadki odstraniti. Nikdo ne sme ognja napravljati. Kaditi tobak je samo na odločenih prostorih dovoljeno. Na dano znamenje „pozor!“ (Habt Acht!) mora na mah biti vse popolnoma tiho in mirno. Pri prevoznjah ostanejo vojniki oboroženi, v redu postavljeni in obrnjeni proti sredi ladije; nekaj prostorov ostane praznih, da se more semtertje hoditi.

V manjših ladijah se morajo vojaki vsesti, da se ladija ne prekucne.

Pri nakladanji se ne sme nikdo popred tiščati in tlačiti, pa tudi nikdo brez dovoljenja ladijo zapustiti.

C. Prevozi na vozéh. — (Wagentransport.)

Prevozi na vozéh s priprego se le malo kdaj in le v skrajni sili rabijo, da bi pešci za konjištvom predaleč ne zaostajali. Kakor

so vozovi manjši ali veči, ima 5 do 10 mož na enem vozu prostora. — Za eno kompanijo je torej 20—40 vozov treba. Na prvih in zadnjih vozovih se peljejo oficirji; kdor jezdi, ostane na konju. Naj pripravniši so vozovi za to, da se prevažajo bolniki in telečaki. Za prevažanje telečak ene kompanije je 2—4 vozov treba. Ena divizija bi, kakor so vozovi manji ali veči, od 1300 do 2800 vozov potrebovala, in more 6 milj dalječ priti v enem dnevu; dobro kaže, tacih prevozov se pogostoma posluževati.

Uredenje. — (Anordnung.)

112 Uredenje voznih prevozov izveršuje se po maršnih črtežih, kateri se v istem načinu, kakor za pešmarše, napravijo.

113 Da se kerdelski oddelki ložej gibljejo, je treba gledati na to-le:

1. Da se tornistri in vsi obnemogli vojniki za kerdelo vozijo; da se vojaki pri težavnih marših preveč ne utrudijo, temveč pri polni moči ostanejo.

2. Manjši oddelki se tudi vozijo, da tako ložej konjiki doidejo in ob pravem času na potrebno mesto pridejo.

3. Ob času sile in potrebe se tudi veči kerdelski oddelki prevažajo. Vozovi se po oddelkih razdelijo; na vsak oddelek se po tem

vsede ena kompanija. Na vozovih morajo sedeži ali vsaj slama biti, vsak obderži svoje orožje pri sebi. Na vsak voz se toliko naloži, kolikor se prav kaže za voz in za konje. V koloni morajo nekteri sedeži ostati prazni, da, ako bi se kak voz sterl, vojaki niso prisiljeni zaostati. Oficirji in podoficirji se razmerno na vozovih pri vojakih tako razdelijo, da je v vsakem prvem in v zadnjem vozu vsakega oddelka en oficir. Ta oficir mora skrbeti, da se ne prepočasno in ne prehitro vozi in da vozovi skupaj ostanejo. Oficirji, ki jezdijo, ostanejo na konjih in gledajo, kako se vozi.

III. D e l.

O taboru in o staniščih. (Lager und Kantonirung.)

115 Tabor je:

1. ali bivak pod milim nebom, prenočevanje na polji. (Freilager.)

2. ali obstoji iz barak, to je, iz šotorov, bajtic iz drevja (Barakenlager).

3. ali iz platnenih šotorov (Zeltenlager).
O vsakej priliki, ko se na polju počiva, taboruje se na prvi način, namreč v bivaku; v barakah in v šotorih se samo takrat taboruje, kadar se na enem mestu dalj časa namerava ostati, kakor n. pr. pri obsedanju, ko se kaka terdnjava hoče napasti in vzeti.

116 Tabor v bivaku je ali maršni ali bojni tabor (Marsch- oder Gefechtslager).

Maršni tabor se vseli ali preseli po edinem maršu, kadar se kerdelo ne more po vaseh vkvartirati.

Za tabor se izberó take mesta, ktera so blizo maršne čerte, kerdelo se v taboru po zapovedi nastavi; da je kerdelo v vsakem taboru pred napadi sovražnikovimi varno, mora

eden del blizo druzega biti, in sicer zato, da si eden druzemu moreta pomagati.

Bojni tabor se nastavi na onem mestu, na katerem se s sovražnikom misli boriti ali býti. Kerdela se v njem tako zaporedoma postavijo, kakor bojo v bližnej bitvi morale v boj; toraj eno kerdelo zraven druzega, pa vendar za bitveno čerto.

Kako se vredi tabor? (Anordnung der Lager.)

V taboru se navadno divizija za divizijo 117 postavi: ne smejo pa ena od druge preveč oddaljene biti. Tudi bi za vojsko ne bilo dobro, ako bi cela divizija na enem mestu taborila (lagern); splošno se vsakemu polku ali regimentu in brigadi mesto za tabor odloči. —

Mesto, ktero se za tabor izbere, mora 119 tako-le biti:

1. Da zdravju vojakov ne škoduje, in da ima dosti prostora, to je: da kerdelo v njem ima dosti in ugodnega prostora, in da se more berzo pod orožje in red postaviti.

2. Mesto za tabor mora več nego en vhod ali izhod imeti, tako da kerdelo na več stranéh more iz tabora hoditi in da se more na več stranéh v bitvo poslati.

3. Zemlja mora biti suha, to je terda,

tudi je dobro, da svet malo visi, da voda more odtakati; treba je tudi, da je pred vetrom zavarovana; najbolje so dobrave.

4. Blizo tabora mora tudi biti dosti vode, derv, slame in hrane.

120 Generali in njih pomočniki (adjutanti), polkovski in batalijonski zapovedniki, kakor tudi pisarnice, namestijo se, ako je le mogoče, v hiši blizo tabora.

121 Take hiše se morajo potem glavnej straži v taboru naznaniti; nad njimi se za znamenje černo-rumena zastava (bandero) postavi. —

127 Oblika, v kateri več ali manj kerdelo taboruje, napravi se potem, kako velik je in kako leži prostor za tabor; vendar se mora tudi za ugodno počivanje vojakov kolikor mogoče skerbeti.

En batalijon potrebuje 100 korakov prostora na široko in 200 korakov na dolgo, (to je 2 orala ali dva joha).

Kadar več batalijonov na enem prostoru taboruje, mora eden 20 korakov od družega biti oddaljen.

Da se notranji red vderži med kompanijami, postavijo se posamezni oddelki v taboru tako-le:

129 Vsak batalijon taboruje „skupoma“, vodovi (Züge) potrebujejo 20 korakov eden od

druzega; vojaki taborujejo tikoma za orožjem, namreč za piramidami; 20 korakov za vsako kompanijo je ogenj, da se kuha; 20 korakov za ognjem taborujejo oficirji vsake kompanije. Poveljnik batalijona ali polka se 20 korakov za sredino batalijona ali polka vtabori.

Ako prostor mesta dopusti, zamorejo se 130 prostori med kompanijami povekšati.

Ako bi prostor, na katerem se taboruje, tak bil, da bi se kerdelo moglo „skupoma“ vtaboriti, mora se v dvastruknem ali enostruknem redu (Doppelkolonne oder einfache Kolonne) vtaboriti.

Oficirji in ognjišča se pri tej priliki v stran kolone namestijo.

O službi v taboru. (Dienst im Lager.)

Poveljnik v taboru ležečega kerdela je 135 tudi poveljnik tabora. On je dolžen vse za tabore potrebne zapovedi izdajati.

Notranjo službo izveršuje taborska glavna 138 straža in šarže nadzorništva (šarže-inšpekcije).

Taborska glavna straža obstoji pri vsa-139 kem polku (regimentu) iz pol kompanije, pri samostalnem batalijonu iz enega voda (Zug). Samostalne kompanije ali škadroni nimajo glavne straže.

V taboru imajo sledeči oficirji nadzorništvo:

Pri brigadi štabni oficir.

Pri vsakem polku en stotnik (kapitan).

Pri vsakem batalijonu en oficir in en narednik (Offizier und Feldwebel).

Pri vsaki kompaniji ali škadroni en desetnik od dneva (Korporal vom Tag).

Ktere službe in dolžnosti ima glavna straža?

- 140 Taborska glavna straža je vselej od ene kompanije ali škadrone, ktere stotnik ali nadkonjik polkno inšpekcijo ima. Ljudje raznih kompanij se za glavno stražo ne smejo mešati, timveč vedno pol kompanije, to je, prvi in drugi, ali tretji in četerti vod se pošlje na stražo. Ljudje za glavno stražo in za druge straže se že odločijo, preden se v tabor pride.

Taborsko glavno stražo ukazuje oficir, ki mora vedno enega bobnarja ali troben-tarja pri sebi imeti.

- 141 Taborska glavna straža gre precej, ko se v tabor pride, na svoje mesto, ktero se v sredini polka ali na kakem drugem mestu izvoli.

- 142 Kadar je taborska glavna straža nameščena, postavi se stražar (Schnarrposten). Zastava (bandero) se po predpisu prevzame in v zemljo ali na kolec vtakne. Zastavnik

(Fahnenträger) se k svojemu batalijonu verne in en podoficir se za njega nadomesti.

Pri taborski glavni straži se cela služba 143 skupi, vsa povelja se pri glavni straži izdajejo; vsa naznanila (javljenja, Meldungen) se k njej donášajo.

Patrole in ordonance se po njej sprejemljejo in odpošiljajo. Jetniki (Arrestanten), vjeti itd. oddajo se pri taborske glavnej straži.

Poveljnik (komandant) taborske glavne 144 straže je podredjen stotniku ali nadkonjiku nadzorništva (inšpekcije); od njega se dobivajo zapovedi ali povelja in njemu se mora vse to, kar se dogodi, naznanjati. Vse znamenja se po glavnej straži dajejo.

Taborska glavna straža in šarže inšpek- 145 cije (Inspections-Chargen) imajo strogo na to paziti, da se nikdo v tabor ne zmuzne in skoz njega ne hodi.

Pa tudi tega ne smejo dopuščati, da bi jo kdo iz tabora pobrisal ali se brez dovoljenja odstranil. Male patrole se potem skoz tabor v bližnje hiše ali vasi odpošljejo, da zagrabiijo vsakega, ki je morebiti brez dovoljenja iz tabora šel; ženejo ga potem seboj na taborsko glavno stražo.

Straže v taboru nikomur časti ne ska- 146 zujejo.

Ob času, ko se božja služba opravlja, stopijo vse straže pod orožje.

- 147 Ob premembi se nova straža in vsi, ki kako službo na novo nastopijo, postavijo dvajset korakov na levo stran stare straže. Poveljnik nove straže razdeli vse straže in naznani potem stotniku ali nadkonjiku nadzorništva (inšpekcije).

- 148 Taborska glavna straža odda za stražo pri vozovih enega poddesetnika (Gefreiter) in štiri pešce (Infanteristen), da vzderžujejo red, ako bi nastal kak tepež, nemir (Excess) pri bližnjih hišah, jestvinicah (markatenderijah) itd.

Za vsako stražo se en napeljevalec (Aufführer) in štiri vojaki šteti morajo. Stražarji (Schnarrposten) se vsako uro premenjajo; ako je pa mesto, na katerem stražar stoji, daleko, takrat se straža blizo njega vtabori.

- 149 Ako se za boljšo varnost potrebno kaže, postavi se od glavne straže na mostove in na vzvišena mesta nekoliko bojnih straž (Feldwachen).

Take bojne straže se obnašajo tako, kakor je za bojne straže sprednjih pošt predpisano.

- 151 Taborska glavna straža pošlje enega desetnika (Korporal) za glasonoša poveljniku polka ali samostalnega batalijona. Odpošlje

se tudi patrola, da poišče stanovališča generalov in pisarnice.

Straža za topove (kanone, Parkwache)¹⁵⁴ se od ene kompanije, ktera je za to odločena, naravnost na dotično mesto pošlje.

Ona je v vsem podrejena poveljniku topništva (Artillerie) in dobiva od njega vsa povelja.

K topovom se nikomur ne dovoli bližati¹⁵⁵ razun topničarjem.

K topovom (v park) in trideset korakov v obližje se ne sme nikdo pustiti; nobeden ne sme blizo tobaka kaditi, ognja zažigati, ničesar z nezavarovano lučjo opravljati.

O službi pripravnosti (gotovosti Bereitschaftsdienst).

Če morajo posamesni oddelki za boj¹⁵⁶ biti pripravljeni, oddajo se isti sploh od tiste kompanije ali od tiste škadrone, ki glavno stražo v taboru preskerbljuje. Postavijo se pred tabornjoče kerdelo ali vsaj zunaj tabora. Ti oddelki se obnašajo po ukazih, kateri jim dohajajo.

O službi nadzorništva (Inšpekcija, Inspectionsdienst).

159 Šarže inšpekcije morajo v taboru za red skerbeti in službo popolnoma izverševati.

Vsi v službi stoječi oficirji in ostale šarže grejo hitro po tem, ko se v tabor pride, na taborsko glavno stražo in morajo tam ostati toliko, kolikor jim služba dopušča.

161 Vsi v službi stoječi oficirji in podoficirji morajo skerbno paziti, da je v taboru vse snažno; dalje so dolžni vse potrebna dela vredovati.

Podoficirji inšpekcije naznanjajo vse to, kar se jim zaukazuje, poveljnikom svoje kompanije.

Kakor hitro podoficir dano znamenje trobente ali bobna čuje, podá se hitro k glavni straži in tam naznani poveljniku (kommandantu), kar je potrebnega.

Kadar se pride v tabor; kako se vredí tabor? (Beziehen und Einrichten des Lagers).

163 Kadar kak batalijon v tabor doide in se na svoje mesto razpostavi, odločijo se ljudje za službo, dajejo se jim potrebni

zaukazi, in se naznani ljudem, ktere za tabor potrebne reči donesti morajo, t. j. derv, vode, slame, hrane itd.

Kadar se to doverši, onda se tabor vredí. 164 Puške se v piramide postavijo, vojaki svojo spravo (Sack und Pack) odložijo.

Za kuhanje je najboljšé, da se jamice 167 izkopljejo in v njih ogenj naloži.

Vsi ljudje, kteri se odločijo, da donášajo 168 hrane, kakor tudi derv, vode itd., morajo se po batalijonih skupiti in po oficirju in podoficirju inšpekcije voditi.

Vodnjakov (studencev) si mora kerdelo 170 preskerbeti. Mesto, kjer se konji napajajo, stoji zmerom niže, od onega, kjer se voda za kuhanje zajemlje.

V taboru se mora največa snažnost deržati; smeti, jedilni ostanki itd., vse se v nalašč zato skopane jame verže.

Stranišča (sekreti) se v potrebnej daljini zunaj ali na strani tabora izkopljejo in najmanj vsak drugi dan pokrijejo in iz nova napravijo.

Kako se gre obnašati v taboru? (Lagerverhaltung.)

V taboru se nikomur čast ne skazuje; 172 kadar pride kak general, daje se samo zna-

menje, kakor tudi takrat, kadar bi kdo viši došel. Oficirji, kateri so v službi, se pri njih oglasijo.

- 173 Iz tabora se ne sme nikdo samovoljno podati; ravno tako se nima nikomur brez vzroka dovoliti iti iz tabora.

Pravico, to dovoliti, imajo poveljniki polka za oficirje, za druge vojake pa po naredbi generala poveljniki kompanij in škadron.

Vsak vojak, ki iz tabora gre, mora se s pismenim dovoljenjem prevideti.

Ob času taborovanja mora se vse na odeji, oblačilu in orožju popraviti. V taboru se vojakom dopusti, da se varujejo pred solnčno vročino, mokroto, vetrom itd.

Tudi se smejo kočice (bajtice) iz vej, terstja ali slame napraviti; vendar se mora to tako goditi, da se žito na polji, trava, sadúnosna drevesa ne poškodujejo. Tudi ni privoljeno, po te reči predaleč od tabora hoditi.

Bajtice se morajo ena tik druge postaviti.

- 181 1. Na večerno znamenje (Zapfenstreich) mora v taboru vse mirno biti.

2. Barantači, berači, vlačuge itd. se ne smejo v taboru terpeti.

3. Kadar se zaukaže, ali kadar veter piše, morajo se vsi ognji pogasiti.

4. V taboru ali blizo tabora streljati¹⁸² je vsakemu prepovedano, ker bi se s tem kerdelo lahko izbunilo ali zastonj na noge, po koncu spravilo.

Kako se gre obnašati pri izbuni? (Verhalten bei einem Allarme.)

Kadar se gotovo prepriča, da se sovražnik¹⁸³ približuje, in kadar ne bi bilo več časa, da bi se dalo povelje, takrat se da znamenje izbune (Allarm) s tem, da se top sproži, bobna ali trobi.

Kakor hitro kerdelo na znamenje ali¹⁸⁴ zaukaz „pod orožje stopi“, prestane znamenje izbune (Allarmsignal).

Zastavnik odnese hitro zastavo (bandero) k svojemu batalijonu.

Kadar se čuje znamenje izbune, podá se¹⁸⁵ vsaki berzo k svojej kompaniji ali škadronu, vzame svoje odelo in orožje in stopi na svoje mesto po versti.

Pri napadu sovražnika prime vsak vojak za svoje orožje, puško in tobolke (Patrontaschen) in teče tako hitro, kakor mogoče, na svoje mesto, da se hitro sovražniku zoperstavi in ga, ako mogoče, odbije.

Pri taki priliki mora največi mir in¹⁸⁶ red biti. Oficirji skerbijo, da pri njih kom-

panijah vse v redu stoji in da z besedo in z djanjem svojim vojakom dober izgled dajejo.

- 187 Taborska glavna straža kakor tudi vse druge straže morajo sovražne napade vsaj dotle zadržavati, dokler se kerdelo samo v bran ne postavi.

Taborska glavna straža in pripravnost (Bereitschaft) stojite pri vsaki priliki pod poveljstvom stotnika ali nadkonjika (Rittmeister); njegova dolžnost je toraj, da vse ukaze izdaje, katerih je treba, da se prvi sovražni napad v prvem početku bitve odbije.

Kako se gré vkvartirati ali kantonirati?
(*Kantonirung.*)

Ako se kerdelo v hiše nastani, morajo vojaki ene in tiste kompanije blizo skupaj biti; vsak vojak mora za mesto vedeti, kjer se njegova kompanija mora zbrati; to mesto mora blizo hiše biti, v ktorej poveljnik kompanije biva. Poveljnik potem kompanijo na tisto mesto pelje, kjer se polk sniti ima.

- 204 Kerdelo se ima sniti — kakor je bilo pri taboru rečeno, ali na znamenje ali na povelje.

Stanovniki (občinarji, selani, vaščani, ter-²⁰⁷ žani) morajo na znamenje izbune (Allarm) v hišah ostati, vrata zapreti in po noči prostore razsvetljiti. Znamenje izbune dati sme le kerdelni poveljnik.

Kadar bi kak vojak zagledal, da se sovražnik bliža, in kadar bi ne bilo več časa, da bi ustmeno to povedal, mora to berzo poveljniku straže naznaniti, ki potem takoj znamenje za izbuno dá in kerdelnemu poveljniku javi, od katere strani da se sovražnik bliža.

V vsakem mestu, kjer je več kerdelo²⁰⁹ nastanjeno, mora se glavna straža postaviti, ktera se tako obnaša, kakor je za tabor ukazano; tako se imajo na kraju vasi ali sela in pri važnih poslopih in mestih bojne straže postaviti,

V velikih selih ali vaseh se en oficir za mestnega poveljnika postavi, ki ima dolžnost skerbeti, da je vse snažno in v redu.

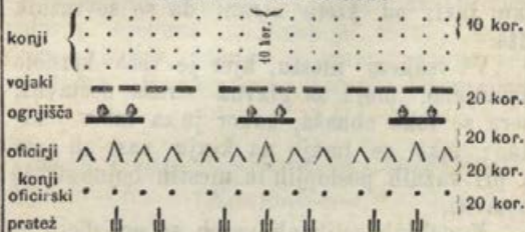
V stanovališčih ima vojak samo pravico, strehe in slame tirjati. Na znamenje izbune vsak vojak, kakor je že o taboru rečeno, leti takoj z vsemi svojimi rečmi na odkazano mesto in tamkaj berzo stopi v svoj red.

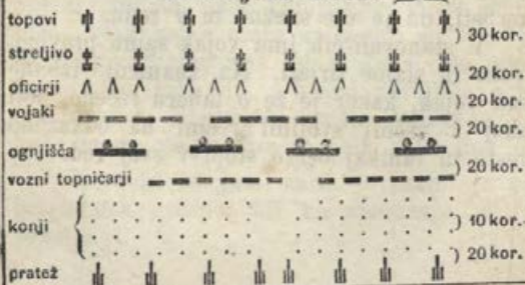
Polkovni tabor.

Škadronski tabor.

Baterijski tabor. 6 kor.

IV. Del.

o naznanilni službi. (Nachrichtendienst.)

Naznanila o sovražniku si mora vsak ²¹³ poveljnik preskerbeti; brez teh delal bi brez vspeha.

Ta si mora na peteri način pridobiti:

1. Po lastnem razgledovanji (rekogno- ²¹⁶ sciranji) poveljnika ali generalnega štaba.

2. Po posamesnih osebah, ktere se odpošiljajo, ali se v sovražnikovem taboru za-se pridobijo; te osebe so ogleduhi (špioni).

3. Po patrolah preiskovalnih komand (Streifkommanden).

4. Po govorih stanovalcev, jetnikov in ubežnikov.

5. Po nekterih znamenjih, iz kterih se lahko vgane ali spozna, da je sovražnik blizo.

Ta-le naznanila so najvažniša, ktere se o sovražniku preskerbeti morajo:

a. Kje je sovražnik?

b. Kaj dela?

c. Kako močen je?

d. Kakošno je zemljišče (terên), na kterem se je postavil?

Vsa ta naznanila se po oznanilih in sploh pismeno oznanujejo.

O naznanilih (raportih, Meldungen).

250 Kar se je o sovražniku izvedlo, sporočuje se po naznanilih poveljniku; to se godi sploh le vse pismeno, le poredkoma in tedaj le po oficirjih in podoficirjih se kaj tudi ustmeno daje na znanje.

Kdor koga pošlje, da kaj ustmeno naznanja, mora si dati ponoviti naznanilo, da se prepriča, ali ga je odposlanec prav razumel. Tudi kadar se poslanik spet verne, je treba, da si naznanilo ponoviti da; tako vsaj izvé, da ga je prav razumel in prav naznanoval. Naznanilo mora tako-le biti:

- 251
1. ne sme nič nepotrebne obsegati;
  2. mora mesto na tanko naznaniti, kjer se je kaj dogodilo ali kaj zapazilo;
  3. mora izpuščati vse nepotrebne in počastne besede in izraze;
  4. mora povedati, kako močen je sovražnik, s kakovim orožjem je oborožen in kaj počenja;

5. naznanilo dobi številko, dan, uro, kdaj in komu se je oddalo;

6. pisanje in podpis morata razločna biti.

Vsak oficir in podoficir mora vselej pri sebi imeti pisalno tablico ali knjižico, v katero se more s svinčnikom vpisovati. (Na to se mora že pri vajah v mirnem času strogo paziti.)

---

*) Na str. 44, 45, 46, 47 sledijo izgledi naznanil ali raportov.

Ces. kr. 7. pešni polk br. Maroičič.

Št. 1.

16. kompanija.

Patrola desetnika Andreja Koršiča.

Naznanilo (raport),

pri Solkanu, 16. marca 1872, ob 8. uri 20.
minut. dopoldne.

Ravnokar sem videl sovražni oddelek pešcev, (konjikov, topničarstva) — eno komp. dva bataljona, en škadron močen, tudi 5 topov na bregu stati; kmetje pripovedujejo, da itd. Andrej Koršič, desetnik.

Odposlano ob 8. uri 50. minuti dopoldne po peščarju Šimenu Zagomilcu.

Ali:

Pri . . . . vidim sovražno kerdelo (kako močno, kako oboroženo) taborovati. Njih kerdela za varnost stojijo do . . . .

Ali:

Vidim, da je (kraj) mnogoštevilno od sovražnika obseden, med to posadko je tudi (konjištvo, topništvo). — Neki kmet mi je pravil, da posadka po noči (tolike . . .) pomoči pričakuje. Sedaj jih je okoli 200 mož v tem kraju.

Odposlano ob . . . uri . . . minuti po peščarju ali desetniku.

Ime, šarža.

K. k. 7. Ift.-Reg. Br. Maroičié.

Nr. 1.

2. Comp.

Patrouille des Korp. Jos. Kavčič.

Meldung (Rapport).

Bei St. Martin, 13. Juni 1872 um 9 Uhr
45 Min. Vormittags.

Soeben sehe ich eine feindliche Abtheilung (Infanterie, Kavallerie, Artillerie) in der Stärke von (Comp., Baon., Escadron, — Anzahl der Geschütze) bei Kohldorf. Die Landleute sagen aus (angeben was).

Josef Kavčič, Korp.

Expedirt um 9 Uhr 50 Min. Vormittags durch den Inft. Valentin Žigon.

Oder:

Bei (Ort) sehe ich feindliche Truppen (Stärke — Waffengattung) lagern. — Ihre Sicherheitstruppen sehe ich bis (Ort) vorgeschoben.

Oder:

Den Ort (Name) sehe ich zahlreich (darunter auch Kavallerie, Geschütze) besetzt. Ein Landmann sagt aus, dass die Besatzung im Laufe der Nacht (so viel) Verstärkung erwarte. Gegenwärtig waren 200 Mann in diesem Orte. Expedirt um . . Uhr . . Min. Vormitt. durch den Inft. oder Gftr. N. N.

N. N., Charge.

Stoječa patrola na kalvarškem hribu.

št.

Ravnokar je sovražni oddelek vas „Pevma“ zapustil in pomika se po cesti proti Podgori.

Po prahu sodim, da obstoji večidel iz konjištva.

Ali:

Na kraju gozda . . . . kjer sovražni sprednji pošti stojé, prikazuje se več posamesnih sovražnikov kakor navadno; gibanje je ondi na vsak način čudovitno, tudi se je prikazalo na dveh krajih ravno tajistega kerdela jezdecev, ktere jaz za oficirje deržim, ki okolico ogledujejo.

Ali:

Za verhom unkraj vasi . . . . vidim sovražno kolono okoli 300 pešcev in 40 konjikov. Vleče se po stezi proti naši desni strani. Jaz jej bom opazovaje in skrivnoma tik verha sledil.

Prebivalci . . . . določno terdijo, da je nasprotnik sprednje pošte že pred svitom ob potoku . . . . združil in na tisto stran odrinil, kar se mi dozdeva verjetno, ker po nobenem znamenju na njegovo pričujočnost soditi ne morem in potovajoči oddelek to poved poterduje.

Ali:

Kolona, ktero sem opazoval, obernila se je proti versti naših sprednjih pošt in se pomika proti gradu . . . . do kterega lahko v pol ure dospé.

Juri Doljak,
vodnik.

Odposlano 30. novembra 1872 ob 11. uri predpoldnem po peščarju Janezu Drasčeku.

Stehende Patrouille auf Ober-Goričien.

Nr.

Soeben hat eine feindliche Abtheilung das Dorf St. Georgen verlassen und bewegt sich auf der Strasse gegen Annabüchel. Der Staub lässt mich annehmen, dass sie grösstentheils aus Kavallerie besteht.

Oder:

Am Saume des Waldes . . . . , wo feindliche Vorposten stehen, zeigen sich mehr einzelne Feinde als gewöhnlich, die Rührigkeit ist dort jedenfalls auffallend, auch erschien an zwei Stellen dieselbe Truppe Reiter, die ich für Officiere halte, welche die Gegend besichtigen.

Oder:

Von der Truppe jenseits des Dorfes . . . . erblicke ich eine feindliche Kolonne, etwa 300 Infanteristen und 40 Reiter stark, sie zieht sich auf einem Feldwege nach der Richtung unseres rechten Flügels. Ich werde ihr beobachtend und noch unentdeckt längs des Höhenrückens folgen.

Die Bewohner zu . . . . behaupten mit Bestimmtheit, dass der Gegner die Vorposten am Bache . . . . noch vor Tagesanbruch eingezogen habe und in derselben Richtung abmarschirt sei, weil keine Anzeichen auf seine Anwesenheit mehr schliessen lassen und die marschirende Abtheilung diese Aussage bekräftiget.

Oder:

Die von mir beobachtete feindliche Kolonne hat sich gegen unsere Vorpostenlinie gewendet und verfolgt den Weg gegen das Schloss . . , das sie in einer halben Stunde erreichen kann.

Stefan Lavrič, Zugsführer

Expedirt am 18. August 1872 um 10 Uhr 20 M. Vormittags durch den Infanteristen Michael Jug.

V. D e l.

• patrolah. (Von den Patrouillen.)

264 Patrole so vojaški izvestitelji; one morajo o zemljišču, na katerem sovražnik stoji in o ostalih vojniških važnih stvareh naznanjati.

Njena izvestja so samo takrat verjetna, kadar se patrola sama o vsem prepriča. —

Patrole se tedaj odpošiljajo:

1. Kadar se hoče izvedeti, kje sovražnik stoji, kako močen da je, v katero versto vojske spada, kako je nameščen in kako se pomikuje to je ali počiva ali hodi.

2. Kadar je treba pregledati zemljišče, ali kako drugo važno inesto, n. pr. most, kako poslopje, vas, gozd, reke, pote itd.

3. Kadar je treba zavez med svojo vojsko najti in vzdržati.

265 Vsak poveljnik, ki odpošlje patrolo, mora sam zato sposobnega vodja izbrati in njemu potrebne ukaze dati; on mora tudi določiti, od kterege kerdelnega oddelka in kako močna mora patrola biti.

266 Patrolovodja je serce in duša patrola — on podpira, brani in doveršuje povelja, ktere je dobil.

Ako bi sovražnik hotel braniti, da se ta povelja izpeljujejo, morajo se v tem slučaju sovražne kerdela nazaj zapoditi in povelja doveršiti, naj velja kar rado.

Ako je naloga, ktero ima patrola izpeljati, lahka in brez velike važnosti, takrat se za patrolovodja podoficir izbere.

Za važne in težke naloge izbere se za 267 patrolovodja vselej oficir bistrega uma, da vse tanjko sprevidi in hitro ve, kaj mu je početi.

Vsak patrolovodja, posebno oficir, mora hitro in bistro spregledati, kako reč stoji, mora pri vsakej priliki, kolikor mogoče, dobro ukazovati in se vsakej nevarnosti izogibati.

Da se naloga na tanjko izpelje in da so izvestja o sovražniku, ki jih donša patrolovodja, popolnoma zanesljive, od tega odvisi večkrat to, ali bode bitva srečna ali nesrečna.

Patrolovodja mora ukaze, po katerih se 268 obnašati ima, vselej popolne in jasne dobivati.

Patrolske službe opravljajo večidel ko-270 njiki; oni morejo na konjih berzo, dobro in daleko okoli zemljišče pregledovati, sovražniku se izogibati in novine o njem hitro donášati.

Pešci se največkrat po noči v zemljišču, 271

v katerem se s konji ne more nič opraviti, za patrole odpošljejo; tudi takrat, kadar je treba sovražniku se skrivši približevati, in kadar mesto, katero se pregledati ima, ni preveč daleko. Vsakokrat je treba, da se pešpatroli nekteri konjiki dodajo.

274 Patrolovodja mora že pred odhodom njega zadevajočo nalogo dobro znati.

275 On si mora nalogo v knjižico zapisati in ako bi zemljevida ne imel, ima si s svinčnikom zemljevidni obris napraviti, po katerem se po tem more ravnati in obnašati.

276 Pred odhodom mora patrolovodja svoje
277 ljudi pregledati in preiskati, povedati podoficirjem in vsem vojakom svojo prejeta nalogo in jim razložiti način, po katerem jo izpeljati misli.

278 Na dolgo pot si patrolovodja, ako je mogoče, glasonoša (Bote), kateri vso to okolico dobro pozna, seboj vzame. Ta človek mora pa popolnoma zanesljiv biti.

Kako se vodi patrola? (Leitung der Patrouille.)

279 Patrola se najboljšje vodi z glasom (s klicem) ali pa z vidnimi znamenji.

Najvažnije znamenje je: „pozor“, „Habt Acht!“ katero znamenje mora vsak vojak

dati, da na se oberne pozornost. Ako da to znamenje patrolovodja, obernejo vsi vojaki pozornost na njega.

Pomikanje na desno, levo, nazaj ali na-280
prej, se zaukaže s tem, da se ali zakliče ali pa s roko mahne.

Da se pa naj patrola skupi, zaukaže se s tem, da se dotično zakliče ali pa, da se obe roki raztegnete in potem na persih sklenete.

„Stoj“ Halt! se zakliče ali pa se vzdigne ena roka navpik (senkrecht).

Kadar se s čapico nad glavo suče ali pa se zakliče: „sovražnik“ („Feind“)! pomenja to, da se sovražnik vidi.

Kadar se pa naglo ali nepričakovano naleti na sovražnika in kadar se na nobeno vižo to naznaniti ne more, streli se na njega.

Kako ima patrola hoditi? (Marsch der Patrouille.)

Patrola mora skrivno hoditi, ker samo 281 na ta način je mogoče, da svojo nalogo doverši.

Patrola je, kakor hitro se odpošlje, samostalna in mora vsak čas pripravljena biti, da je sovražnik od ktere koli strani nepričakovano ne napade.

282 Cela patrola hodi zavoľjo tega, za boj pripravljena, tiho, previdno in pazljivo. Pri malih patrolah imajo vsi ljudje, pri večih pa samo oni, kateri spredi, na strani in zadej hodijo — bodalo na puško natakñiti („Bajonnet auf!“), puško nabasano in gotovo imeti. Kapuca, ki je na plašču, se ne sme črez glavo potegniti.

283 Vsak vojak mora vedno zemljišče (terên) pregledovati; ako bi kje kaj sumljivega zapazil, mora to precej naznaniti; ko bi bila dva ali ko bi jih več bilo, pokaže eden drugemu to, kar je videl in praša, kaj eden ali drugi misli o tem, kar je videl.

Kadar patrola na ta način hodi, mora berzo hoditi in hipoma zemljišče pregledati in se zavarovati, da je sovražnik ne napade.

284 Patrola ni dolžna po enem potovnem načrtu (Marschplan) hoditi, ampak hodi sedaj raztrošena, sedaj skupaj ali dva in dva na 50—100 korakov narazen.

Patrola, ktera šteje nad 10 mož, mora zmerom en del za podporo skupaj obderžati. Kadar je potrebno in kadar se zemljišče ne more pregledavati, pošljejo se nekteri vojaki na strani in naprej in tako se jih tudi nekoliko od zadej ustavi, pa nikdar dalje nego 300 korakov, ker bi jih, če bi dalje bili, sovražnik prej zapazil.

Velika patrola, kterej bi ukazano bilo, na daleko zemljišče pregledati, zavaruje se od vseh strani na pet do šest sto korakov, in ako bi konjike seboj imela, še celo na tisoč korakov.

Za male patrole je najbolje, ako se ljudje v četah ali dvočetah odpošljejo (in Rotten in Rottenpaaren).

Patrolovodju ni predpisano, kje, to je: 285 na kterej strani ali na katerem mestu svoje patrole mora se znajti; sploh je na čelu, odkoder naj ložeje svojo patrolo vredovati in voditi more. Ako zemljišče ni prej znano, mora se le po malem in previdno pregledovati.

Patrola hodi naprej od mesta do mesta, 286 in ako se ustavi, ima na široko vse natanjko pregledovati; ako bi pa daleč ne videla, mora poslušati.

Patrolovodja mora, prej ko od enega mesta v drugo prehodi, vse dobro pregledati in se o vsem sam prepričati; če se kak viši kraj najde, kakor: berdo, verh, zvonik ali drevo, odpelje se patrola na ta kraj in se od ondod vsa okolica pregleda.

Ko patrola mirno stoji, zberó se pri pa- 287 trolovodju vsi ljudje patrole razun onih, kateri so odločeni, da pazijo.

Kadar je patrola na ta način zemljišče (terên) pregledala in si potrebnih izvestij pri-

dobila, izbere si patrolovodja mesto, ktero hoče doseči in dá povelje dalje marširati.

- 288 Vasi (sela), gozdi itd., v katerih bi se sovražnik lahko skrivši naselil, morajo se na vsaki način pregledati; ako bi pa to ne bilo mogoče, morajo se na ono mesto najprej 2 ali 3 vojaki odposlati, in pregledati, ali je sovražnik v njem ali ne; patrolovodja se potem z nekoliko vojaki ali pa s celo patrolo približa in vse pregleda; še-le potem, ko se je osebno prepričal, da sovražnika ni, odhodi se dalje.

Kadar bi kako mesto na strelaj (puškomet, Gewehrschussweite) bilo odstranjeno, takrat se k večemu 2 vojaka na ogled pošljeta.

- 289 Kadar bi se hrup slišal od sovražnika, dá se znamenje: „pozor!“ Habtacht! Patrolovodja se prepriča sam in zaukaže, kaj se naj stori. Kadar se zemljišče (terên) na tanko pregleduje, mora se tudi dobro preiskovati in opazovati, ali sovražnika ni blizo tam.

- 290 Patrolovodja mora popotnike in prebivalce o sovražniku izpraševati. Kadar se do vasi (sela) pride, ne sme se patrola nikdar v vaseh zaderževati. Kadar se patrola mora ustaviti, da se počije, postavi se na takem mestu, odkodar se zapaziti ne more. Kadar bi jo pa sovražnik vendar zapazil, mora se

njegovim očem umakniti in sicer na kraj, kjer bi se pred sovražnikovim napadom najbolje branila in ga ovirala. Če mora patrola skoz kako vas (selo) iti, približuje se jej skrivši in ustavi se na skrito mesto; potem odpošlje dva vojaka v vas in enega v obližje, da si vse ogledajo, dva vojaka pa, ki sta v vas šla, skušata kakega vaščana (seljana) vjeti in ga vprašati, ali bi sovražnik v vasi bil; poprašata tudi za županovo hišo; župana potem k patrolovodju odpeljeta; ako župana doma ne najdeta, odpelje se kak drug vaščan k patrolovodju.

Patrolovodja ga izprašuje, ali je sovražnik v vasi ali ga ni; ako je bil, kdaj je bil, kdaj je odšel in tudi, ako bi povedati ne hotel ali bi hotel celó patrolo izdati, žuga se mu s smertjo.

Za boljo varnost se potem vas pregleda, in župan ali načelnik vasi se seboj naj manj dve uri pota odpelje.

Kadar se naleti na sovražnika. (Zusammentreffen mit dem Feinde.)

Patrola se mora vsakemu boju izogibati, 295 razun ako bi se morala vojevati, in bi se nikakor ne mogla izogniti. Če na sovražnika naleti, skrije se in sovražnika opazuje,

dá naznanilo in nadaljuje svojo pot. Tudi male sovražne patrole, ktere bi se premagati dale, se izpusté, ker bi se sicer sovražnik lahko izbunil (alarmiral). Ako sovražnik zapazi patrolo, mora se ta hitro skriti, pa svojo nalogo po ovinkih izpeljati.

Če se pa vsemu temu patrola ne more izogniti, mora sovražnika hitro napasti, pa ne preveč streljati, — konjiki vdarijo na sovražnika, in če se je sovražnik odgnal ali zapodil, mora patrola svojo pot nadaljevati.

296 Posebne pazljivosti je treba, če sovražna patrola bežati začne, da bi patrolo v zasedo (Hinterhalt) ne zvalila in v nevarnost ne pripravila.

Ako bi sovražnik premagal patrolo, mora se v najbližnji okolici (Terrainabschnitt) spet zbrati in skušati po drugi poti doveršiti svojo nalogo.

Če bi se ne mogla verniti, skuša predreti, v sili se pa raztroši, da vsaj eden ali drugi mož k svoji vojski dospé in potrebno naznani.

Če bi sovražnik kakega moža vjel, je dolžen sovražnika po napačnih govorih prevariti, papir pa, na katerem bi kaj zapisanega imel, mora prej pokončati.

Pri vzverstenju sprednih poštev (Vorpостenaufstellungen) odpošljejo se tudi v njihovem

okrožji male patrole, deloma da bi se prepričale, ali se služba natanjko in pazljivo izvršuje, deloma da bi se zagotovile, ali je bližnja straža res tu nastavljena. Te patrole ki se tudi preiskovalne patrole imenujejo (Visitirpatrouille), odpošljejo se od glavnega pošta ali od predpoštne rezerve (Vorposten-Reserve) ali od glavne vojske in sicer večidel po noči ali ob jutranjem svitu.

O preiskovalnih komandah. (Streifkommanden.)

Preiskovalne komande so močne patrole 297 konjikov in pešcev, večidel iz lovcev (Jäger) sestavljene.

Odpošljejo se:

1. če morajo dalje nego dan hoda četovati (streifen);

2. če se naprej vidi, da se brez boja namen ali cilj ne more doseči. Odpošljejo se na vse strani sovražnikove: od spredej, od strani, od zadej, da se sovražnik vznemirja in zaderžuje. Obstojé take preiskovalne komande iz brezrednih kerdel, imenujejo se stranske patrole (Guerillas).

Za poveljnike preiskovalnih komand se 298 morajo le sposobni, verli oficirji izbrati in se jim čversti podoficirji in izverstna kerdela prepustiti.

- 300 Pešci se, da bi s konjiki vred hodili, sploh le na vozéh odpravljajo. Preiskovalna komanda obstoji iz pol škadrone do 3 škadron; tem se en vod (Zug) do dveh kompanij pešcev dodá.
- 301 Onemogli ljudje in slabi konji se ne smejo seboj jemati.
- 302 Pri teh patrolah je treba, da srečno izidejo, da se vse godi in dela hitro, prederzno in zvito. Malim sovražnikovim kerdelom se ne izogiba, ampak te se napadejo, in ako mogoče, vjamejo.
- 303 Mnogokrat se cele rajde (verste) taci preiskovalnih komand naprej pošljejo, da bi se sovražnik poskusil.
-

VI. D e l.

o varnostni službi na maršu. (Sicherheitsdienst am Marsche.)

Vsak poveljnik kakega samostalnega od-315 delka, kateri se pred sovražnikom nahaja na maršu, v taboru ali v stanovališču, mora se zavarovati, da ga sovražnik nepričakovano ne napade.

Tisti oddelki, ki imajo dolžnost za var-316 nost vojske (armade) skerbeti, imenujejo se varnostna kerdela (Sicherheitstruppen).

Varnostna kerdela se delijo v dva dela, to je, v kerdela, ki skerbijo za varnost na maršu, in v kerdela, ki skerbijo za varnost v stanju.

Varnostna kerdela na maršu se delijo:

1. v sprednjo stražo (Vorhut), ki hodi pred kolono;
2. v zadnjo stražo (Nachhut), ki hodi za kolono;
3. v stransko stražo (Seitenhut), ki hodi na strani kolone.

Sprednji pošti (Vorposten) se imenujejo tista sprednja kerdela, ki imajo dolžnost skerbeti za varnost one vojske, ki taboruje ali kantonira.

Sprednja straža na maršu ima najvažnišo 322

dolžnost. Ona mora kraj pregledovati in sovražnika zasledovati (entdecken), napade majhnih sovražnih oddelkov odbijati in kadar bi na večje sovražnikove oddelke zadela, mora se tamkaj toliko časa deržati in bitko početi, dokler se glavno kerdelo (Haupttruppe) v red ne postavi in bitko početi zamore.

Sprednja straža mora vse zapreke na potu odpraviti, to je, pokvarjene pota in moste popraviti, jame in prekope napolniti, zgrade (barikade) in vozove odstraniti.

Zarad tega se dodajo sprednji straži večidel tudi kopači (Schanzzeugträger).

323 Kako daleč od glavnega kerdela stoji sprednja straža vredeuje se po okoliščinah in po vojski, od ktere je doposlana.

Ako je glavno kerdelo veliko ali močno, tedaj se dalje, ako je slabše, se bližej odpošlje; pa v vsakem slučaju mora tako daleč biti, da sovražnik glavnemu kerdelu v razredanju, redu bitke, škodovati ne more.

Iz tega sledí, da je bolje, ako je sprednja straža dalje nego preblizo od glavnega kerdela.

327 Oddelki pešcev (Infanterie-Abtheilungen), kateri sami za-se hodijo, se morajo sami za-varovati in se tako-le vredeujejo :

Pol kompanije pošlje en, cela kompanija pošlje dva tropa (Schwarm) na 300—500 korakov naprej za sprednjo patrolo.

Pol batalijona ali celi batalijon pošlje en ali dva voda (Zug) na 800—1000 korakov za prvo patrolo, ktera pred sebo in okoli sebe (na strani) patrole izpošlje, da bližnja zemljišča (kraje), gozde, vasi in hiše pregledujejo.

Za zadnjo stražo se pri pol kompaniji ali pri celi kompaniji ena dvočeta (Rottenpaar) ali en trop (Schwarm) vstavi, ravno tako pri pol batalijonu ali pri celem batalijonu.

Za zvezo med sprednjo stražo in glavnim kerdelom odloči se en podoficir in ena dvočeta (1 Rottenpaar).

Polki (regimenti) in brigade zavarujejo se po sprednji glavni patroli (Vortrab), ktera obsega dve do štiri kompanije. Ta glavna patrola odpošlje pred sebo en ali dva voda (Züge) na že znani način, za zadnjo stražo se en vod (Zug) ustavi.

Kadar se pešcem (infanteriji) konjiki (kavaleristi) dodajo, odpošlje se navadno k sprednji patroli in k sprednji glavni patroli kavalerija.

*Ktere dolžnosti ima sprednja straža?
(Vorhut.)*

Pri marših „naprej“ spada najviša dolžnost sprednji straži in patrolam, ktere se

naprej in na stran odpošljejo (entsenden); one morajo svoje glavno kerdelo od nenadnega (nepričakovanega) napada sovražnikovega varovati, okraje in sovražnika rekognoscirati, to je, preiskovati njegovo moč in njegov namen ali cilj.

O sprednji patroli. (Vorpatrouille.)

332 Sprednja patrola hodi, kakor vsaka druga patrola, namreč: ali razsejana ali pa dva in dva, eden za drugim.

Sprednjo patrolo mora vselej sposoben oficir voditi; on mora biti na onem mestu, s kterega ima največi razgled, kjer mu je mogoče, najboljše svojo patrolo vrediti in se prepričati o vseh stvareh, ktere ima opazovati.

On naznanja vse važne dogodjaje ali pripetljeje (Vorfällenheiten) naravnost poveljniku sprednje glavne patrole (Vortrab).

Kako se preiskuje zemljišče? (Terrain-durchsuchung.)

336 Zemljišče se preiskuje:

1. da se zasledi sovražnik, ako bi se kje skrivno zasesti in našo glavno kolono v maršu motiti (stören) hotel.

2. da se manjši sovražnikovi oddelki (Abtheilungen) zapodijo, ako bi hotli marš našega kerdela pregledati.

Natanjko pregledovati zemljišče se ne 337
 more zadosti priporočati; patrole se včasih 338
 bolj, včasih menj razširijo na široko (Breite),
 da se pregleda zaznamovano zemljišče; to
 vse odvisi od tega, kakošno je zemljišče,
 kako močno je kerdelo (Stärke der Haupt-
 truppe) in kako blizo je sovražnik, to se
 pravi, ako je glavno kerdelo zelo veliko, ta-
 krat je njena kolona dolga in zato je potreba,
 da se zemlja in okraj na široko po konjiških
 patrolah od 1000 do 2000 korakov pregleda,
 ravno tako, ako bi se izvedelo, da je sovraž-
 nik blizo. Ako je kolona manjša, to je,
 krajša, takrat ni treba, okraj ali zemljišče tako
 na široko pregledovati.

Pregledanje zemljišča mora se po sprednji 339
 patroli tako vrediti, da se glavno kerdelo v
 svojem maršu ne zastavlja; zavoljo tega je
 potreba, da patrola zemljišče berzo pregleda;
 kadar je več pazljivosti in časa potreba, n.
 pr. v gostem in zatvorenem zemljišču (be-
 decktes Terrain), v gozdih in vaseh mora
 patrola počasno in polagoma, v ravninah in
 odprtih krajih pa, kjer se daleč lahko pre-
 gleda in vidi, berzo hoditi in na ta način
 zamujeni čas zopet pridobiti.

Sprednje patrole, ki niso samostalne in imajo za seboj svojo podporo, morajo berzeje postopati, kakor one, ki so samostalne.

340 Da se pregleda kak gozd ali kako ger-
341 movje, ki ni zelo široko, pošlje poveljnik (Commandant) patrole naprej in skoz njega, na strani in okoli gozda; če bi pa rečeni gozd ali germovje preveč bil raztegnjen, tedaj se sprednje patrole v lanac (ketino) razredé in gozd se v širokosti pregleda, zavezo pa med seboj morajo vedno vzdrževati. —

342 Zemljišče in druge stvari v njem n. pr. sela, jame, doline itd., ktere ne ležijo v čertu našega marša, ampak na strani, pregledujejo se na tisti način po patrolah. Tako zemljišče se mora popolnoma pregledati, ker sovražnik najrajše taka mesta skrivno zasede in skrivno iz njih napasti skuša.

343 Kadar patrola do kake reke ali kacega potoka pride, čez ktere se most ali berv (Uebergang) iskati mora, pošljejo se ljudje patrole široma na levo in desno, prelazek iskat.

Kadar se prelazek najde, gre patrola čez most ali berv, in se samo en vojak tam postavi, da kerdelu, ktero za njimi gre, most ali berv pokaže.

Če bi zemljišče bilo zaraščeno, da daleč okoli ni mogoče pregledovati, pošlje se naznanilo (Meldung) nazaj, in ljudje, ki so

naznanilo donesli, morajo to koloni na prelazku povedati.

Ko bi patrola nikjer prelazka ne našla, 344 mora se tudi to nazaj oznaniti, da ni prelazka čez vodo, in da bi bilo treba napraviti vojni most (Kriegsbrücke) čez vodo. Ako je to mogoče, mora patrola na vsaki način vodo prebresti, in breg na unej strani vode pregledati in obsesti.

Ako se sprednja patrola k tesnej poti 345 (soteski) (Defilé) ali dolini približa in vidi, da je še ni sovražnik posedel, jo berzo preide in se na izlasku namesti.

Kadar bi pa pot bila tesna ali ozka ali dolina dolga ali zemljišče zaraščeno, morajo konjiki prednje patrole le pešcem prepustiti da pregledajo zemljišče; ti imajo na tanko patrolirati in vse pregledati.

Kaj in kako je početi, kadar se na sovražnika zadene? (Zusammentreffen mit dem Feinde.)

Kadar se od sovražnika kaj čuje ali vidi, 346 ali kadar bi se kakor si bodi kazalo, da bi kje bil, tedaj se patrola še bolj previdno obnaša in še bolj natanko vse preiskuje. Sprednja patrola si prizadeva, da se onemu mestu, kjer se pričakuje sovražnik, skrivno in varno

približa, da vse okoli pregleda in vse zvedeti poskuša.

- 347 Kdor sovražnika zapazi, dá brez zamude (takoj) znamenje; dalje tudi hitro en vojak k patrolnemu poveljniku leti in mu naznani, kaj se je videlo; ako pa k temu ni več časa, tedaj na tem mestu vstrelji in tako naznani, da je sovražnik blizo.

Patrolni poveljnik se potem sam osebno prepriča, kaj je, in še le potem to poveljniku sprednje straže naznani. Ako pa je nevarnost silna, naznani to hitro nazaj, in pove to očitno, da se sam osebno ne more več prepričati.

- 348 Manji sovražniški oddelki in patrole se nazaj zapodijo; za to ni treba čakati, da se to še posebej zaukaže; vendar se ne smejo preveč naglo poditi, ker bi eden ali drugi sovražniški oddelek v katerem kraju mogel skrit biti in nas nepričakovano napasti. Marš se mora potem najpazljivejše nadaljevati in to sprednji straži na znanje dati.

Ako je sovražnik močnejši od sprednje patrole, tedaj ga ta ne sme zagrabiti, preden sprednja straža ne pride; pa ne sme se več sovražnik izpred oči pustiti, in treba je kolikor mogoče pozvedovati, kako da je močen in kako razpostavljen. Tako prva patrola zvé in spozna, kako mora sovražnika prijeti.

Sprednja patrola mora pri tem posebno 349
na to meriti in skušati, da s streljanjem ali
na kak drugi način sovražnika primora, naj
se prikaže, dalje da sovražnika v kozji rog
zažene, svojih ljudi pa ne prestraši in jih bo-
jazljivih ne naredi.

V ta namen skušajo majhne patrole se
sovražniku od več strani bližati, in pozvedo-
vati, kako se obnaša, kaj napravlja, kako
orožje ima in kaj namerja.

O sprednji glavni patroli ali podpori.
(Vortrag.)

Sprednja glavna patrola mora tako močna 350
biti, da zamore sprednje patrole podpirati, od
strani varovati in sovražnika zaderževati, do-
kler se glavno kerdelo za bitko ne razredi.

Poveljnik sprednje glavne patrole mora 351
svoje sprednje patrole sam voditi in razrediti,
zato je odgovoren, da se pri tej službi vse
modro razreduje in na tanjko izpeljuje.

On vredi in prične borenje, bitvo s so-
vražnikom in skerbi, da se moč sovražnikova
natanjko izvé.

Poveljnik sprednje glavne patrole dobi od 352
poveljnika glavnega kerdela povelje, po katerem
poti da ima hoditi, čemu da ima tako hoditi,
tudi se mu naznani, kar se je od sovražnika
zvedelo.

- 353 Tesne pota ali soteske, kakor so n. pr. mostovi in ozke doline, morajo se na obeh krajih, to je pri začetku in koncu obsesti in braniti, dokler se podpora od rezerve ne približa.
- 354 Glavna patrola mora vse zadržke (Marschhindernisse) na potu, to je zagraje odpraviti, in ceste in mostove poravnati, zavoľjo tega se sprednji straži kopači (pionirji) dodajo.
- Kadar se do kake reke ali do potoka pride, pa mosta ni, mora se takoj poveljniku nazaj naznaniti in v istem času morajo nekteri ljudje sprednje in glavne patrole na vsak način vodo prebresti ali preplavati na drugi breg vode, tam zemljišče pregledati in obsesti, varovati in napravljanje vojnega mosta podpirati.
- 356 Glavna patrola ima dolžnost, v tem slučaju svoje sprednje patrole podpirati, sovražnika, ako je mogoče, odbiti, ako bi pa sovražnik močnejši bil, ž njim se toliko časa bití, dokler od rezerve pomoč ne doide.
- 358 Ako bi pa primorana bila, nazaj se pomikati, sme se to od mesta do mesta le po malem in tako goditi, da se rezerva, ki se za borenje namesti, ne zadržuje v streljanju in drugem razvijanju.

O rezervi sprednje straže. (Vorhut-Reserve.)

- 359 Reserva je zato odločena, da podpira pred seboj hodeče kerdelo, ter mu pomagati in se

ob enem ž njim proti sovražniku tako dolgo vzderžati, dokler se glavna vojska in red bitke ne razredi.

Reserva hodi v dvostruki ali v pokračeni 361 marškoloni.

Kako dolžnost ima stranska straža?

(Seitenhut.)

Stranska straža ima dolžnost na daleko 362 vso zemljo pregledati in svoje kerdelo od strani zavarovati.

Ona mora vselej zvezo s svojim kerdelom vzderžati, od ktereга je poslana, in kadar na sovražnika zadene, mora se ravno tako, kakor je za sprednjo patrolo zaukazano bilo, obnašati; kadar se borenje počne, priskoči svojemu kerdelu na pomoč.

Kaj in kako dolžnost ima zadnja straža?

(Nachhut.)

Pri „naprejhodu“ (Vormarsch) je dolžnost 371 zadnje straže, red marškolone vzderžati; ona ne sme nikomur dopustiti, da samovoljno zaostaja. Veče in močnejše ko je kerdelo, za katerim zadnja straža hodi, tim večja in močnejša je tudi ona.

Ona mora vse bolnike in bolehnike pobirati in na bolniški voz podevati. Zadnja straža mora na vse dobro paziti, ker bi se tudi do-

goditi moglo, da se sovražnik za herbtom prikaže in napade.

Varnost marša „nazaj“. (Sicherheitsdienst auf dem Rückmarsche.)

380 Pri marših „nazaj“ prevzame zadnja straža vse dolžnosti sprednje straže v „naprej maršu“; kako močna da mora biti, vreduje se tako, kakor je za sprednje straže bilo rečeno.

Zadnja straža se deli:

1. v zadnjo patrolo najbliže sovražnika (Nachhutpatrouille);

2. v zadnjo glavno patrolo ali podporo (Nachtrab);

3. v reservo zadnje straže (Nachhutreserve).

Dolžnost zadnje straže marša „nazaj“ je, braniti se in sovražnikovo naganjanje, ako je mogoče, celo vstaviti in odbíti; ali pa najmanje tako dolgo se deržati, dokler se glavno kerdelo ne odmakne in pripravno mesto za borjenje ne zavzame.

Zadnja straža se po malem od enega mesta do drugega nazaj pomika, med tem se s sovražnikom vedno bori in tako glavno kerdelo varuje, da ga sovražnik nepričakovano ne napade.

381 Ona je od glavnega kerdela za toliko od-

daljena, kakor se je za sprednjo stražo reklo, in mora s sovražnikom vedno zavezo držati, to je, ona mora vedeti in opazovati kje da je sovražnik, in kako močen je ind. Mora tudi vse novice in važne naznanila o sovražniku takoj hitro svojemu poveljniku naznanjati.

Zadnja straža mora posebno za to skrbeti, da sovražniku v maršu zapreke (Marschhindernisse) nastavlja, to je, mora moste razdirati, ceste zapirati, sela ali vasi zažigati, zagraje napravljati itd. 385

Stranske patrole imajo v „nazajmaršu“ 394 tisto dolžnost, kakor v „naprejmaršu“.

Kaj ima sprednja straža opravljati v maršu „nazaj“ (Vorhut bei Rückmärschen.)

Dolžnost sprednje straže v maršu „nazaj“ 396 obstoji v tem, da vse zapreke s pota spravlja in tudi ceste popravlja itd.

Pri njej se vedno tudi kopači (pionirji) nahajajo, večkrat mora tudi zemljišče pregledati in na vse paziti.

Kaj ima pa stranska straža storiti na stranskih marših? (Seitenhut auf Seitenmärschen.)

Najvažniši del po stranskih marših je 398 stranska straža; ona obstoji iz dvočet konji-

kov ali pešcev; iz patrol ali pa iz majhnih oddelkov. Njena dolžnost je celo dolgost glavne vojske ali kolone pred sovražniškimi napadi varovati, posebno zemljišče toliko časa opazovati, dokler glavno kerdelo mimo ne odide.

398 Ako je mogoče, izpeljuje se marš na strani po noči ali pa skrivši ob meglenem času, ali pa skrivši prek kake reke ali višine (Höhenzug).

O varnem počivanji. (Gesicherter Halt.)

406 Kadar kerdelo hoče blizo sovražnika počivati, zavaruje se tako-le:

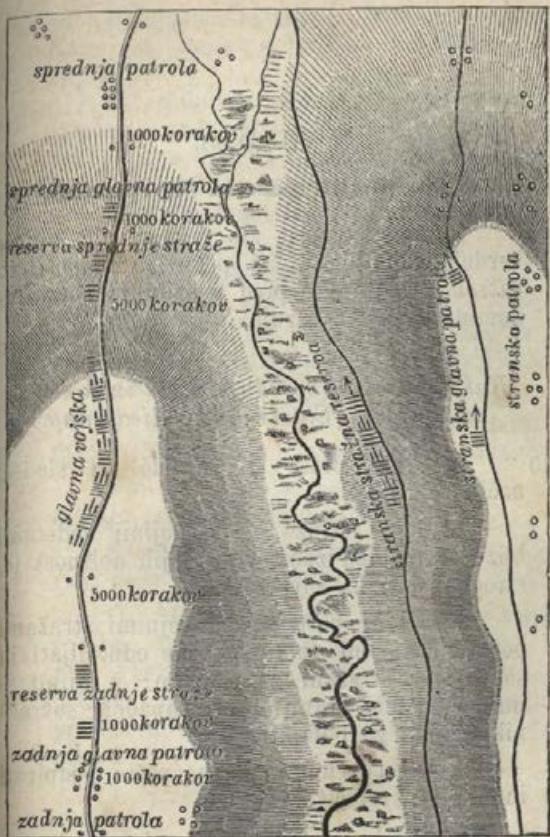
407 1. Vsa varnostna kerdela (Marschsicherungstruppen) se vstavijo in obernejo „na zunanaj“, samo veči oddelki sprednje straže se v koloni postavijo.

2. Na potih, ki proti naši vojski peljejo, postavi se nekoliko bojnih straž (Feldwachen).

3. Ako bi pa treba bilo, postavijo se na vsa važna mesta glavni „pošti“ za večo varnost (Hauptposten).

4. Patrole se v tem slučaju brez prenehanja na vse strani odpošiljajo.

Varnostna služba na maršu.

VII. D e l.

O sprednjih poštih. (Vorposten.)

- 408 Vsako v taboru ali v kvartirih stoječe kerdelo mora postaviti pošte in razpošiljati patrole, da se tako pred nenadnimi sovražnikovimi napadi zavaruje.

Kako močni so sprednji pošti in kako se vredujejo? (Stärke und Gliederung.)

- 410 Sprednji pošti se razdelé na sledeči način :

1. Bojne straže se s svojimi vedetami blizo sovražnika izpostavijo ; njih dolžnost je, strogo paziti na sovražnika.

- 411 2. Glavni pošti so za bojnimi stražami postavljeni ; oni imajo patrole odpošiljati in so bojnim stražam za podporo ; ž njimi se imajo zajedno braniti proti napadom sovražnikovim in ga odbijati.

3. Reserva mora glavne pošte podpirati in ukrepiti (ojačiti).

Posamesni bataljoni, kompanije, in ška- 412
droni se samo z bojnimi stražami zava-
rujejo.

Pri polkih in brigadah stojijo za bojnimi
stražami tudi glavni pošti; če je kerdelo
veče, nego divizija, postavi se za glavnimi
pošti še rezerva, ktera se iz vseh treh glav-
nih vojskinih verst sestavi.

Ako bi bojne straže ne mogle paziti na 413
sovražnika in počivanje kerdela zavarovati, mo-
rajo se zaradi večje varnosti patrole proti
sovražniku pošiljati. Te morajo takoj nazna-
niti, če bi se sovražnik odkod bližal ali se
kam odmikal.

S stoječimi pošti in s patrolami se
mora počivajoče kerdelo popolnoma zavarovati.

Vsi poti, ki od sovražnika deržijo, se 414
morajo pregledati in zastražiti.

Sprednji pošti se morajo širje razposta-
viti, nego je čelo (front) glavnega kerdela.

Če bi se sovražnik z večimi kerdeli,
posebno takrat, kadar ima s seboj tudi to-
pove (kanone) ali konjištvo (kavalerijo), na
dobrih cestah ali na otvorenem zemljišču
približeval, razpostavijo se sprednji posti
tako-le:

1. Sprednja straža, ki je za varnost v

hodu postavljena, ostane v tistej podobi dotle, dokler se od glavne vojske sprednji pošti ne odločijo in ne postavijo.

2. Kako močni morajo sprednji pošti biti, odvisi od tega, kako je glavna vojska močna ali slaba.

Sprednji pošti obstojé po tem takem iz 3., 4., 5., 6. ali 7. dela dotičnega kerdela.

Glavni pošti obstojé navadno iz pol ali iz cele kompanije, ako bi potrebno bilo tudi iz dveh kompanij.

415 Vsak glavni pošt postavi 800 do 1000 korakov pred seboj nekoliko, navadno 3 do 5 bojnih straž. Ena bojna straža stoji od druge navadno 500 do 800 korakov; vendar ne sme prostor, kterega glavni pošt zavzemlje, veči biti nego četert milje.

Bojna straža obstoji iz 1 podoficirja ali poddesetnika (*Unteroffizier* oder *Gefreite*) in iz 4 vojakov; na važnih mestih pa iz 1 oficirja, 1 podoficirja in iz 8 vojakov.

Vsaka bojna straža mora pred seboj postaviti 1 stražarja ali vedeto.

Glavni pošt se 1500 do 3000 korakov pred reservo ali glavno kerdelo postavi. Ti pošti se bolj blizo ali bolj oddaljeno vsaksebi postavijo, kakor tirja zemljišče.

Glavnemu poštu, ki samo iz pešcev obstoji, morajo se zmerom tudi konjiki dodati.

Topovi se glavnemu poštu samo takrat dodajo, kadar bi kako važno stališče imel in se hotel na istem mestu sovražniku z večo močjo zoperstaviti.

Bojne straže se le na taka mesta postavljajo, od koder imajo razgled na vse strani, da pazijo na mostove, križ-pote, da vidijo v vasi ali na visočine; pa vedno se naj tako postavijo, da one vse vidijo, njih pa nikdo ne zapazi.

Glavni pošti se le na važna mesta postavijo, kjer se sovražni napadi najložeje odbijajo in bojne straže podpirajo, sprejemljejo in pregledati morejo.

Reserva sprednjih pošt se na 3000 do 417 5000 korakov pred svojim glavnim kerdelom postavi.

Reserva obstoji iz polovice celega kerdela, ki je za sprednje pošte odločeno.

Najboljša mesta, kjer se naj reserva postavi, so: križ-poti ali razpotja, to je, prostor, na katerem se snide več potov, ki deržijo do sovražnika.

Od batalijona do brigade je glavno kerdelo 418 ob enem tudi reserva sprednjih pošt.

Zarad večje varnosti se, kakor se je že 419

večkrat reklo, proti sovražniku patrole odpošiljajo — posebno se morajo konjiške patrole naravnost do sovražniških glavnih pošt odposlati. Ako bi sovražnik predaleč bil, takrat grejo najmanj do 2 milj pota čez čerto sprednjih pošt, in morajo vse pregledati in preiskati. —

- 420 Tako sprednje pošte postavljati in patrole razpošiljati velja in zadostuje za malo časa, kakor na primer po kakem maršu, za eno noč itd.; kratko, kadar se ne misli, dalje časa kje ostati, to je za „kratko stanje“.

Kaj in kako početi, kadar sprednji pošti delj časa stojijo? (Vorposten bei längerem Aufenthalte.)

- 421 Kadar vojska več časa blizo sovražnika počiva in ostane, da se sovražnik lahko pozna in vse zve in sprednje pošte in zemljišče pregledati more, posebno tedaj, kadar bi stanovalci bližnje okolice s sovražnikom deržali, mora se zemljišče dobro pregledati in dobro prevdarjati, kaj je početi, da bi bila vojna bolj varna.

Ob takej priliki ne gre prizanašati vojakom; nego služba se mora brez vsega usmiljenja naj točneje in naj hitreje opravljati.

Kadar je treba, pomnožijo se sprednji pošti, tako tudi glavni pošti in bojne straže, da se celo zemljišče, katero se ima preiskati, popolnoma oklene.

Vselej pa tudi v tem slučaju ni potreba pošte pomnoževati; kadar je zemljišče dobro znano in dobro zabranjeno, se tudi z malim trudom — brez pomnoženja pošt — doseže, da je kerdelo popolnoma varno.

Navadni način, sprednje pošte postavljati 422 za „kratko stanje“, velja tudi po noči, posebno po kakej bitvi; včasih je v tem slučaju vendar treba, pošte bližej vsaksebi postaviti.

Pri daljšem stanju se daljave med poštami skrajšajo, to je, ali se bojne straže in glavni pošti k rezervi primaknejo ali pa se glavni pošti po rezervi pomnožijo.

Kadar se primeri, da se samostalna bojna 423 straža, ki stoji pred čerto sprednjih pošt, po noči ni nazaj poklicala, takrat mora na vsak način po noči svoje mesto premeniti.

Patrole se morajo po noči, posebno okoli polnoči in proti jutru bolj pogostoma razpošiljati, ker v tem času sovražnik najraje in najlože napada.

O poveljstvu sprednjih poš. — (Befehligung der Vorposten.)

425 Poveljnik reserve je vselej poveljnik dotičnih sprednjih poš.

Kadar se reserva ne razpostavi, je kerdelski poveljnik ob enem tudi poveljnik sprednjih poš.

Poveljnik sprednjih poš je odgovoren, da je vse popolnoma varno, da se služba točno spolnuje in da se vse dobro razpostavlja.

Poveljnik sprednjih poš mora vsakemu poveljniku glavnih poš naznanjati in priporočati sledeče reči:

431 1. Kteri kos in prostor zemljišča se mora obsesti in pregledati in kje naj se njegov glavni poš in bližnji glavni pošti razpostavijo. (Abschnitt, welchen der Hauptposten zu decken hat. Verbindung mit den Nachbarhauptposten.)

2. Poveljniku glavnih poš se pové vse, kar bi se o sovražniku vedelo. (Mittheilungen, die man über den Feind hat.)

3. Kedaj in kako se morajo pošiljati naznanila, raporti. (Zeit, wann die Meldungen zu senden sind.)

4. Kako se gre obnašati pri sovražnikovem naskoku (napadu). (Verhalten bei einem feindlichen Angriffe.)

5. Kdaj morajo patrole se izpošiljati. (Anordnung des Patrouillenganges.)

6. Naredbe zastran živeža. (Verpflegung.)

7. „Vojaško geslo“. (Losung.)

Kader so po tem takem vsi poveljniki 432 podučeni, podajo se vsi ob enem po najkrajšem potu na odločeno mesto.

Med potjo morajo poveljnik, podoficirji 433 in vsi drugi vojaki vse pregledati in zemljišče, po katerem se pomikajo, dobro zapomniti, posebno mesta, ki bi za brambo bila dobra, ker se dogoditi more, da bi se na tem zemljišču s sovražnikom boriti morali; zaradi tega je jako koristno, poznati mesto, na katerem se proti sovražniku ložeje brani.

Ravno tako je potrebno, da se seljani, vaščani, o sovražniku in o zemljišču izprašujejo.

Glavni pošti pošljejo hitro, ko so na svoje mesto došli, patrole proti sovražnikovej strani; one si imajo prizadevati, da pregledajo zemljišče sovražnikovo; ravno tako je njih skerb, da sovražnika odpodé, kadar bi hotel nadlegovati, ko se postavljajo sprednji pošti. Posebno je treba braniti, da sovražnik nenadoma ne more napasti.

- 434 Kadar so glavni pošti prišli na svoje mesto, morajo se takoj vojaki za bojne straže odločiti in odposlati.

Bojni straži se pokaže mesto, na katerem se mora namestiti, in tudi pove, na katero stran in kako daleč mora hoditi in potem obstati.

- 436 Poveljnik glavnih pošt mora, kadar je mogoče in potreba, gledati, da se straže na odločenem mestu pomnožijo; ravno tako se ima sam prepričati, ali so bojne straže prav postavljene in ali je prostor zemljišča, ktereга ima pregledati, z vsemi potrebami preskerbljen ali ne.

- 437 Kakor hitro je poveljnik glavnega pošta svoje bojne straže razstavil, mora svojemu poveljniku kratek raport poslati.

Glavni pošti se imenujejo po mestu, na katerem stojé n. pr. glavni pošt blizo Solkana, na Goriščeki, poleg Gorice, pri Celovcu itd.

Bojne straže dobijo številke od desne na levo 1, 2, 3, 4, 5 itd.

V raportu se mora povedati:

1. Ali so pošti s sosednimi pošti v zvezi (Verbindung mit den Nachbarposten).

2. Ali je bila pri razpostavljanju pošt kaka zapreka? (Allfällige Anstände.)

3. Ali je pošt dovolj močen, da more

mesto popolnoma varno posesti? (Ob zur Besetzung genug Leute da sind?)

4. Se naznanijo vsa izvestja o sovražniku. (Anführung der Nachrichten.)

Poveljnik glavnega počta sme le izjemno (ausnahmsweise) raport po oficirju ustmeno poslati, kateremu načert (broquis) doda.

Kako se sprednji počti v maršu „nazaj“ razpostavijo. (Aufstellen der Vorposten bei Rückmärschen.)

Kadar bi se v maršu „nazaj“ sprednji 438 počti razpostaviti morali, takrat se zadnja straža (Nachhut) nikoli za sprednje počte ne odloči, ampak vedno oddelek glavne vojske; zaradi tega se že pred maršom načert (plan) za razpostavljenje sprednjih počt načerta in odločeni sprednji počti se po naj krajših potih na odločeno mesto pošljejo, — zadnja straža (Nachhut) se po postavljenji sprednjih počt v taboru z glavno vojsko snide.

Kako se sprednje straže nazaj pripeljejo. (Einziehen der Vorposten.)

V maršu „naprej“ se sprednji počti na 439 sledeči način skupé (zberó):

Kadar je nova sprednja straža, ki je odlo-

čena od glavne vojske, že skoz linijo bojnih straž prederla, se s sprednjimi pošti zbirati počnó.

Navadno se o tej priliki vsi pošti po najkrajših potih najprej v red skupiti, zbrati morajo.

Potem se dotično kerdelo, ki je bilo na sprednjih poštih, vpoti v marš-kolono.

440 Pri maršu „nazaj“ se kerdelo, ki je na sprednjih poštih stalo, na sledeči način za zadnjo stražo odredi:

Tisti kerdelni oddelek, ki je služil za reservo sprednjih pošt — ako pa reserve ni bilo, tisti oddelek glavnih pošt, to je vojaki, ki niso bili na patrolah ali na bojni straži, odloči se za zadnjo patrolo zadnje straže, tisti oddelek pa, ki je bil na bojnih stražah in na patrolah, odloči se za glavno patrolo zadnje straže (Nachtrab).

V tem slučaju se potem bojne straže snidejo pri glavnih poštih, in glavni pošti pa pri rezervi, če je ktera.

O bojnih stražah. (Feldwachen.)

441 Bojna straža se tako namesti, da more zemljišče pred in za sebo pregledati in da se jej nobeden ne more skrivši približati ali zmuzniti med dvema stražama.

Ona se mora tako namestiti, da ji je mogoče zemljišče na dolgo in široko pregledovati in opazovati.

Dobro je, ako je bojna straža pred sovražnikom skrita, glavna stvar pa ostane vedno, da ona more vse pozorovati in videti. Bojna straža mora vzdržati zavez s sosednimi stražami in s svojim glavnim poštom.

Kadar bi se našlo kako mesto v okolici, 442 kjer bi se bojna straža bolje mogla zavarovati pred naglim napadom sovražnikovim, mora se bojna straža brez vsakega povelja prestaviti na isto mesto.

Pri razpostavljeni bojnih straž mora se gledati, da se samo toliko straž odloči, kar jih je ravno za popolno varnost potreba, ker po tem več ljudi ostane za patrole.

Kadar se na mestu sprednjih poštnah nahaja vzvišen kraj, s kterega se daleč okoli vidi, na pr. zvonik, mora se na njem en oficir, en podoficir in nekoliko vojakov postaviti in tako se po dnevi in ob svitlej noči nekoliko bojnih straž more prihraniti, ker jih ni toliko treba.

Kadar pred čerto sprednjih poštnah leži kak 443 imeniten kraj, to je kaka planina ali kak gozd, ali če se misli kak imeniten, daleč odločen kraj pozorovati, tedaj se tje pošlje bojna straža, ki se pa po noči zmerom iz linije sprednjih poštnah spet nazaj pomakne.

Taka bojna straža mora, kolikor mogoče, tudi za svojo varnost skrbeti; ona se mora skrivši namestiti in na vse dobro paziti. Kako se imajo samostalne straže razpostaviti, mora se vsem bojnim stražam pokazati ali povedati.

- 444 Vsaka bojna straža postavi vedeto; vedeta je dolžna zemljišče spred in za seboj dobro pozorovati, in vse to, kar vidi, svojemu poveljniku naznanjati.

Vedeta stoji, če je mogoče, na vzvišenem mestu, 30 korakov dalječ od bojne straže, da more vse ustmeno svojemu poveljniku naznani, in sicer tako da ga straža vidi.

- 445 Vedeta stoji z nabito puško in z natak-njenim bodalom.

- 446 Vedeta naznanja vse, kar vidi, svojeji straži, na pr. kadar se veliko prahú vidi, lajanje psov sliši, ogenj v sovražnikovem taboru, blesk pušk itd. zapazi. Vedeta mora z eno besedo vse, kar zapazi, in če bi stvar še tako malenkostna se dozdevala, svojeji straži naznani.

Po noči je težeje paziti in človek se mora le na svoje ušesa zanašati, zavoljo tega se mora strogeje in natančneje paziti.

Da se po noči bolje zavaruje, naloži se na poti spredi in zadej suho listje, veje, slama ali pa se pota z drevjem, gredami ali s čim drugim zagradijo.

Po dnevi mora en, po noči morata dva 448
vojaka do sosedne bojne straže patrolirati in
vse zemljišče med stražami pregledovati; tako
se zabrani, da sovražnik skrivši prilesti ne
more. Straže za strani morajo zraven tega
tudi ob straneh patrolirati. Poveljnik bojne
straže mora vedno tiste ljudi odločiti, ki so
na versti, tisti morajo hoditi ali do sosednje
straže ali do mesta, s kterega se daleč vidi.

Kadar bi patrolirajoči vojaki sovražnika 449
že zagledali oddaleč, morajo to hitro nazna-
niti; ako bi sovražnik tako blizo bil, da bi ne
bilo mogoče to naznaniti, mora se streljati.
Tako straže zvedó, da jim je sovražnik blizo
in da je treba paziti.

Kadar se kdo zapazi, ki hoče skoz čerto
(linijo) skrivši predreti, mora se ustaviti, za-
grabiti in na bližnjo stražo peljati.

O vsem tem, kar vedete in patrolirajoči
vojaki naznanijo, mora se poveljnik bojnih
straž prepričati.

Poveljnik bojne straže mora vselej in vseg- 450
dar neutrudljivo paziti. Ko poveljnik spred-
njih pošť k njemu pride, mora mu vse nazna-
niti, kar vé o sovražniku.

Poveljnik bojnih straž mora vse to, kar 451
čuje in vidi, glavnemu poštu naznanjati. Iz-
vestij toraj ni nikoli preveč — več jih pošilja,
bolje je.

- 452 Bojna straža mora vsikdar biti pripravljena za borenje, ona ne sme ognja vzderžavati. Puške se nasloné ali v piramide postavijo, tornistri na ramah obderžé, vojaki morejo kaditi in blizo pušk sedeti. Kadar se kaj opazi ali naznani, postavi se dotična straža „pod orožje“.
- 453 Bojna straža se vsako četerto uro po glavnem poštu premenja; stara straža ostane toliko časa, da nova vse ogleda in zvé, ter zvezo s stražami najde. Vse druge reči, o katerih stražni poveljnik nima nobenega zakaza, ima on na svojej volji in sme in jih mora tako obravnavati, kakor po svojej modrosti za najboljše spozna.

O vedeti. (Vedetten.)

- 454 Vedeta ali stražar ne sme nikogar blizo sebe pustiti; tudi ne sme nikomur dopustiti, da bi se bojnim stražam bližal.

Vedeta vsakemu, ktereга zagleda, v primernej daljavi zakliče „stoj“ Halt! in ga ustavi; v tem hipu se oboroži bojna straža, ko sliši rečeni klic.

- 455 Če bi zaklicani hitro ne obstal, zakliče se še enkrat; kadar bi tudi na drugi klic ne obstal ali bežati počel, mora stražni poveljnik

to zaukazati, kar je storiti treba, da se vlovi; če je treba, sme se na-nj tudi streljati.

Ako se vedeta nepričakovano napade, ni 447 treba mu čakati, da se mu ukaže streljiti, temveč hitro strelji; ravno tako, kadar hoče dati znamenje za izbuno (Allarm), tudi strelji, če bi ne bilo časa dovolj, to drugače naznaniti.

Vsak oboroženi, kateri „vojaškega gesla“ ali „skrivne besede“ (Losung) ne vé, ali bi drugače sumljiv bil, mora se prijeti in na glavni pošť poslati.

Ravno tako se ravna z neoboroženim člo-456 vekom, ki se zoperstavlja; samovoljno brez preiskave se nobeden nazaj pustiti ne sme.

Kadar poveljnik bojne straže vidi, da se 457 mu kak znanec bliža, mora vedeti zaklicati „pojdi“ „passirt“ ali „le naprej“, ta ga potem ne ustavi, temuč ga pusti oditi.

Ljudje lastne straže, ki s patrolo pridejo, se po dnevi ne ustavljajo, po noči pa svoje ime naznanijo vedeti in odidejo.

Kadar se patrola ali oddelek vojske spred-458 njim poštom približuje, naznani na klic: „stoj!“ Halt! da je patrola, pove svoje službeno ime in opraviči se tako-le:

Poveljnik bojne straže gre k po vedeti vstavljenemu z enim vojakom in kadar do 5 korakov blizo njega prideta, napneta puški,

in poveljnik vpraša vstavljenega za geslo (Losung).

To geslo je vselej tako ime, katero se lahko zapomni (na pr.: sv. Ana, Celje, Tomin, Solkan itd.), pove se vsem oficirjem, podoficirjem in vsem, ki morejo v potrebo priti, to skrivno besedo povedati.

Kadar se geslo (Losung) prav pove in ustavljeni človek ni sumljiv, zakliče poveljnik bojne straže vedeti: „naprej“ „passirt“ na kateri klic ustavljeni svojo pot nadaljuje in odide.

Kadar bi se kaka patrola približala, zakliče poveljnik straže: „poveljnik pred!“ Commandant vor! Na ta klic se poveljnik patrola ali sam, ali oficir ustavljene patrola približa k bojni straži in pove geslo, kakor je bilo ravno rečeno.

459 Za popolno varnost ima poveljnik bojne straže pravico višega za ime, od kterega kerdela je itd., izpraševati.

Tako se tudi nepoznane patrola posebno po noči spoznavajo in zapovedujejo.

Patrola, ki drugo patrolo posebno po noči pred seboj zagleda, zakliče: „stoj!“ Halt! in ima pravico, jo za geslo prašati in sicer ravno tako, kakor smo že povedali, kadar se patrola bojni straži približuje.

460 Bojna straža pusti samo patrola lastnega

kerdela, ki iz znotranje strani doidejo, čez čerto sprednjih pošt iti, vse ostale pa, to je, posamesne vojake in prebivalce, ki bi čez čerto hotli iti, mora podoficir glavnega pošta spremljati in se morajo s pismenim dovoljenjem skazati.

Kadar bi kateri samovoljno brez dovoljenja hotel čez čerto iti, mora se ustaviti in na glavni pošt odpeljati.

Kadar bi se beguni (vbežniki) pri spred- 461 njih poštih oglasili, mora se jim najprvo ukazati, naj orožje odložijo, konjiki raz konja stopijo; bojna straža potem orožje odvzame in na glavni pošt pošlje.

Če bi se mnogo begunov (vbežnikov) na 462 enkrat oglasilo, morajo se v manjše oddelke razdeliti in potem se ravna ž njimi, kakor je bilo zgorej rečeno.

Vojakom bojne straže ni dovoljeno, z beguni se razgovarjati.

Kadar bi parlamentêr (pogajavec) došel, 463 ki ima pismo oddati in se pred čerto ustavi, prevzame se od njega pismo in pošlje poveljniku glavnega pošta. Parlamentêr se potem nazaj pošlje.

Če bi parlamentêr hotel in prosil s po- 464 veljnikom se pogovoriti, morajo še mu oči zavezati in potem se na glavni pošt pelje. Parlamentêra smeta spremljati dva vojaka

njegove vojske, namreč trobentač in še drugi vojak, tudi njima se morajo oči zavezati.

Ob času bitve se ne sme nikdar na parlamentêrja streljati; vendar zarad njega se s streljanjem ne sme prenehati.

Kako se je obnašati, kadar sovražnik napade? — (Benehmen bei einem feindlichen Angriffe.)

465 Stražar (vedeta) vstrelji k izbuni, kadar je potreba ali kadar mu poveljnik ukaže.

Dolžnost vseh pošt in vojakov je, ako pride njih življenje v veliko nevarnost, da s krikom ali s strelom svojemu kerdelu naznanijo, da se sovražnik bliža.

Male sovražne patrole in oficirji, ki zemljišče pregledovat dojdejo, mora bojna straža odpoditi; če bi pa zato dovolj močna ne bila, mora se to hitro glavnemu poštu naznaniti in za pomnoženje in pomoč prositi. Med tem pa bojna straža sovražnika nikdar ne sme izpred oči pustiti, timveč pazljivo na-nj prežiti.

466 Kadar nastane velika in skrajna sila, mora poveljnik bojne straže ukazati, naj se na sovražnika strelja.

Kadar bi sovražnik sam hotel z veliko silo napasti, morajo se bojne straže v verste razrediti in, ako mogoče, zabraniti, da sovraž-

nik napredovati ne more, vojaki pa se streljaje in boreči proti glavnemu poštu nazaj pomikajo, pa tako, da sovražnika vedno pred očmi imajo in na-nj pazijo.

To pomikanje nazaj mora se pa tako go- 467
diti, da se glavnemu poštu streljanje ne zabrani.

O glavnemu poštu. — (Vom Hauptposten.)

Glavni pošti stojé na važnem mestu, ka- 470
mor se sovražnik more približati in kjer se najložeje odbijajo sovražni napadi.

Glavni pošti morajo bojne straže vredovati, pregledovati in premenjevati. Glavni pošt razpošilja patrole, skerbi za varnost in vzdržuje zavezo s sosednimi bojnimi stražami.

Kadar bi sovražnik hotel napasti, mora glavni pošt svoje bojne straže pomnožiti ali se pa tako dolgo s sovražnikom boriti, dokler se bojne straže ž njim ne združijo.

Vse od glavnega pošta izposlane bojne 471
straže stojé pod poveljnikom glavnega pošta; on je zato osebno odgovoren, da se dobro namestijo, podučijo in službo za varnost popolnoma opravljajo.

Glavni pošt mora zemljišče, na katerem se misli s sovražnikom biti, nagloma pregledati, da ga dobro pozna; potem mora tudi važna

stanišča, ki bi brambi bila ugodna, izbrati in obsesti. Če so bojne straže naznanile, da so svoja mesta obsedle, pride k njim poveljnik glavnega pošta, popravi, ako je treba, njih nameščenje, in če bi bilo premalo bojnih straž postavljenih za zemljišče, mora postaviti več bojnih straž; če jih je pa preveč, mora nepotrebne straže nazaj peljati.

Vsakemu poveljniku bojne straže se odloči prostor zemljišča, ktereга mora on posebno pregledovati in zavarovati; on mora tudi vsakega podučiti, kako se ima o sovražnem napadu obnašati.

473 Največa dolžnost poveljnika glavnega pošta je skerbeti, da patrole poredoma hodijo, on mora od časa do časa konjiške patrole pošiljati proti sovražniku, ki tako daleč grejo, dokler na sovražnika ne zadenejo ali najmanj 2 milji; ena patrola mora vedno biti na potu, ena pride, druga odide.

474 Vse, kar se poveljniku glavnega pošta naznani ali kar sam vidi ali čuje, javi poveljniku sprednjih pošt.

475 Poveljnik glavnega pošta se mora sam o vsem prepričati, ker le tako zamore verjetno in jasno naznanila odpošiljati.

476 Glavni pošt postavi enega ali več stražarjev (Schildwachen); njih dolžnost je, pa-

ziti na bojne straže in vse to, kar bi čuli ali videli, naznanjati svojej pošti.

Odprava (Abfertigung) pri glavnih poštah se izveršuje samo po noči.

Po noči se še vsakemu stražarju dodajo en podoficir in trije vojaki, s katerimi se stražarji premenjujejo in izveršujejo odprave (Abfertigung), kakor je že za bojne straže bilo povedano.

Posamesni ljudje lastne vojske, ki ne spa- 477 dajo k patroli, ravno tako nevojaki, ki bi brez dovoljenja čez čerto sprednjih pošt hotli iti, morajo se pri glavnih poštah vstaviti in nazaj poslati. Le armadni poveljnik (Armee-commandant) je pooblaščen, nevojakom dati pismen dopust (dovoljenje), da smejo čez linijo sprednjih pošt hoditi.

S takim pismenim dopustom se nevojak oglasi pri glavnem poštu, kjer tako imenovane prepustnice („pasirkarte“) dobi; potem ga mora podoficir do bojne straže spremiti.

Glavni pošt si sme kuriti in kuhati — 478 ogenj pa mora v zatišji biti, tako da ga sovražnik ne vidi.

Vojaki pri glavnem poštu odložijo tornistre, puške postavijo v piramide; vedno pa morajo biti za vse pripravljeni in morajo blizo skupaj ostati.

479 Po dne je pri glavnem poštu četerti del vojakov pripravljenih, po noči pa polovica, kakor je za bojno stražo predpisano.

Pred jutrom, kadar se daní, mora dotični pošť stopiti pod orožje.

Pripravljeni vojaki glavnega pošta se postavijo na mesto, kjer se najložeje sovražnemu napadu zoperstavijo in ga odbijejo. Ostali del glavnega pošta se počivati pusti.

480 Beguni (deserterji), vjetniki (gefangene) sovražnikovi se pri glavnem poštu izprašujejo in od ondot k rezervi odpošljejo; — ravno tako nevojaki, ki se vjamejo.

Posrednik (parlamentêr) se pri glavnem poštu toliko časa vzderžuje, dokler ne dojde ukaz od poveljnika, naj se k njemu poda. Sicer pa se poveljnik glavnega pošta obnaša proti parlamentêrju tako kakor je predpisano. Ravno tako se bojne straže obnašajo po predpisanih pravilih.

481 Kadar pride visoka vojaška oseba k glavnemu poštu, mora se pri njem poveljnik glavnega pošta oglasiti in ga do svojih bojnih straž spremiti.

Glavni pošť se premenja po rezervi vsakih dvanajst ali štirindvajset ur; ako bi pa reserve ne bilo, po glavnem kerdelu.

482 Prejšnji poveljnik glavnega pošta izroči novemu vse popolnoma, to je, naznani mu,

koliko bojnih straž vzderžuje, in posebno, kar vé o sovražniku.

Prejšnji in novi poveljnik morata čerto bojnih straž obhoditi in se prepričati, ali se je pošt popolnoma premenil.

Potem odide stara straža in nova mora naznaniti, da se je premenitev doveršila.

Vsak dan se ob odločenem času k poveljniku sprednjih pošt pošlje podoficir, da ukaze in povelja sprejme in donese.

Kako se gre obnašati, kadar sovražnik napade? — (Benehmen bei einem feindlichen Angriffe.)

Ako se bojne straže dobro razpostavijo, 483 morajo patrole, ki na daleko grejo sovražniku naproti, ob pravem času naznaniti, da se sovražnik bliža in k napadu pripravlja.

Ravno tako morajo naznaniti, ali obstoji sovražnikovo kerdelo iz pešcev, konjikov ali topničarjev.

Na znamenje izbune (Allarm), če bi se sovražnik približeval, postavi se ves pošt pod orožje.

Poveljnik glavnega pošta se mora, ako je mogoče, sam prepričati o tem, kar se mu je naznanilo. Tudi se mora vse, kar se je

po enem poštu naznanilo, tudi drugim poštom naznaniti.

- 485 Manji sovražni oddelki se odbijejo; ako bi pa močnejši bili, nego glavni poš, mora se to naznaniti.

Kadar se sovražnik berzo in sovsem hitro približuje, more se soditi, da sovražnik hoče čerto predreti.

Kadar se sovražnik le počasno bliža in večkrat obstaja, je razvidno, da noče napasti, temveč le pregledati, kakošno je zemljišče in kako je kerdelo postavljeno.

- 486 Od tega, ali je mesto bolj ali manj važno, dalje od tega, kako se glasijo povelja, je odvisno, ali mora glavni poš sovražniku naproti iti, ali ga na mestu čakati.

Glavni poš se le takrat sili izogne in nazaj pomika, kadar je sovražnik svoje bojne straže skupaj zbral; streljaje in boré se vojaki nazaj pomikajo malo po malo in od mesta do mesta.

Kadar pa je sovražnik slabši, ali kadar mora skoz sotesko, — je dobro, da glavni poš sam njemu nasprotu gre in ga prime.

Kadar se je sovražnik odbil ali umaknil, mora glavni poš zopet prvo važno mesto zavzeti in obsesti.

- 487 Kadar se glavnemu poštu naznani, da je sovražnik na bližnji poš vdaril, ali kadar

se to po streljanju spozna, mora poveljnik hitro druge pošte poklicati in onemu poštu v pomoč poslati in se prepričati, kaj se je dogodilo.

Kadar se je prepričal, da je sovražnik s 488 silo na sosedno stražo vdaril in kadar se ni bati, da bi njegov poštni prijel, mora poveljnik glavnega pošta nekoliko patrol na svojem mestu postaviti, z ostalo vojsko pa sosednemu poštu v pomoč hiteti, zraven se pa zavarovati, da ga sovražnik od strani ne prime.

Kadar sovražnik samo na enega ali dva 489 pošta vdari, in ako ju tudi premaga in nazaj zažene, ne smejo drugi pošti po nepotrebnem svojega mesta zapustiti.

O rezervi glavnih pošt. — (Die Vorposten-Reserve.)

Reserva se vselej skupaj na eno mesto 490 postavi; samo takrat, kadar zemljišče tega ne pripusti, mora se reserva razdeliti, n. pr. kadar bi skoz sredino sprednjih pošt reka tekla. Od rezerve se vse večje patrole odpošiljajo; tako tudi konjiki, ki so odločeni, da naznanila prenašajo ali sovražnika iščejo.

Poveljnik sprednjih pošt zbira in primerja 491 vsa naznanila, ki k njemu dohajajo in jih

neposredno pošilja poveljniku tiste vojske, katero sprednji pošti zavarujejo.

Dalej ima spolnovati vse dolžnosti in naredbe, ki so za poveljnika sprednjih pošt predpisane.

492 Trupa pri rezervi počiva v bivaku, kakor je že za glavno vojsko omenjeno bilo, samo en oddelek se na važnem mestu postavi in stoji za vse pripravljen.

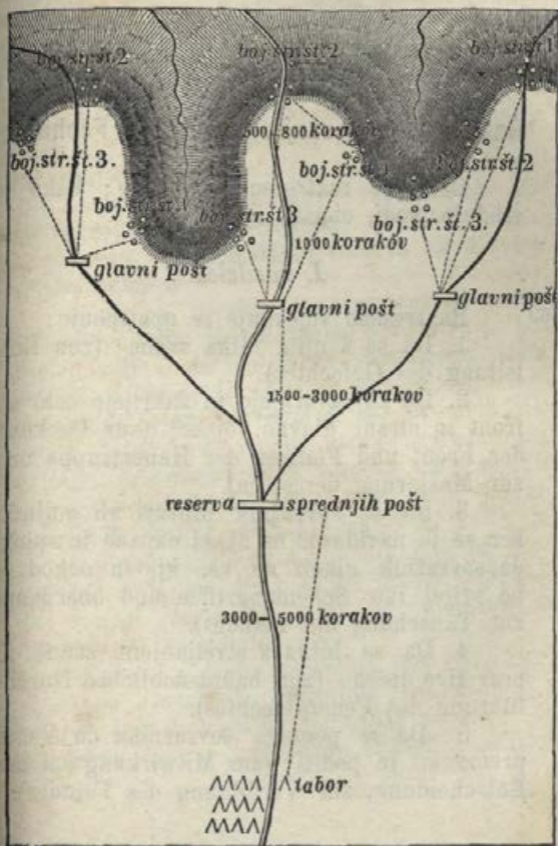
Sovražnim napadom se rezerva mora zoperstaviti, in zato mora, kakor se bolje kaže, sovražnika ali na mestu počakati ali ga sama napasti in prijeti.

494 Kadar se dá znamenje za izbuno, ali kadar sovražnik napade, pripravi se rezerva sprednjih pošt za boj.

496 Pogovarjati se s sovražnikom je le dovoljeno :

1. Poveljniku glavne vojske.
2. Poveljniku samostalnega voja.
3. Poveljniku terdnjave. (Festung.)

Sprednji pošti.

II. Glavni del.

Raztreseno vojevanje. (Zerstreute Fechtart.)

Čemu je raztreseno vojevanje; kako se vreduje, vodi, obnaša in bojuje.

I. razdelek.

369 Raztreseno vojevanje se upotrebuje:

1. Da se ž njim bitka začne; (zur Einleitung des Gefechtes).

2. Da se zavarujejo in zakrijejo čelo ali front in strani glavne vojske; (zur Deckung der Front und Flanken der Haupttruppe und zur Maskirung derselben).

3. Da se sovražnik prevari ali goljufa, ker se le navidezno na njega napade in sploh, da sovražnik nikoli ne ve, kje in odkod se bo prijel (zu Scheinangriffen und überhaupt zur Täuschung des Feindes).

4. Da se bitka s streljanjem začne in prav živo dožene (zur hauptsächlichen Durchführung des Feuergefechtes).

5. Da se pomaga sovražnika do konca premagati in poditi; (zur Mitwirkung bei der Entscheidung, zur Verfolgung des Feindes).

6. Da zavaruje glavno vojsko, kadar morebiti navstane potreba nazaj se pomikati; (zur Deckung des Rückzuges).

7. Da prehodi in preišče prostrano zemljišče, da vjame kake posamesne sovražnikove pošte, patrole itd. (Beim Durchstreifen ausgedehnter Terrainstrecken, Aufheben einzelner Posten u. dgl.)

Za raztreseni red se po priliki en ali ³⁷⁰ več oddelkov (Abtheilungen) odredi; potem se podpora in za podporo reserva ali glavna vojska namesti.

Kdaj se borenje v raztresenem redu ³⁹⁵ začne, ne more se natanjčno povedati; to pa vselej velja, da se mora razredenje tako vrediti, da ne pride ne prezgodaj ne prepozno; prezgodaj bi ne bilo dobro, ker bi sovražnik že od daleč našo vojsko znal zagledati in prijeti; prepozno pa bi bilo za našo vojsko pogubno, ker bi se še-le med tem, ko že sovražnik strelja, oddelki razdelili! Tako bi se pa mnogo ljudi zgubilo, vojaki bi ne mogli razrediti se, tudi bi se preveč pregnali in opešali, da bi se tresli in dobro meriti in streljati ne mogli.

Kadar je treba razrediti celi vod (Zug) ³⁹⁸ v trope (švarme), poveljnik zaukaže: „v trope“ („in Schwärme!“), kadar pa hoče, da se prvi, drugi, tretji trop razredi, zakliče:

pervi, drugi, ali tretji trop: „In Schwärme!“ Na to stopi poveljnik tropa pred zapovednika voda in odda sledeče ukaze:

1. Zaukaže, kaj se ima storiti, (Weisungen bezüglich ihrer Aufgabe).

2. Pove, koliko zemljišča se naj pregleda in obsede, (die Ausdehnung des zu besetzenden Abschnittes).

3. Naznani, kje po priliki sovražnik stoji ali kam in odkod priti utegne, (wo sich der Feind aufhalten und woher er kommen dürfte).

4. Slednjič pove, kje se vsi tropi morajo zbrati, skupiti, kadar bi po neprevidnosti ali kadar bi se tropi brez zapovedi pred sovražno silo morali umikati (Richtung des Rückzuges und der Sammelplatz).

399 Potem vелеva: „berzim korakom marš“; „Schnellschritt Marsch!“ na ta klic gre vsaki za svojim vodjem (Schwarmführer); on naredi, kadar je treba, trop v lanac ali rajdo (Kette) ali ga pa vderži v gromadi skupaj; to vse pa odvisi od tega, kakošno je zemljišče in ali je sovražnik blizo ali dalječ.

Ako je sovražnik dalječ ali kadar se ne ve, kje da je, ali stoji ali hodi in kadar je zemljišče tako, da se lahko in daleko

okoli vidi, takrat tropi poskušajo, skrivši na
verh priti.

Kadar je zemljišče raznolično, to je ka-427
dar je zdaj ravno, zdaj hribovito (berdovito,
jarki, bregovi itd.) takrat gredo zdaj v gro-
madi, zdaj v rajdi; morajo pa med seboj
vedno v zvezi biti, to je tako, da eden dru-
zega morejo slišati ali videti in si vsak čas
pomagati.

Kadar bi se sovražnik blizo kakega me-
sta, ki je obsedeno, nalazil, takrat se trop,
ako je zemljišče otvoreno in zato sposobno,
v rajdo razredi in berzo leti do onega
mesta, ktero se more pokriti in kjer se more
ogelj (streljanje) početi; ako je mogoče, da
se eden ali več tropov do sovražnika doplazi,
takrat grejo v gromadi in skrivši in ga ne-
nadno s streljanjem ali z bodali napadejo.

Kadar se več tropov (Schwarm) razredi,
počne vsak tropovodja sam po svoji misli
zaukazovati. Zatoraj mora zemljišče naglo
pregledati, da hitro vidi, kam in kako, v
kteri podobi mora svoj trop voditi; posebno
paziti je pa takrat treba, kadar se trop
mora razrediti, ker med tem sovražnik na
njega strelja.

Kadar tropovodja na ono mesto doide,
kjer se njegov trop mora razrediti, pokaže

vojakom bolja mesta, da se zavarujejo: ravno tako mora zavezo s sosednimi tropi najti in vzdržati.

Da so tropi zavarovani, mora poveljnik gledati, da vsak puškarec (Plänkler) tako stoji, da more streljati na sovražnika in pregledati zemljišče pred in za seboj, to je da je tako nameščen, da ga sovražnik skrivši zalesti ne more.

Iz tega sledi, da se na mesto, ki se brani n. pr. na kak breg, nekoliko ljudi bolj naprej postavi, da pazijo, kaj se v globini ali v nižavi godi.

Vsak trop se mora po zemljišču razpostaviti, tako mora en trop v gromadi, drugi pa v lancu, v rajdi, biti razredjen.

380 En trop se more do 140 korakov na široko raztegniti.

Tropovodja mora na sledeče paziti:

1. Da obderži z drugimi tropi tako zavezo, da dva tropa, eden za drugim stoječa, zemljišče med seboj vsaj s streljanjem moreta braniti; na raznoličnem ali zaraščenim zemljišču, če je koristno, se nekoliko puškarcev v zemljišče med nju postavi, da se zaveza vzderži.

2. Da more tisti del zemljišča, kterega mora po ukazu obsesti, s svojim tropom braniti.

3. Da je njegov trop tako razširjen, da ga more s klicem ali s piščalko ali z znamenjem voditi in vsperedovati.

V zlo zaraščnem zemljišču, postavim v gozdu in v gostem germovji, morajo tropi in puškarci v maršu ali stanji skupaj ostati ali pa zemljišče dobro pregledati.

Na zemljišču, ki je raznolično, to je ki ni za vsem ravno in golo, stoji ali hodi trop zdaj razširjen, zdaj pa v gromadi skupaj; takih prostorov, kjer je ravnina in kjer se daleko vidi, ali kadar se goli prostor v gozdu mora braniti, ni treba obsesti, ampak vojaki se ob stranéh na mejah postavijo.

Najvažniša mesta, posebno mesta, ki so prevažna za branitev in ktera bi sovražnik hotel napasti, morajo se dobro obsesti, to je trop blizo tropa postaviti.

Kadar se bîje kaka borba, postavim: kadar se brani kako selo, kaka vas, kak gozd itd., namestijo se tropi eden blizo družega, tako da skoraj v enej versti stojé.

Tropovodja se mora vedno tako obnašati, kakor to tirja zemljišče, in kakor se sovražnik vede, to se pravi: da na važneje mesto več ljudi postavi, na mesta, ki so manj važne, pa manj: vselej mora med tropi red in zavez vzdržati.

Bitkini red (Ordnung, Disciplin) obstoji

v tem, da vsak pazi na povelja in znamenja svojega poveljnika (Commando, Signale); poveljniki ukazujejo, naj se začne streljati, ali pa neha streljati. Vsa povelja se morajo pri tej priči in do poslednje pikice spolnovati. Sploh je zapomniti, da mora vojak vselej, posebno pa v bitki, biti najboljše pazljiv. Vedno in povsod mora vojak paziti na vodnike, ker je le tako mogoče, da se sovražniku napravi kaka škoda.

450 Dolžnost puškarca je, da zemljišče popolnoma pozna in ga tudi sebi v prid upotrebuje in da se, naj že stoji ali hodi, zavaruje. On mora dobro prevdariti, kako je lažje sovražnika premagati, kaj je modrejše in boljše, ali ustaviti ga ali serčno ga napasti.

Puškarca, ki svoje mesto ali zavetje brez ukaza zapusti, je babež. Puškarca pa, ki noče svojega zavetja, kadar se mu ukaže, zapustiti, sme ali poveljnik, ali najstarejši, ali najserčnejši vojak na mestu vstreljati.

404 Tropovodja mora svoja povelja kratko in lahko razumljivo dajati, da vsak vojak hitro ve, kaj da ima početi.

405 Dalje ima tropovodja dolžnost, skerbeti
406 za največji red v svojem tropu, on ima trop voditi, povsod pred njim hoditi in mu vsakoverstna povelja in znamenja dajati. On mora vselej na takem mestu se postaviti,

odkoder lahko svoj trop pregleda in vreduje; pred in za se bó mora zemljišče dobro pregledati in za-se in za svoj trop najpripravnije mesto si izbrati.

Na sovražnika mora tropovodja vedno paziti, posebno takrat, kadar čuti, da se hoče sovražnik našemu kerdelu od strani približevati; to se mora poveljniku hitro naznaniti.

Kadar kaj takega čuti, mora tropovodja ⁴⁰⁷ hitro na bok ali krilo (Flanke) se postaviti in na to paziti, da hitro odpošlje 100, 200 korakov na stran, odkodar misli, da more sovražnik priti, 1 poddesetnika in 2 ali 3 vojake, da se krili zavarujete. Odposlani se morajo na tako mesto postaviti, s ktereга dalječ okoli vidijo, in morajo vse, kar o sovražniku opazijo, berzo javljati.

Kadar bi sovražnik zapustil kako priležno mesto, s ktereга bi se na njega dobro dalo streljati, mora ga tropovodja hitro obsesti, to se pravi, da svoje mesto zapusti in mesto, ktero je sovražnik zapustil, obsede.

V taciñ slučajih se mora tropovodja tako obnašati, kakor se mu kaže, da bi za nas velika korist, za sovražnika pa velika škoda biti zamogla.

Na znamenja in povelja poveljnika voda ⁴¹⁰ (Zugskommandant) mora tropovodja paziti,

ravno tako na to, kako se sosedni tropi in njihove podpore gibljejo in pomikajo.

Tropovodja mora, naj že stoji ali hodi, vedeti, kaj mu je početi in mora tudi svoj trop podučevati.

Znamenja trobačev se pri tropu in podpori ne smejo ponavljati; le samo znamenje 402 „front odkriti“ (Fronträumen) se ponovi, ako je silna potreba in sicer le pri podpori.

Pri tropih se vsa znamenja in ukazi s klicem, z roko ali s piščalko dajejo. Trobentarji, ki se v tropni rajdi (Schwarmlinie) nahajajo, dajo samo znamenje, kadar bi sovražni konjiki napadli, in to vselej le tadaj, ko jim poveljnik zaukaže.

Na znamenje „skupaj“ (Sammeln), dano 480 od tropovodja, se samo njegov trop vredi in se na odločenem mestu zbere (skupi).

Znamenje „skupaj“ (Sammeln), dano po poveljniku voda (Zug), vredi vse trope tistega voda na mestu, kjer vodopoveljnik stoji.

Kadar trop stoji, in se da znamenje „skupaj“, zbere se trop k tropovodji; kadar pa trop hodi in se da znamenje „skupaj“, skupi se trop pri poveljniku voda.

Na znamenje „skupaj“ ali „izbuna“ 481 (Vergatterung, Allarm), izdano po poveljniku kompanije, zberó se vsi tropi pri svojih poveljnikih vodov (Zugscommandanten); oni pa

odpeljejo svoje vode tje, kjer je poveljnik kompanije.

Skupljenje tropov v vode in vodov v kompanije mora se redno, berzo, in mirno izveršiti — na to morajo tropovodji in poveljniki vodov paziti in so za to odgovorni.

Tropi, kateri se med skupljenjem blizo sovražnikovega ognja, ali v sovražnikovem ognju nahajajo, morajo zemljišče zato porabiti, da se zavarujejo.

Kadar hoče tropovodja neko mesto braniti, ali kedar se trop naprej pomikuje in hoče sovražniku mesto, katero brani, vzeti, mora tropovodja svojim podložnim vojakom zaznamovati ono važno mesto, na katerem se mora trop zbrati.

Puškarec nosi puško, kakor se mu ljubi, ³⁷⁹ samo da je zmerom gotov streljati — on jo toraj sme nositi „v balansu“, pod pazduho kakor lovec, ali v prek pers, t. j. gerlo vzgor proti levi strani, da levica puško na sredi, desnica pa za kopito (Schafft) derži.

Bodal tropi nimajo nataknenih; tropovodja jih le tadaj ukaže natakneni, kadar bi mislil, da ga sovražnik skrivši iz nenada namerja napasti, n. pr. na mestu ali zemljišču, kjer se daleko okoli ne vidi, v germovju ali v selih (vaseh), kjer se na sovražnika čakati mora, kjer je najprej mogoče, so-

vražnika z bodali prijeti, to je, kjer je sovražnik tako blizo, da človek človeka zagrabit in se ž njim boriti more.

Vendar je puškarcu dovoljeno tudi brez povelja bodalo nataktni. To se zgodi, kadar bi se mu dobro zdelo, sovražnika nepričakovano napasti.

Bodala se tudi nataknejo, kadar blizo sovražnika konjiki stojijo, ker je pričakovati, da konjiki hitro prijezdijo in nepričakovano napadejo. Dalje se bodala nataknejo, kadar se mora stanišče, katero je sovražnik obsedel, osvoboditi, in kadar se mesto brani, katero bi sovražnik hotel napasti.

O podpori. — (Unterstützung.)

Podpora obstoji iz pol ali iz celega voda (Zug).

Podpora tropno versto tako-le pomnoži in pojači :

1. da se podpora le samo na nektera bolj imenitna mesta ali poleg cele tropne verste razpostavi ;

2. da se podpora, ki je dozdej za tropno versto stala, nagloma pred tropno versto postavi.

Podpora mora pri tropni versti tako blizo stati, da, kadar potreba nastane, tropnej versti pomaga, sovražnika ali s strelom ali bodalom napasti.

Podpora se, kakor to zemljišče nanese, ali kakor sovražnika napade, postavi ali na straneh ali v sredini za tropno versto.

Poveljnik podpore mora svoje trope in sovražnika vedno pred očmi imeti in strelja-jočim, ako je treba, priskočiti.

Poveljnik vodi svojo podporo včasih v 385 enoversti, včasih v dvoversti (Doppelreihen), skupno (geschlossen) ali v frontinej versti (in Front aufmarschirt), vse namreč tako, kakor zemljišče najbolje kaže.

Vsak tropovodja dobiva povelja po svo-445 jem poveljniku, kedaj in kako da ima kako mesto pojačiti, kako naj on svoj trop, kakor se mu najbolje dozdeva, in kakor je že pri razredjenju večkrat bilo rečeno, naprej vodi.

Tropi, ki so že razredjeni in oni, ki za 446 pojačenje še le doiti imajo (to je stari in novi), se ne smejo pomešati.

Tropni versti se mora, kadar je treba pojačenja, to ali s trobento ali ustmeno naznaniti.

Kadar se le eno mesto hoče pojačiti, dobi poveljnik zato poseben ukaz; ravno tako, kadar se ima eno ali drugo krilo podaljšati.

Kadar se ima podpora zopet zbrati, 447 mora poveljnik natanjko naznaniti, kam morajo tropi (namreč novi ali stari) iti in kje se zbrati.

najboljši strelci že na 800—900 korakov streljati.

Tropovodja mora paziti in presoditi, ali streljanje sovražniku škoduje ali ne. Po tem se tudi ravna, in ukaže, naj le še streljajo ali pa streljati nehajo.

Na posamesne oficirje, ki so na konju, streljajo dobri strelci na 400 korakov.

Kadar sovražnik proti nam nezavaran maršira, takrat streljajo vsi strelci, dobri in slabi.

Kadar se sovražnik na 300 korakov približa in se zakriva, streljajo samo dobri strelci.

Na 300 korakov se potem zdaj bolj hitrej in bolj pogostoma strelja, zdaj pa spet popusti; posebno mora tropovodja ogenj ojačiti in urno streljati, kedar sovražnik iz svojega zakritja stopi, se očitno prikaže, se približuje ali odmakuje.

Tropovodja mora gledati, da se po redu strelja in vse lepo po redu gre.

Z eno besedo, tropovodja mora povsod duša svojega tropa biti, vsak strelec mora gledati in opazovati, ali s svojim strelom sovražnika dosega in oškoduje ali ne.

414 Strelec počne streljati, kadar mu tropovodja zaukaže. Brez ukaza sme le samo takrat streljati:

1. Kadar se alarmira (pri sovražnem naskoku, — zur Allarmirung bei einem feindlichen Angriffe).

2. Kadar bi priliko imel sovražnega oficirja na mušico vzeti, — (um einen feindlichen Officier auf's Korn zu nehmen).

3. Za osebno brambo, to je, kadar bi ga sovražnik iznenada napadel — (Zu seinem persönlichen Schutze).

Pri tacih primerljajih morajo tudi podoficirji streljati.

Strelec mora daljavo dobro presoditi, ker le takrat more z vspehom streljati; strelec mora svoje mesto premeniti ali se mora zopet tako postaviti, da, kolikor mogoče, z vspehom more na sovražnika streljati.

Nobenemu strelcu ni dovoljeno, da se brez ukaza nazaj odmakne.

Gredé puškarci nikoli ne smejo streljati; 413 oni se morajo najprej tako postaviti, da so zakriti in še-le potem začno streljati.

Najbolje je, da strelec od enega mesta do drugega leti in onda po priliki streljati počne.

Kadar se sovražne tropne verste (Schwarm-415 linie) ali blizo njih sovražne kerdela zagledajo, takrat začnejo strelci na nje in na njihove strelce streljati.

417 V branjenju (Vertheidigung) se mora kolikor mogoče streljati, tudi kadar sovražnik svoje zakritje zapusti in po ravnini za streljaj daleč naprej ali nazaj ide, tako tudi pri vsaki priliki, ko se sovražne kolone ali baterije za streljaj daleč približajo.

Kadar se sovražnik odmakne ali zakrije, to je, kadar se ne da tako streljati, da strel zadene, takrat tropovodja s streljanjem preneha ali samo najboljšim strelcem streljati pusti.

S streljanjem pa hitro jenjati mora, kadar strelec vidi, da njegovo streljanje sovražniku ne škoduje, ker bi se v tej priliki patrone zastonj postreljale.

420 Kadar tropovodja svoj kraj z enim delom ali pa s celim tropom premeniti hoče, takrat streljanje na mah ali pa malo po malem prestane.

Da bi se sovražnik goljufal, mora se s streljanjem hitro prenehati, to je, zato, da sovražnik misli, da sme svoj kraj zapustiti; kadar se približa, počne se iznenada na njega streljati in se kolikor mogoče poškoduje.

Kadar počne patron zmanjkovati, mora tropovodja streljanje vstaviti in samo najboljšim strelcem pustiti streljati.

V vsakej priliki, ko se s streljanjem ima prenehati, mora tropovodja paziti, da

vsak strelec pri tej priči uboga in streljati neha.

Tropovodje morajo med seboj vedno zavezo 440 držati in eden drugemu podpirati.

Kadar bi kak trop bil prisiljen, svoje mesto zapustiti, ne sme tega tudi drugi sosadni storiti. Kadar je toraj en trop prisiljen, svoje mesto zapustiti, morajo drugi, ki niso prisiljeni se vmikati, se serčno držati in ako mogoče sovražnika od strani (Flanke) prijeti, na njega streljati in ga tako ali s streljanjem ali z bodalom prisiliti, da se nazaj odmakne.

Tropi ne smejo nikoli brez velike potrebe 442 ali važnega uzroka svojega stališča zapustiti. Pri brambi mora tropovodja, kadar se mu dobro dozdeva, se kam drugam premestiti in sovražnika, to je, njegovo krilo ali front, kakor mu je mogoče, posebno skrivši in nepričakovano prijeti.

Kadar sovražnik s silo na naše stališče 443 vdari, mora tropovodja svojo moč pokazati in ga z bodali odbijati.

Samo, kadar vidi, da se ne more več držati, in kadar povelje dobi, začne se do prva nazaj odmikati. Tropovodja mora pri taki priliki svojim tovaršem junaški izgled dajati in sme vsakega vojaka vstreliti, ki bi

tako nepošten in maloprida bil in samovoljno svoje mesto zapustil.

Ako se sovražni napad odbije, tedaj se na sovražnika naglo strelja; pa brez ukaza za njim letati, ga poditi in ga nasledovati, se ne sme.

*Kako se more zemljišče upotrebovati? —
(Benützung des Terrains.)*

423 Zemljišče v bitki prav upotrebovati je najvažniša stvar in je v času vojne jako koristna, zato je potrebno, da se vsak vojak že v miru nauči, zemljišča spoznavati, na katerem stoji ali hodi in se ga, kolikor mogoče, sebi v korist in prid posluževati.

424 Da se vojaki pred sovražnikovimi napadi zavarujejo, mora se zemljišče tako-le v prid in korist upotrebovati:

512 Posamesno drevje zavaruje samo od spre-daj ali na straneh; strelec se za tim drevjem ne more dosti skriti in se zmerom vidi, ven-dar se vsako drevo tako-le porabi, da strelec pri drevesu na korenine poklekne, čepi ali se vleže, pa zmerom tako, da more sovražnika ne samo tistega, ki pred njim stoji, ampak tudi tistega, ki na straneh stoji, nadlegovati in na njega streljati; ako bi to bilo nemogoče,

vstane, sproži puško, pa, da se zavaruje, zopet počene ali se vleže itd.

Kadar strelec stoječ za drevjem strelja, postavi se zmerom tako, da je njegov levi lak (Ellbogen) na steblo naslonjen, puško k desnej strani stebela pritisne, potem se nameri in glava se samo toliko naprej nagne, kolikor je potreba, da nameri, ostali život pa za drevesom skrit ostane.

Kadar bi se za kakim drevesom več strelcev moglo skriti in zavarovati, tadaj se najboljši strelec (Schütze) tako postavi, kakor je bilo ravno rečeno; drugi pa se vsi na zemljo vležejo, pokleknejo ali počenejo, pa tako blizo drevja, da onemu boljšemu strelcu morejo svoje patrone podajati.

Vsi morajo na sovražnika paziti, zemljišče in sovražnika pred in za seboj pregledovati, in kadar sovražnika zagledajo, streljajo.

V logih (Auen), v gozdih, se strelec ne-513 kaj korakov za prvo versto drevja tako pomika, da vedno dobro in lahko na sovražnika vidi.

Strelec mora tudi vedno pomisliti, da 514 vsak vzvišen kraj, vsaka dubljina ali jamica na zemljišču bolj varuje človeka, kakor drevo; 515 zidovi in plotovi so tudi prav pripravi za to, da človeka zavarujejo, posebno, ako niso čez 4½ čevljev visoki, tako da strelec stoječ čez

nje streljati more; — ako pa so zidovi ali plotovi viši, mora se klopica napraviti ali pa luknja (Bresche) prebiti.

Ako bi se ne moglo veliko število takih lukinj ali puškaric (Schusscharte) prebiti, mora se samo strelec k puškarici postaviti in tako dolgo streljati, dokler se ne vtrudi; potem pa pride drugi na versto in ga nadomesti.

Kadar bi se sovražnik blizo zida približal, in kadar bi puškarice bile tako nizke, da bi se puška z roko zgrabiti mogla, tako se puška le toliko v puškarico vtekne, da se puška zunaj ne vidi in zgrabiti ne more.

516

Na bregove, nasipe in druge višave leze strelec toliko naviš, da on sicer črez more pogledati, sovražnik ga pa ne vidi.

Kadar je verh griča ali nasipa raven, tedaj se vsi puškarci koj za rob vležejo, da jih sovražnik videti in zadeti ne more.

Sprednje zemljišče se mora vedno dobro pregledovati; kadar se pa breg ali višava, sprednja zemlja v globini pregledati ne more, tadaj se eden ali več strelcev vsaj tako dalje naprej splazi, da zemljišče in globino pregledati morejo.

517

Brazde, ki so vstric (paralelno) sovražnikovemu nameščenju narejene, upotrebuje strelec

ležeč ali klečeč; ravno tako porabi tudi jame, grape, ali prekope, da se zavaruje.

Ako so jame in prekopi globokejši kakor $4\frac{1}{2}$ čevljev, to je, da strelec čez streljati ne more, poskoči na rob, se tam vleže in strelja. Ako je pa rob preveč sterm in previsok, skoplje strelec tako veliko luknjico v nasip, da z nogami stati more in odtod potem strelja.

Da se puška nabaše, ni treba, da strelec na dno jame ali brazde stopi, temveč stoji v luknjici, glavo nagne in tako nabije.

Germovje, živi plot, snopje, visoko žito itd. 518 sploh ne branijo, da strelca sovražnikove krogle zadeti ne morejo, vendar ga skrivajo, da ga sovražnik ne vidi. Kadar toraj strelec iz tacega zavetja strelja, mora hitro, ko je strelil, na drugo mesto skočiti, in tam spet vnovič nabiti.

V čisto ravnem, odpertem zemljišču se 519 strelec na tla vleže.

*Kako se ima proti konjištvu braniti? —
(Vertheidigung gegen Reiterei.)*

Na staniščih, na katerih se strelci proti 472 konjikom lahko branijo, kakor na primer v gozdih, na bregovih, v rovih, za plotmi in hišami, so strelci pred konjiškimi napadi za-

varovani, zato ostane tropovodja s svojim tropom na takih staniščih, kadar pak se konjiki približajo, ukaže hitro na nje streljati.

Tropi, ki bi ne imeli prikladnega stanišča, kakor na primer, ako stojijo v ravnini, morajo se berzo okoli svojega tropovodja v gromado (Klumpen) skupiti, na vse strani gledati in opazovati, bodala nataktni in puško pripravljeno (fertig) deržati in iti na prikladnejše stanišče; nikdo v gromadi ne sme brez povelja svojega poveljnika streljati.

Kadar se samo nekoliko konjиков bliža, odloči se strelec po imenu, kateri dobi povelje streljati.

Kadar bi se pa več konjиков bližalo, strelja cela gromada na povelje svojega poveljnika, da napad sovražnih konjиков odbije.

Kadar bi se nesreča dogodila, da sovražnik gromado prebije, morajo se konjiki z bodali napasti.

473 Kadar poveljnik voda (Zug) približevanje konjиков opazi, dá s trobento znak: „v gromade“ (in Klumpen). Na to se vsak tropovodja po goraj omenjenem položaju zemljišča obnašati ima.

Kadar bi kak tropovodja videl, da nameravajo konjiki naskočiti, mora to sosednim tropom ustmeno ali z znakom naznaniti.

Na to se tropi, kakor se je že reklo, okoli svojega tropovodja skupé in, ako bi tega ne bilo mogoče, to je, ako bi se dotični trop ne mogel skupiti, onda se v male gromade skupé in potem se združijo male gromade z večimi; ker, čem večja je gromada, tem lažeje se brani. Tropovodja mora o tej priliki v svoji gromadi red vzdržati, ker gromada, v kateri ne bi bilo reda, bi lahko poginila.

Ako bi bilo več gromad ena blizo druge narejenih, morajo tropovodji dobro paziti, da se na sosedne svoje gromade ne strelja.

Tropovodji se morajo koj iz početka orientirati znati in tako postaviti, da eden drugemu zaprek in škod ne delajo.

Kadar se pomika iz gromade, gre po- 477
veljnik na ono stran, na katero hoditi hoče in zapové: „gromada stopaj na desno ali na levo.“ (Klumpen rechts, [links] Marsch!)
Kadar se pomika iz gromade, se vsegdar leti.
Kadar se ukaže: „stoj!“ Halt! se vstavijo in se postavijo vsi, kakor prej v gromadi, gotovi za streljanje (fertig).

Kadar so napadajoči odbiti, se gromada 478
zopet v troporajde razredi; kadar se da ukaz: „raziti se“ „Auflösen“ se gromada razide in podpora se skupi na povelje: „v vod!“ „In den Zug!“

Kadar se gromada razide, preneha tropovodja streljati na konjike, ki bi že na puškomet bili oddaljeni, in bodala se snamejo raz puške (abnehmen).

- 453 Kadar tropovodji in strelci čujejo znak: „razkriti front!“ „Front räumen!“ tropi in strelci letijo berzo na krila (Flügel) od zadja stoječe vojske, vzmaknejo in za njo se v zavoreni red skupé (formirajo).

II. r a z d e l e k.

Kako se brani stanišče (kraj)? — (Vertheidigung einer Stellung.)

Stanišče, kraj, se samo tedaj brani, ka-435
dar se hoče v kakem kraju stanišče več časa
braniti in sovražniku promak preprečiti.

Tak kraj in tako stanišče se brani na
zemljišču, v katerem imamo mi dobro in
varno zavetje, sovražnik se pak mora braniti
in napredovati na otvorenem zemljišču, kjer
se na njega streljati more.

Stanišče se mora pojačiti in utverdit,
kadar se izvó, da sovražnik ne misli nepo-
sredno in odmah vdariti in ako je ukazano,
da se tako stanišče vbrani, dokler je samo
mogoče.

Tropovodja ukaže okolo stanišča rove ali
grabne izkopati in je obkoliti in utverdit s
kamenjem, z drevjem ali z gredami.

Tropovodja mora najprej zemljišče pred
in za seboj pregledati, daljave (distance) naj-
manj na 400 korakov presoditi in svojim lju-
dem pokazati in zaznamovati.

Ako bi se pred licem (frontjo) neko tako
mesto našlo, s kterega bi se daleč videlo, od

kterega bi se do sovražnika skrivno priplaziti mogel, mora tropovodja na tako mesto ali kraj enega ali več strelcev odposlati, da pazijo na sovražnika; ti ljudje morajo, ako bi jih sovražnik napadel, zopet nazaj do tropne verste (Schwarmlinie) se odmakniti.

440 Tropovodja mora s soslednimi tropi v zvezi biti in svojim ljudem pokazati, kje podpora stoji.

Tropovodja se ima na tak kraj postaviti, da vidi čez zemljišče, na katerem se bojuje in da more odtod trop videti in mu ukazovati in da tudi njegovi ljudje morejo videti njega, svojega poveljnika.

Ako bi sovražnik blizo bil ali že na nas vdaril, onda ni več časa, se namestovati ali pojačevati, utverdjevati, stanišče se mora obsesti in enako, kakor je po naravi utverdjeno, braniti.

Na vsak način mora tropovodja zemljišče pregledati in svoj trop tako namestiti, da sovražnika v promaku kolikor mogoče poškodeje, da se sovražnemu napadu upre in se brani.

Tropovodja mora svojim tropom pri vsakej priliki nalogo kazati, jih v zemljišče dobro uvesti in vrediti; dalej mora on svoj trop zemljišču primerno, nekada v lanac, razrediti, nekada pak v gromadi zadržati, popraviti

nameščenje strelcev in naredbe dati in upotrebiti.

Tropovodja ukaže streljati najpred dobrim strelcem na 800 korakov, vsem ostalim strelcem pak na 300 ali 350 korakov, kadar se prikaže v skupljenih tropah, v velikih kolonah, baterijah, ali kadar se vidijo konjiki.

Streljanje se posebno pojači, kadar so-⁴⁵⁰ vražnik po ravnini naprej ali nazaj ide; vedno pak mora tropovodja paziti, da njegov trop nikdar brez potrebe ali brez vspeha ne strelja in da mu streljiva, municije, ne zmanjka.

Kadar sovražnik brez streljanja naskoči (stürmt), tadaj ukaže svojemu tropu iz zasede skočiti in naglo streljati.

Kadar bi sovražni konjiki vdarili na trop stoječ v otvoreni ravnini, mora tropovodja svoj trop berzo v gromado (klumpen) zbrati, skupiti; ako pa stoji trop na dobrem stanišču, na katerem mu konjiki nič ne morejo škodovati, ostane na stanišču, na katerem stoji in ukaže na-nje streljati.

Podpora, ki za tropovo versto stoji, mora⁴⁵³ se tako približati, da more berzo svojo tropovo linijo ojačiti in podpirati, ali, da se tako postavi, da ji sovražno streljanje ne more mnogo škodovati.

Kako se brani kraj ali izlazek gozda in kako se ima obsesti? — (Vertheidigung und Besetzung eines Ortes oder Ausganges eines Waldes.)

Kadar se kraj ali izlazek gozda, dobrane, popolnoma zamore upotrebiti in obsesti, daje branitelju veliko pomoč, posebno takrat, kadar je zemljišče pred gozdom zavsem otvoreno, golo, ravno, da se sovražnik skrivši približati ne more.

Tropovodja mora prikladno zemljišče dobro poznati in pregledati, in svoj trop dobro razrediti in skrivno postaviti.

Dobro zavetje dajejo vojakom brežuljki in robi, in globine ali grabniči, ako se najdejo na kraji gozda ali dobrane, kjer se vojaki za nje poskrijejo; iz-za njih streljati je boljše in varnejše, nego iz-za drevja.

Tudi se lahko napravijo na kraju gozda rovi, prekopi in zemlja, ktera se iz njih izkoplje, se mečlje na tisto stran prekopa, ki proti sovražniku leži in tako se naredi nasip, šanca (Brustwehr). Na te nasipe ali šance se posekajo veje, ali drevesa, in vojaki so tako pred sovražnikom skriti in varno streljajo na njega.

Taki prekopi in šance so neizmerno koristne, pa se morajo naglo napraviti, kar ni

težko, posebno, ako ima kerdelo pri sebi lopate linemanske.

Koristne so take šance, prekopi in nasispi tedaj, kadar bi hotel sovražnik od strani streljati.

Kadar bi na kraju gozda ne bilo globin in robov in bi se tudi prekopi in šance ne mogli napraviti zavoljo skalnatega zemljišča, stojijo pa tam drevesa, morajo se strelci za nje, pa ne poleg njih postaviti, in vedno tako, da morejo zemljišče pred in za seboj pregledati in braniti.

Tropovodja mora vedeti, kje je njegova podpora in kam se more s svojim tropom omikati, kadar bi nastala kaka sila in kadar bi moral stanišče zapustiti.

On je to dolžen; tudi mora svojim ljudem kazati, da vsaki vé, kaj se godi in kaj mora storiti.

Sicer se tropovodja obnaša, kadar se gozd brani, ravno tako, kakor kadar se brani stanišče.

Kako se ima selo, vas, braniti? — (Vertheidigung eines Dorfes.)

Tropovodje se morajo takoj s svojimi tropi na najvažnejša mesta, to je, na izlaze vasi postaviti, — morajo najvažnejša mesta

za zavetje izbrati, pa zmerom tako, da zemljišče pred in za seboj dobro morejo pozorovati in braniti.

Tropovodje in strelci morajo vedno med seboj biti v zvezi; dalje je potrebno, da se plotovi, žive meje izmed selskih hiš in koč in zagrad prebijejo.

Strelcem se pokaže, kaj se na levo kaj na desno od njih najde, tako tudi, kje stoji podpora in pot, po katerem se v sili nazaj more odmikati.

Ako je mogoče in je še dovolj časa, se mora selo za boljšo branitev utrditi, to je, se morajo napraviti zavetje za strelce in zapreke za sovražnika.

Izlazi vasi ali sela se zaprejo, namreč: čez pot se rovi skopljejo, ali pa se s koljmi, s sodci (Fässer), gredami itd. zavalijo in zad za njimi se strelci namestijo.

Tudi plotovi iz desk se morajo uporabovati za zavetje; za plotom se izkopljejo rovi in zemlja se mora za plot zasipati, da za njim strelci dobijo zavetje, v plotovih deskah se pa prebijejo luknjice za streljanje.

Pri vsakej priliki in na vsaki način se mora tropovodja na bojnem zemljišču dobro orientirati, in presoditi, h kakemu načinu vojskovanja je zemljišče prikladno in mora,

ako je mogoče, daljavo (distanco) premeriti ali presoditi in strelcem zaznamovati.

Ako bi nas sovražnik iz okolice v selo zagnal, se tropi od hiše do hiše boreči nazaj pomikajo; vedno pak morajo skušati, da sovražnika iz sela iztirajo ali spodijo.

Podpore in rezerve morajo o tej priliki priskočiti in pomagati sovražnika odbiti.

Kako se hiša brani in posede? — (Vertheidigung und Besetzung eines Hauses.)

Dva dela ljudi se za tropoversto odločita, tretji del se pa za podporo in rezervo namesti.

Kadar je treba močnejše streljati na sovražnika, more se oni del, ki je za podporo vstavljen, v rajde, ketne, razrediti ali berzo iz skupljenega reda na sovražnika streljati.

Da se hiša uterdi, se hišni prostori pri zemlji zatvorijo, zaprejo, ter se naredijo in prebijejo luknjice za streljanje tukaj in tudi v prvem nadstropji.

Najprej se vrata dobro zaprejo in zavalijo. Zad za zidom, ako se pri hišah znajde, mora se napraviti nastop, in ako je dovolj časa, prebijejo se skoz zid puškarice, luknjice.

Zadnja vrata se za odmak odperte deržijo in rezerva se pri njih postavi. Strelci se

v početku za okolnim zidom in vertom postavijo in namestijo, kadar bi pa zida ne bilo, se na prostore pri zemlji in prvem nadstropju namestijo in začnejo o pravem času na sovražnika streljati.

Vsegdar se pa morajo strelci tako postaviti, da okoli sebe vidijo, in da berzo zapazijo, kadar se sovražnik bliža.

Ako bi strelci prvo nadstropje, podkrov (Oberboden) ne obsedli, morajo se vendar gor nekteri strelci postaviti za motritelje, da gledajo po okolici in pazijo kako in kam se sovražnik pomika; vse kar zagledajo in zapazijo, morajo takoj svojemu tropovodji naznaniti, javiti.

Na nadstropje morajo možje kablice (Gefässe) z vodo napolnjene seboj vzeti, da ogenj, ki bi se po streljanji sovražnikovem vnel, hitro pogasiti morejo.

Ravno tako je potrebno, da ima vsak strelec pri sebi vode za pijačo.

Hišna dvorišča, verti in zemljišča zunaj hiše se morajo pregledati in ljudem mesto, na katerem so podpore postavljene, pokazati. Tropovodja mora vsekako vedeti, kaj ima početi in kako ima hišo braniti, kako svoj trop postaviti in vredovati, sovražnika nadlegovati in skušati ga odbiti.

On se dalje tako dolgo v hiši ali koči zadržava, dokler se mu ne javi, da se mora ostala vojska nazaj pomikati, tedaj se tudi on nazaj umakne.

Tropovodja ne sme dalje brez velike potrebe ali važnega povelja tako dolgo v hiši ostati, da bi sovražniku v roke prišel, pa tudi hišo sme le tedaj zapustiti, kadar je velika sila.

Kadar bi povelje dobil, hišo do zadnjega moža, do poslednje kaplje kervi braniti, ne sme je po nobenem načinu zapustiti.

*Kako se bojišče v polji uterdi ali ojači?
(Verstärkung oder Befestigung einer Position im Felde.)*

Umetnost, ki uči del zemljišča uterditi in proti močnim sovražnim napadom za menj ali več časa braniti in ubraniti, imenuje se umetnost uterdjevalna, fortifikacija.

Ona se deli na dva dela:

1. V stalno uterdjenje.
2. V začasno uterdjenje, to je, v berzo ali bojno uterdjenje.

Ako je zemljišče že samo od sebe, to je, po naravi tako, da se kerdelo v njem lahko brani, imenuje se tako uterdjenje, uterdjenje naravno.

Kako se bojišče uterdi, to uči umetnost uterdjevalna.

Taka bojiščina uterdjenja so poljni rovi, obkopi, šance in služijo za uterdjenje stanišča ali večega zemljišča.

Stanišče oklopljeno, pozicija s šancami, se imenuje tako stanišče, katero je pred licem kerdela pred frontjo, s obkopi in šancami uterdjeno in katero je tako nastanjeno, da se mu sovražnik od strani bližati ne more.

Tabor za šancami se imenuje stanišče, ter je na vseh straneh zagrajeno.

Umetno uterdjevanje kakega stanišča ali mesta, dvora, cerkve ali verta ali na samem stoječe hiše ali kuče ali sela (vasi) vredjuje vsegdar oficir, kateri je v tem poslu najboljše izurjen.

Najbolja bojiščina uterdjenja, ktera strelcem služijo za zavetje, so rovi, obkopi in nasipi, šance.

Rovi se izkopljejo po dva črevlja globoki, zemlja se tik rova na strani proti sovražniku nameče in se tem nasip (šanca) naredi, za katerim imajo strelci varno (sigurno) zavetje.

Germovje in germiči niso dobro in varno zavetje strelcem, so samo za to dobri, da se vojaki za njimi poskrijejo. Ako hočejo biti za germovjem varni in sigurni, morajo

za germovjem izkopati rove, eden ali dva črevlja globoke in zemljo tik rova nametati, da se tako napravi obkop, šanca, štiri črevlje visok, za katerim so strelci varni in streljajo črez obkop na sovražnika.

Ako je zidovje 6 črevljev visoko, se zmečlje tik njega rob persti, (Banquett), na njega se postavijo strelci in streljajo zavaro-
vani črez zidovje.

Ako je zid zelo visok, se vozovi ali drugo hišno orodje postavi tik njega, črez to se položijo deske in strelci se postavijo na to klop in streljajo črez to visoko zidovje.

Ako je še časa dovolj, morajo se skoz zid puškarice (Schusscharten) prebiti.

Uterditi se morejo gozdi, hiše ali cele vasi. Onda se mora vlazek, vhod, v gozd, v hišo ali vas z drevesi, z vozmi ali z drugimi stvarmi zavaliti.

Vlazki v gozde se najložeje zavalijo, in to na dva načina, namreč: zapreke, ktere se nastavijo, se najdejo ali že tam na mestu, ali pa se morajo še le prinesiti ali pripeljati.

Zapreke, ktere se že tam na mestu znajdejo, imenujejo se mestne ali tamošnje zapreke, na primer drevje, ktero se tam seka, kjer se potrebuje.

Zapreke, ktere se morajo še le tje prinesiti ali pripeljati, imenujejo se zapreke oddaljene.

Ako so zapreke že tam, kjer se potrebujejo, se drevje pri korenini odseka in eno čez drugo prevale; vendar se mora paziti, da se steblo ne razstavi zavsimo od korena, nego da se ena stran še malo derži; to je zato potrebno, da sovražnik ne more zapreko tako lahkoma odvaliti in vkloniti.

Veje drevja morejo proti sovražniku biti obrnjene in zapreka špičasto presekana.

Kadar so dakle na ta način zapreke napravljene, se strelci za temi zaprekami sedé namestijo in čez zapreke klečé ali ležé streljajo.

Ako se ima kaka hiša uterditi, se hišna vrata zatvoré in iz notraj se zavalé z vozmi, s peskom napolnjenimi, in s sodi, z žakli ali z drugimi hišnimi stvarmi.

Še bolje je, ako se vrata znotraj z zemljo, z gnojem ali z gredami zamečljejo.

Ravno tako, posebno, ako je čas, se okoli hiše 6 črevljev globok in širok rov ali graben izkoplje in tako sovražniku naskok s tem najbolje zabrani.

Nizki prostori, ki bi bili v gornjem nadstropju (podu), se zaprejo in skoz nje se puškarice prebijejo.

Prostori na onih drugih nadstropjih in podovih se morajo toliko zapreti, da imajo strelci zavetje, da morejo tam varno stati in streljati.

Prostori okoli dimnika se s strelci obsejajo in ker oni dalje vidijo, nego oni, kateri so v gornjem podu, morejo ložeje od dalječ sovražnika videti, pozorovati in na njega po priliki streljati.

Okoli vasi se vsi vlazi zavalé in zaprejo; posebno oni, ki se najdejo na strani proti sovražniku, se s stvarmi, kakor n. pr. z gredami in ostalim pohištvo^m zadelajo.

Ako je še dovolj časa, se za takimi zavali rov (banket) izkoplje in izkopana zemlja pred rov nameče.

Konjikom se more vlazek zapreti z gredami, ki se čez pot veržejo.

Most se ravno tako zavali, kakor vlazek v selo.

*Kako se pripravlja za napad ali bitvo?
(Vorbereitung zum Angriff.)*

Za napad se en oddelek vojske mora 454 vedno za raztreseno vojevanje odrediti.

Na mestu se potem na že rečeni način povelja in naredbe delé.

Tropovodje se s svojimi tropi najprej podajo na bojišče in začnó streljati.

455 Kadar je kerdelo v hodu in zadene na sovražnika, preide iz reda hoda v red bitve, to je, prednja straža se razredi v tropovo versto in v podporo in se na streljaj približa sovražniku, prevzame svoje stanišče in začne streljati.

Pri tej priliki morajo tropovodje zemljiše dobro upotrebti, to je, morajo gledati na to, da se tropi postavijo na najprikladnejša stanišča, do katerih se približati morejo, — kamor morejo po najprikladnejšem in najkrajšem potu priti s svojimi tropi, ako mogoče skrivši. Ako bi to ne bilo mogoče, morajo tropovodje pa najkrajši pot iznajti, po katerem bi se sovražno stanišče obhoditi moglo.

Tropovodje morajo zemljišče znati upotrebti; morajo vedeti, kedaj in kje je prikladnejše se preplaziti, kedaj in kje leteti, teči, kedaj je boljše svoje trope v gromadi in v versti voditi; kedaj in kje jih pa razdjati, morajo vedeti dobra stanišča izbrati za svoj trop.

456 Sedaj pelje tropovodja svoj trop proti sovražniku na streljaj blizo, to je, do 300 korakov ali stopinj; in tukaj postavi svoj trop, da kolikor mogoče, berzo in dobro streljati začnejo.

457 Ravno tako se tropovodje obnašajo, kadar se jim ukaže, da s svojimi tropi sovražnika napadejo.

Kadar se iz enega stanišča na drugo prelazi, morajo tropovodje, kakor se je že večkrat reklo, okolico pregledati in vedeti, kako in kedaj morejo svoje trope najvarnejše na novo stanišče dovesti in pripravljati.

Tropi in strelci morajo od enega mesta do drugega, teči, leteti, posebno ako je zemljišče otvoreno, golo.

V plitvem rovu, v žitu, za nizkim zidovjem, za bregovi in griči, za germovjem in plotjem gredo strelci pripognjeno, in le včasih glavo povzdignejo in okoli sebe pogledajo. Tako pripognjeno morajo vsegdar in povsod hoditi, kadarkoli nimajo pravega zavetja, včasih se morajo prav plaziti posebno zato, da morejo iz nenada skočiti in planiti na sovražnika.

Strelec mora vse upotrebiti, kar bi mu bilo koristno in mu dalo zavetje.

Kako se morajo tropovodje obnašati? (Benehmen der Schwarmführer beim Vorrücken.)

Pri vsakem pomikanji gre tropovodja pred svojim tropom, da kaže svojim ljudem, kam imajo hoditi.

Ravno tako odloči, v kako berzem koraku se iti mora, to je, ali imajo hoditi na-

vadno berzo, ali iti berzeje ali imajo teči in leteti (Schritt, Schnellschritt und Laufschrift).

382 Tropovodja mora vsegdar svoj trop modro in samostalno voditi, zvezo deržati med svojim in sosednimi tropi.

Posebno težko je to zvezo deržati po noči, ob oblačnem vremenu, v gozdih in na zemljišču, na katerem se daleč ne vidi, tadaj mora najskerbnejše paziti, da se zveza ne preterga.

Ako tropovodja v pomikanji zadene na zapreke, da ne more dalje, se mora zaprekam izogniti, potle se pa spet sklene z ostalimi tropi.

Tadaj mora tropovodja skerbeti, da se vendar preveč ne oddali od ostalih tropov, posebno, ako bi bil na krilu ali boku.

Ako bi se ne mogel izogniti zaprekam, se mora tropovodja s svojim tropom proti sredini tropove verste (Schwarmlinie) deržati in z ostalimi tropi se združiti.

Ako bi tropovodja s svojim tropom prikladno stanišče pred sosednim tropom doseči mogel, mora to storiti tudi brez posebnega povelja ali ukaza, in mora na tem stanišču počakati ostale trope in premikanje jim polajšati.

Zveze pa ne sme nikoli zgubiti; in mora na sovražnika vedno gledati in na-nj paziti. Najpazljivejši mora biti na zavsem zaraščenem zemljišču.

V ravnini mora strelec teči, leteti od enega kraja do drugega, pa ne naravnost (glih) naprej, nego mora tekoč in leteč delati ovinke, da ga sovražnik ne zadene in ne poškoduje s svojimi streli.

Vsak tropovodja in strelec mora berzo zapaziti, kje je mogoče skrivno do sovražnika se priplaziti in ga zagrabit.

Vsako pomikanje v raztresenem vojevanju od enega mesta do drugega se mora hitro in opazno podvzeti in opraviti.

Posebno pazljiva mora biti krilna straža v hodu; to je, prevažno.

Ako ljudje, ki so za varnost na straneh odločeni, kaj javijo, se tropovodja hitro o tem prepriča, to je, podá se hitro na vzvišeno stanišče, od kod daleko okoli sebe vidi in tu vse pregleda.

Kakor je zemljišče različno, tako se na njem tudi različno mora pomikovati: otvorene, gole prostore mora tropovodja s svojim tropom berzo preteči in preleteti, v gozdu se pa počasneje gre, da se tropi ne pretergajo.

Ako je zemljišče tako zaraščeno in zavitoreno, da strelec ne more ne pripognjen, ne plazeč predreti in do sovražnika se priplaziti, mora to izvestiti, da se močnejša podpora pošlje; to se stori pa samo tadaj, kadar bi se nenadama moglo početi streljati na sovražnika.

Ako ima podpora ravno ali golo zemljišče prehoditi, tadaj se vod (Zug) razseje, to je, en vojak od drugega se na en do treh korakov oddalji, dokler ne dojdejo do zavetja; ondi se zopet v red na sredini zberó, tako se manje ljudi zgubi.

387 Ako se ima po tesnem potu prelaziti, morajo tropi najprej prelaziti, in kadar so prelazili, se hitro v tropovo rajdo (versto) spet razširijo in se pomikovajo najprej do prikladnega stanišča.

Podpora odmah iz-za tropove verste proide in obsede izlazek, pri katerem se dotle zaderži, dokler se rezerva ne približa in mesto nje ne nastopi.

Ako se na bregih tesnega pota, ali skozi kake doline iti mora, grejo tropi na bregih skoz sotesko, po dolini in na dnu pa hodita podpora in rezerva.

V odmikanju „nazaj“ skoz kako sotesko (defilé) črez most ali črez nasip, ustavijo se tropi pred sotesko ali pred mostom in počakajo svoje kerdelo, da pride skoz sotesko, in kadar je že vse proišlo, onda še-le odmaknejo tudi ti tropi; krilni tropi, tropi na straneh, se počnejo prej odmikati in kadar na drugo stran dojdejo, se zopet razširijo; — ako bi na drugi strani že podpora bila razprostrena, se tropi pri rezervi zberejo.

Skoz soteske se mora hitro iti, in sovražniku se mora zabraniti, da zajedno za nami ne priburi.

Ako je verlo težko prolaziti skoz sotesko, posebno ako sovražnik že za nami sili, mora tropovodja svoj trop v redu in miru vderžati.

O napadu. (Angriff.)

Stanišče, ktero je od sovražnika ob- 457
sedeno, se more napasti na dvojni način: ali se začne na sovražnika naglo in močno streljati in se s silo prežene iz njegovega stanišča; če se ne da s streljanjem odpoditi in odgnati, se pa z bodalom naskoči na njega.

Ako se hoče sovražniku stanišče odteti s streljanjem: se mu približa tropna rajda in podpora najmanj do 300 kórkov in počne naglo na njega streljati.

Tudi se pošljejo krilni, stranski tropi ali več tropov podpore ali reserve proti sovražnemu krilu, in ako je mogoče, se začne v sovražnika križema, to je, od dveh strani, streljati.

Tako se more sovražnik v lieu, v frontu prijeti samo z enim ali z dvema tropoma, z ostalim oddelkom se pak mora sovražnik obiti, in se na njegova krila, strane udariti.

Ako se kakemu tropovodju ukaže, da 458
sovražnika obide, mora ga gledati obiti tajno,

skrivši, kolikor je to mogoče, da nenadoma raspe strel na njega tedaj ga more iz njegovega stanišča ložeje spoditi.

Tropovodja pa se tedaj ne sme od svojega tropa preveč oddaljiti, nego si mora prizadevati, da nasprotnika blizo obhodi.

460 Ako se sovražnik odbije ali iz kakega stanišča prežene, mora tropovodja berzo doskočiti s svojim tropom na ono stanišče zapuščeno od sovražnika in na sovražnika od tod dotle čversto streljati, dokler ga s strelom dosega.

461 Ako se hoče sovražnik z bodalom napasti, se tropi kolikor mogoče približajo njegovemu stanišču in začnejo naglo teči in leteti skoz tropovo versto nad sovražnika in ga naskočijo.

Tropi, ki med naskokom iz svojega stanišča na sovražnika streljati ne morejo, se združijo z oddelki, kateri se za naskok primikajo; tisti tropi pa, kateri morejo iz svojega stanišča na sovražnika streljati, ostanejo na svojem stanišču in streljajo in napad podpirajo s streljanjem svojim.

464 Ako je sovražnik odbit, morajo tropi, kateri so na svojih staniščih ostali, berzo streljati in sovražniku promak zabraniti in svoje stanišče najmanj dotle deržati, dokler

se naši oddelki (Abtheilungen) za strelaj ne odmaknejo.

Trop sme v sledečem slučaju sam od sebe brez ukaza z bodalom napasti:

1. Kadar se k sovražniku, slabšemu, nenadno približa in mu more odteti in vzeti stanišče.

2. Kadar sovražnik na trop nenadno vdari in bi trop ne mogel streljati, ali bi bil obdan, obkopljen (umgeben), da sovražno rajdo prebije in sebi pot odpre.

O vernitvi, odstopu, nazadku. (Rückzug.)

Strelci ne smejo nikoli brez ukaza svo- 522
jega stanišča zapustiti in se nazaj pomikati.

Tropovodju mora dalje prevažno biti, da 560
dobro prevdari in modro presodi, kadaj se
ima nazaj pomikati in kako bi to mogel učini-
niti brez zgube ali z najmanjšo zgubo.

Ako bi se prekasno ukazalo odmikati se,
bi bilo to lahko nevarno, ker bi onda moralo
se odmikati prenaglo in bi lahko postal škod-
ljiv nered; ako bi se prezgodaj ukazalo
odmikati se, bi sovražnik lahko toliko za-
ostajal, da bi ga naši s strelom ne dosegli
in bi mu premalo škodovati mogli.

Odmikati se more ali na eden mah s
celim tropom ali malo po malo, to je, eden

trop za drugim ali ena četa (Rotte) ali ena dvočeta (rotni par) za drugo.

Malo po malo odmikati se, ukaže se posebno, kadar se hoče pred sovražnikom del časa vderžati in sovražnika, kar je le mogoče, preprečiti in sebi odzadja dobro stanišče izbrati in ga obsesti.

Ravno tako se stori tudi, kadar bi tropi morali odmikati po ravnem, golem zemljišču.

Strelci, katerim se ukaže odmikati, morajo, kolikor mogoče, tajno in skrivši in nevidno se odmakniti; tisti pa, katerim se ukaže na mestu ostati, streljanje pomnože in tako sovražniku naše odmikanje kolikor mogoče skrijejo.

Tropovodje pokažejo potem strelcem, ki se odmikati začno, stanišče zadja, na katerem se spet morajo ustaviti, druge dočakati in spet se zbrati.

Kadar se cel trop na en mah odmakne, si tropovodja že od dalječ stanišče izbere, na katerem se hoče postaviti.

Tedaj mora tropovodja svoj trop peljati, kolikor je mogoče, skrivno in po najkrajšem potu na novo stanišče.

Tropi in strelci, kateri odmikajo najzadnji, morajo se tako odmikati, da onih, kateri so že na novem stanišču, ne zaderžujejo in ne motijo v streljanju.

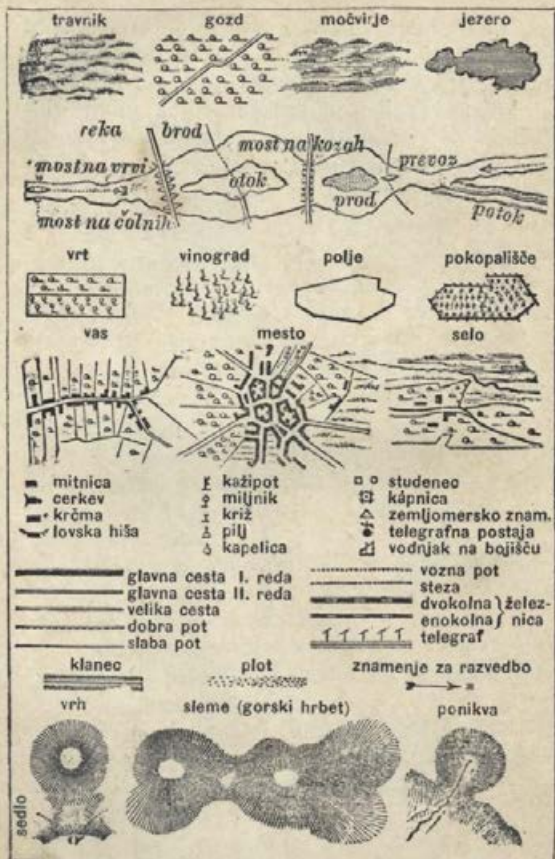
Med bitvo umikati je zeló težko, zato morajo tropovodji svojim ljudem dober izgled dajati, jih v redu in pokornosti deržati.

Vsak hraber in junaški vojak mora gledati in se potruditi, da svojega sovražnika premaga in tako sam sebi, svoji vojski in dragi domovini čast in slavo napravi.

Ključ za čitanje map in zemljevidov.

III. Doklada (Anhang).

Popis nove puške. (Beschreibung des neuen Gewehres.)

Nova puška se zove verndlovka in sicer zavoljo tega, ker jo je Werndl iznašel.

Glavni deli verndlovke so:

- I. cev (Lauf),
- II. zaklep (Verschluss),
- III. celin (Schloss),
- VI. nastavek ali merilo (Aufsatz),
- V. ročišče (Schaft),
- VI. manjše okovje (Garnitur),
- VII. bodalo (Bajonnet).

I. Cev je železna, valjasto izvertana ter ima vreze (Züge), ki se vreteničasto vijó.

Znotranji prostor se imenuje duša, njeni premer kaliber, odpertina spredej ustje (Mündung.)

Znotraj se nahaja prostor za naboj ali kamra in pa del z vrezami. Prazni prostori med vrezami se imenujejo verste (Felder) ovinek vrež pa krivina (Droll).

Verh cevi blizo ustja je muha.

II. Deli zaklepovi so:

- 1. zaklepov okrov (Verschlussgehäuse),
- 2. zaklepnik z zapalnikom, z zapalnikovim šravbom in zavitno pero (Verschlussstück mit

dem Zündstift, der Zündstift-Stellschraube und Spiralfeder),

3. prožnik (Stossplatte),
4. os (Verschlussachse),
5. zaklepno pero (Verschlussfeder),
6. maček (Patronenzieher).

III. Celin verndlovke je tako zvani celin z verižico (Kettenstückschloss), njegovi deli so:

1. celinova plošča (Schlossplatte),
2. prožni lok (Schlagfeder),
3. zob z verižičinim udom (Nuss),
4. pokrivka (Studel),
5. stožir (Stange),
6. petelin (Hammer mit der Hammer-

schraube).

Razun tega sta še dva vertela (šravba) pri pokrivki, potem stožirov šravb, podporni šravb prožnega loka in petelinov šravb.

IV. Na merilu ali nastavku imamo: podstavo, oklep, ki je z navpično stoglo pri-bit k podstavi in premikalnik (Schuber).

V. Ročišče verndlovke je narejeno iz orehovega lesa ter je namazano z lanenim oljem. Del, v katerem je vdela cev, se imenuje področišče, kjer je celin, pa zadnje ročišče, zadnji del se imenuje kopito (Kolben).

VI. Okovje in drugi manjši deli so ti-le:

1. okov predročišča (Vorderschaftskappe),

2. dva cevina (Laufringe),
3. križev šravb (Kreuzschraube),
4. locenj za jermen (Riemenbügel),
5. kopitova kapa sè šravboma (Kolbenkappe mit Schrauben).
6. matični šravb pri brisalcu (Mutter-schraube am Putzstock).
7. jeziček sè šravbo (Züngelblatt mit Schrauben),
8. jezičkov šravb (Züngelblatt-Schraube),
9. locenj (der Griff mit dem Laube),
10. locenje šravb (Griffschraube),
11. dva celinova šravba.

VII. Bodalo v podobi sablje je sestavljeno iz rezala (Klinge), križa in ročaja (Griff).

Na ročaju je stiskalo in stiskalno pero, kojega namen je, da nasajeno bodalo terdno derži na puški.

Verndlovka tehta 8 liber brez bodala, z bodalom pa $9\frac{3}{4}$ liber.

Priprave (Requisiten), ki jih potrebujemo pri razdevanji, skladanji in čistenji zardovke so te-le:

1. brisalec (Putzstock),
3. mali brisalček (Wischer),
3. dletce za izdíranje šravbov (Schraubenzieher),
4. kljupa (Federklemmer), in

5. zapalnikov usnjati klobuček (Zündstiftschutzleder).

Mimo teh priprav je treba za čiščenje puške nekoliko predila, platnenih, suknenjih in flanelovih cunj, puškine kartače, neosoljene masti ali sklenico čistega olja.

Naboj, patrona verndlovke je podolgasta, kovinasta cevka, tulec imenovana. Na dnu tulca leži majhen bakren zapalnik, kamor se vtakne netilo.

V tulcu je 55 granov smodnika. Na smodniku leži svinčenka, ktera nekoliko iz tulca moli. Svinčenka je valjaste podobe, spredaj jajčasto okrogla.

Ako se verndlovka sproži z jezičkom, pade petelin na zapalnik; zapalnik vdari v sredo nabojevega dna in to stori, da se vname netilo in užge smodnik.

Ker se patrona zažiga v sredini dna, zato se imenuje patrona verndlovke centralno-žigalna patrona (Zentral-Zündungspatrone).

Razun ostrih patron imamo še patrone brez krogelj, ki jih rabimo pri vajah, takova patrona se zove slepa patrona.

